

معاونت اکتشاف - مدیریت خدمات اکتشاف

گروه اکتشافات ژئوشیمیایی

اکتشاف ژئوشیمیایی - کانی سنگین در ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذر شهر

توسط:

نجات غلامی - عبدالسمیع سعیدی

آذر ۱۳۸۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	فصل اول: موقعیت جغرافیایی و زمین شناسی منطقه
۳	۱- وضعیت جغرافیایی و ژئومورفولوژی
۴	۲- چینه شناسی
۶	- کامبرین
۷	- پرمین
۸	- تریاس
۸	- کرتاسه
۱۱	- پالئوژن
۱۱	- نئوژن
۱۳	- کواترنر
۱۴	۳- سنگهای آذرین نفوذی
۱۴	- زون شبیه جزیره شاهی (اسلامی)
۱۶	- توده‌های نفوذی و دایکها
۱۸	۴- زمین شناسی ساختمانی
۲۰	۵- زمین شناسی اقتصادی
۲۳	فصل دوم: نمونه برداری
۲۳	۱- مقدمه
۲۳	۲- انتخاب محیط نمونه برداری
۲۴	۳- طراحی شبکه نمونه برداری
۲۵	۴- عملیات صحرایی نمونه برداری
۲۷	فصل سوم: آنالیز شیمیایی نمونه ها
۲۷	۱- آماده سازی و آنالیز نمونه ها
۲۷	۲- تحلیل دقت آنالیزهای دستگاهی
۲۹	فصل چهارم: پردازش داده ها
۲۹	۱- مقدمه
۲۹	۲- فایل بندی داده های خام
۲۹	۳- داده های سنسورد و نحوه جایگزینی آنها
۳۰	۴- مطالعات آماری تک متغیره
۳۰	۱-۴-۴- محاسبه پارامترهای آماری و رسم منحنی هیستوگرام داده های خام
۳۱	۲-۴-۴- جدایش مقادیر خارج از رده
۳۳	۳-۴-۴- نرمال سازی داده های خام و بررسی پارامترهای آماری داده های نرمال
۳۴	۴-۵- بررسی های آماری چند متغیره

۱-۵-۴	- محاسبه و رسم ضرائب همبستگی عناصر.....
۳۴	
۴	- تجزیه و تحلیل خوش ای.....
۳۵	
۸	فصل پنجم : تکنیک رسم نقشه ها و شرح ناهنجاریهای ژئوشیمیابی.....
۳۸	
۱-۵	- تکنیک رسم نقشه ها .....
۳۸	
۵	- شرح نقشه ناهنجاریهای ژئوشیمیابی.....
۳۸	
۹	فصل ششم: نتایج بدست آمده از مطالعات کانی سنگین.....
۴۲	
۶	- مقدمه.....
۴۲	
۶	- ناهنجاریهای کانیهای مس.....
۴۳	
۶	- ناهنجاریهای کانیهای سرب.....
۴۳	
۶	- ناهنجاریهای کانی باریت.....
۴۴	
۶	- سایر کانیها.....
۴۴	
۷	فصل هفتم: تعبیر و تفسیر و نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۴۵	
۷	- تعبیر و تفسیر و شرح مناطق امیدبخش.....
۴۵	
۷	- ۱- منطقه امیدبخش شماره ۱ (A1).....
۴۵	
۷	- ۲- منطقه امیدبخش شماره ۲ (A2).....
۴۵	
۷	- نتیجه گیری.....
۴۶	
۷	- پیشنهادات.....
۷	۳- منابع و مراجع.....
۴۷	
۷	۴- پیوستها.....
۴۸	
۷	پیوست شماره ۱: نتایج آنالیز شیمیابی نمونه های ورقه آذرشهر.....
۵۰	
۷	پیوست شماره ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر.....
۵۹	
۷	پیوست شماره ۳ : نتایج مطالعات کانیهای سنگین در ورقه آذرشهر .....
۷۲	

فهرست نقشه ها

۱- موقعیت نقاط نمونه برداری.....	نقشه A1
۲- توزیع ژئوشیمیایی عنصر As در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱
۳- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Au در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲
۴- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Ba در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۳
۵- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Be در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۴
۶- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Co در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۵
۷- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Cr در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۶
۸- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Cu در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۷
۹- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Mn در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۸
۱۰- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Mo در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۹
۱۱- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Pb در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۰
۱۲- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Sn در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۱
۱۳- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Ni در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۲
۱۴- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Sr در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۳
۱۵- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Zn در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۴
۱۵- توزیع ژئوشیمیایی عنصر V در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۵
۱۶- توزیع ژئوشیمیایی عنصر S در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۶
۱۷- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Cd در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۷
۱۸- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Eu در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۸
۱۹- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Ga در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۱۹
۲۰- توزیع ژئوشیمیایی عنصر La در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۰
۲۱- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Li در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۱
۲۲- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Nb در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۲
۲۳- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Nd در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۳
۲۴- توزیع ژئوشیمیایی عنصر Sc در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۴
۲۵- پراکندگی کانیهای سنگین در رسوبات آبراهه ای ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۵
۲۶- مناطق امیدبخش ورقه آذر شهر.....	نقشه شماره ۲۶

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول (۱-۲) : عناصر آنالیز شده با حدود حساسیت آنها ۲۸	
جدول (۱-۴) : پارامترهای آماری داده های خام و نرمال عناصر در ورقه ۱/۱۰۰،۰۰۰ ۱:۱۰۰ آذرشهر ۳۲	
جدول (۲-۴) : لیست نمونه های خارج از رده برای عناصر مختلف به همراه عیار آنها ۳۳	
جدول (۱-۵) : آنومالیهای ژئوشیمیایی عناصر طلا و آرسنیک در ورقه ۱/۱۰۰۰۰ ۱:۱۰۰۰۰ آذرشهر ۳۸	
جدول (۲-۵) : آنومالیهای ژئوشیمیایی عناصر مس، مولیبدن، سرب، باریم و روی در ورقه ۱/۱۰۰۰۰ ۱:۱۰۰۰۰ آذرشهر ۳۹	
جدول (۱-۶) : توصیف ناهنجاریهای کانیهای گروه مس در ورقه ۱/۱۰۰،۰۰۰ ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر ۴۳	
جدول (۲-۶) : توصیف ناهنجاریهای کانیهای گروه سرب در ورقه ۱/۱۰۰،۰۰۰ ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر ۴۳	
جدول (۳-۶) : توصیف ناهنجاریهای کانی باریت در ورقه ۱/۱۰۰،۰۰۰ ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر ۴۴	
جدول (۱-۷) : نمونه های ناهنجار و مقادیر عناصر آنها در محدوده های امید بخش ۴۶	

Table 4-3:Spearman's Correlation Coefficients matrix of raw data in Azarshahr Sheet..... 36

Table 4-4: Significant Level of Spearman's Correlation Coefficients for Raw Data in Azarshahr Sheet..... 36

فهرست اشکال

عنوان	صفحه
شکل (۱-۱) : موقعیت برگه های توپوگرافی ورقه آذرشهر ۴	
شکل (۱-۲) : تصویر نقشه زمین شناسی ۱/۱۰۰۰۰۰ ورقه آذرشهر ۵	
شکل (۱-۴) : نمودار درختی (Dendrogram) برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر ۳۷	
شکل (۱-۶) : نمودار کانیهای مشاهده شده در نمونه های کانی سنگین در ورقه آذرشهر ۴۲	

سپاسگزاری

انجام عملیات اکتشاف ژئوشیمیایی در ورقه های ۱۰۰,۰۰۰ نیازمند همکاری و همراهی و پشتیبانی گروهی خواهد بود و بدون این همکاری انجام عملیات صحرایی امکان پذیر نخواهد بود. لذا برخود لازم میدانیم از همکاری مدیران محترم سازمان آقایان، مهندس عابدیان معاونت اکتشاف سازمان، مهندس شاهین مدیریت خدمات اکتشاف و دکتر اکبرپور ریاست گروه اکتشافات ژئوشیمیایی تشکر و قدردانی نماییم. در این پروژه خانم صالحی مطالعه نمونه های کانی سنگین و آقای محسنی زاده شستشو و آماده سازی نمونه های کانی سنگین را عهده دار بوده اند که صمیمانه از خدمات آنها تشکر و سپاسگزاری می شود.

چکیده:

ورقه ۱۰۰,۰۰۰: ۱ آذربایجان شرقی و در شمالغرب کشور ایران واقع شده است.

از نظر زمین شناسی مجموعه ای از رخمنوهای سنگی مربوط به دوره های کامبرین تا میوسن شامل سنگ آهک، ماسه سنگ، دولومیت، سنگهای آتشفسانی بازیکی، کنگلومرا، شیل و مارن، واحدهای سنگی محدوده را تشکیل می دهند. مهمترین توده نفوذی موجود در ورقه، گابرو، سینیت و تراکیت می باشد.

تعداد نمونه های ژئوشیمی برداشت شده در ورقه آذربایجان ۱۹۱ نمونه و به ازاء هر $\frac{4}{3}$ کیلومترمربع یک نمونه ژئوشیمی (با توجه به وضعیت رخمنوهای سنگی) و تعداد نمونه های کانی سنگین برای هر ۱۵ کیلومتر مربع یک نمونه (در کل ۵۳ نمونه) می باشد.

پس از آنالیز نمونه های ژئوشیمی و پردازش داده ها با روشهای آماری نقشه توزیع ژئوشیمی عناصر در رسوبات آبراهه ای و نیز نقشه پراکندگی کانی های سنگین با توجه به نتایج مطالعات کانی سنگین رسم شد که با تلفیق نتایج کانی سنگین و ژئوشیمی ۲ محدوده امیدبخش در ورقه آذربایجان جهت کنترل ناهنجاری معرفی می شود. یکی از این محدوده ها در غرب برگه ۱:۵۰,۰۰۰ سرای و مرکز جزایر اسلامی و دیگری در بخش شمال شرقی برگه ۱:۵۰,۰۰۰ شیرامین واقع شده است. که هر دو محدوده جهت ادامه عملیات اکتشافی در مرحله کنترل ناهنجاری برای طلا و دیگر عناصر همراه مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

جایگاه ژئوشیمی اکتشافی بعنوان یکی از مهمترین روش‌های اکتشاف نهشته‌های کانساری در جهان امروز بر کسی پوشیده نیست . سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور بعنوان متولی اکتشاف در راستای برنامه‌های توسعه سوم و چهارم اقتصادی ، اجتماعی و سیاسی گامهای بنیادینی را برداشته است . از مهمترین برنامه‌های سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور بررسی و مطالعه زون‌های بیست گانه بوده ، که می‌تواند زمینه ساز رشد و تعالی اقتصاد کشور در زمینه تولید مواد اولیه جهت چرخه صنعتی در کشور باشد .

در ادامه اکتشافات سیستماتیک در زون‌های بیست گانه، ورقه ۱۰۰,۰۰۰: ۱ آذرشهر نیز تحت پوشش اکتشافات ژئوشیمیابی و کانی سنگین قرار گرفته است. هر چند این ورقه بیشتر شامل دشت و زمین‌های هموار بوده و بخشی از دریاچه ارومیه نیمه باخته و جنوب باخته آن را تشکیل میدهد اما اهمیت رخنمونهای سنگی که حدود ۴۰ درصد از مساحت ورقه را پوشش میدهند، دلیل انتخاب ورقه و انجام بررسیهای اکتشافی در آن بوده است. گزارش حاضر نتیجه عملیات صحرائی ، پردازش داده‌ها و تعبیر و تفسیر و نتیجه گیری در این ورقه می‌باشد .

فصل اول:

موقعیت جغرافیایی و زمین‌شناسی منطقه

۱-۱- وضعیت جغرافیایی و ژئومورفولوژی:

ورقه ۱:۱۰۰,۰۰۰ آذربایجان، با مختصات جغرافیایی $40^{\circ} 45' 30''$ - $38^{\circ} 00'$ درجه طول‌های خاوری و $37^{\circ} 30'$ درجه عرض‌های شمالی، در شمال باختر ایران و در استان آذربایجانشرقی واقع شده است. شهر آذربایجان، ممقان و ایلخچی از بزرگترین مراکز جمعیت آن است و این ورقه به نام بزرگترین شهر موجود یعنی آذربایجان نامگذاری شده است و شامل برگه‌های آذربایجان، شیرامین، زینت‌لو و سرای میباشد (شکل ۱-۱).

ورقه آذربایجان از دیدگاه ریخت‌شناختی به دو قسمت قابل تقسیم است: زمین‌های هموار و دشتگون که بطور عمده بخش‌های شمالی، شمال باختر و شمال خاور ورقه را دربر می‌گیرد و سرزمینهای با توبوگرافی به نسبت خشن که شامل شبه جزیره اسلامی و نیمه خاوری ورقه است. نیمه باختر و جنوب باختری این نقشه را بخشی از دریاچه ارومیه احاطه کرده است.

بلندترین ارتفاع موجود در این منطقه مربوط به گنبد آتشفسانی شمال روستای دین آباد با بلندای ۲۳۹۱ متر و پستترین نقطه سطح دریاچه ارومیه با ارتفاع ۱۲۷۵-۱۲۷۰ متر است. میانگین بارندگی سالانه از ۴۰۰-۳۰۰ میلیمتر در سال متغیر است و گهگاه به ۶۰۰ میلیمتر در سال نیز میرسد.

جاده اسفالتی تبریز - مراغه و به موازات آن راه آهن تبریز - تهران از گوشش شمال خاور، وارد ورقه می‌شود و از گوشش جنوب آن خارج می‌شود. و سایر راههای فرعی از جاده اصلی تبریز - مراغه انشعاب می‌بندند. از دیدگاه آب و هوایی، منطقه آذربایجان گرم و معتدل و زمستانی سرد و خشک دارد. نیمه خاوری این ورقه (بخش‌های مرتفع) پوشش گیاهی کم پشتی دارد ولی در بخش‌های هموار و دشتگون به جز بخش‌های شوره زار پوشش گیاهی و باغستان‌هایی فراوان یافت می‌شود.

آب آشامیدنی و آبیاری منطقه بطور عمده از آبهای زیرزمینی (چاهها و قنوات) تأمین می‌شود و بعلت خشکسالی‌های متوالی آب بسیاری از چاهها خشک و یا سور شده است.

مهمترین رودخانه‌های موجود در این ورقه، رودخانه‌های تلخه رود، آذرشهر، آجی‌چای، نوشین‌چای، بیوک‌چای و قلعه‌چای است که شرایطی مناسب برای فعالیت‌های کشاورزی در اطراف خود بوجود آورده‌اند (به جز رودخانه آجی‌چای که آب آن شور است). این رودخانه‌ها از سهند سرچشمه می‌گیرند و به سوی باخته زهکشی و سرانجام به دریاچه ارومیه می‌پیوندند.

گویش ساکنان منطقه به زبان ترکی آذربایجانی، شغل اصلی مناطق روستایی، دامداری، کشاورزی، باغداری و قالیبافی است.

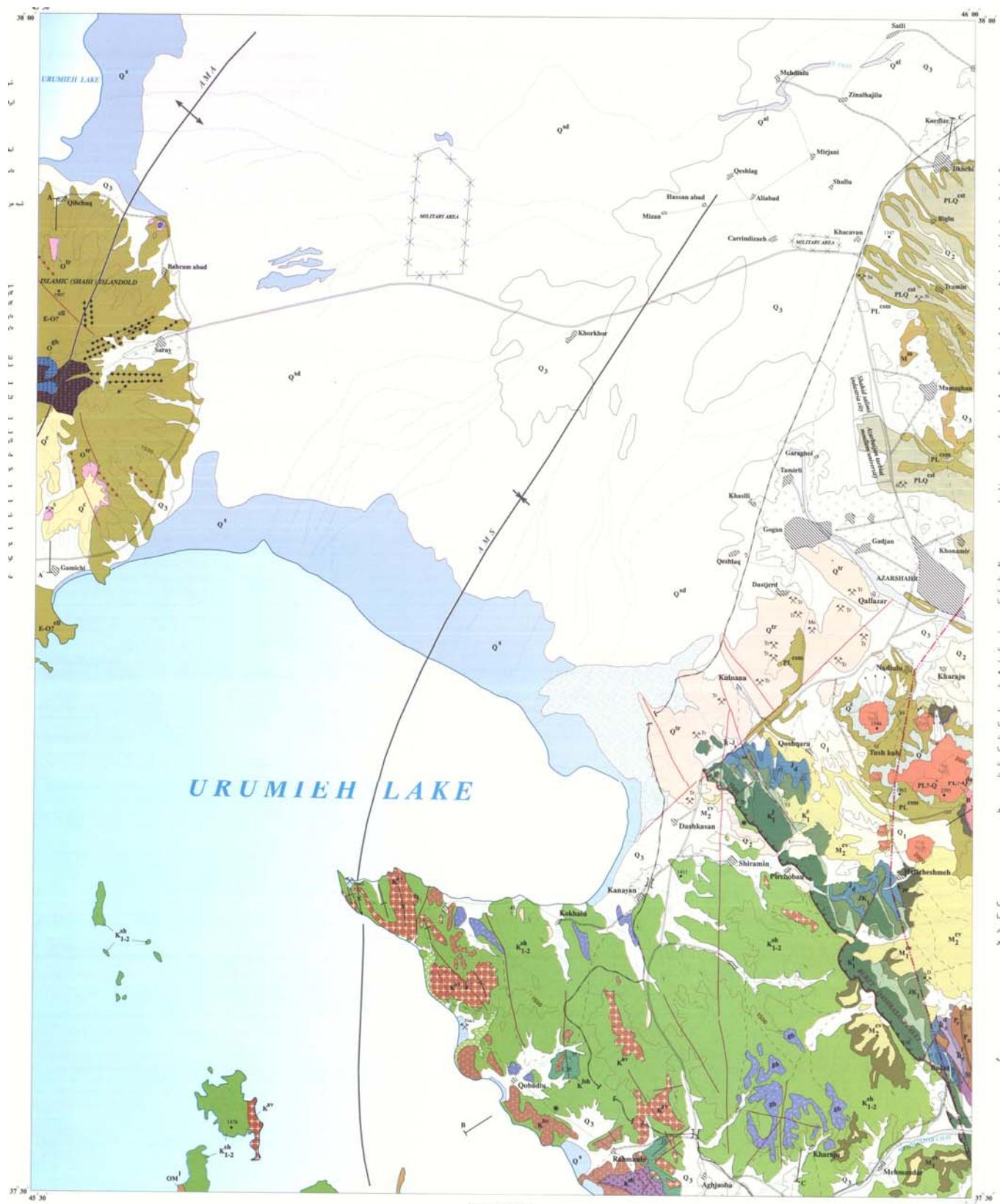
سرای 5165 IV	آذر شهر 5165 I
زینت لو 5165 III	شیرامین 5165 II

شکل (۱-۱) : موقعیت برگه های توپوگرافی ورقه آذرشهر

۱-۲ - چینه سناسی

در بخش‌های برجسته جنوب خاور ورقه آذرشهر، در زیر نهشته‌های آذرآواری سهند، سنگها و نهشته‌هایی از کامبرین تا میوسن با چند نبود چینه‌ای رخمنون دارند که کهن‌ترین آنها ماسه‌سنگ‌های قرمز رنگ سازند لالون در زیر ماسه‌سنگ کوارتز آرنیتی سفید رنگ (Top quartzite) نمایان شده است.

واحدهای چینه‌نگاشتی این ورقه به ترتیب از قدیم به جدید به شرح زیر است(شکل ۱-۲) :

شکل (۱-۲) : تصویر نقشه زمین شناسی ۱/۱۰۰۰۰۰ ورقه آذربایجان

L E G E N D

ادامه شکل (۱-۲)

کامبرین

۱ (سازند لalon) : این سازند از دیدگاه سنگ نگاشتی شامل ماسه سنگهای آرکوزی قرمز رنگ با لایه بندی متوسط تا ضخیم لایه است (1cm-50cm) که چینه بندی متقطع و ریپل مارکهای فراوان دارد و بگونه ای هم شیب و ناپیوسته در زیر ماسه سنگهای کوارتز آرنیتی سفید رنگ جای گرفته است. این سازند در گوشه جنوب خاور ورقه و جنوب روستای بوكت رخنمونی بسیار محدود دارد و مرز زیرین آن مشخص نیست. سازند لalon در

خاور و شمال خاور با نهشته‌های کربناته پرمین و تریاس مرز گسله دارد. در محدوده ورقه آذرشهر سترای سازند لالون ۳۰۰-۲۰۰ متر است.

$\in_1^q$ کوارتزیت رأسی (Top quartzite) : کوارتز آرنیت سفید رنگ ساب آركوزیک (Subarkosic) به

ضخامت ۴۰-۳۰ متر که بگونه هم شیب و ناپیوسته بر روی سازند لالون و همشیب و پیوسته در زیر دولومیت‌های سازند میلا جای گرفته است. این واحد در جنوب، جنوب‌خاوری روستای بوکت و در پیرامون گنبدی‌های آتشفسانی سهند (خاور و جنوب خاوری روستای دین‌آباد، جنوب خاوری روستای نادینلو – شمال خاوری گنبد آندزیتی قلعه جیق) رخمنوهایی محدود را به نمایش گذاشته است. در بعضی جاهای قهقهه‌ای رنگ با حاشیه واکنشی (کانیهای رادیواکتیو) که به تقریب ۵ درصد حجم سنگ را در بر می‌گیرد به چشم می‌خورد.
 $\in_m$ (سازند میلا) : این سازند شامل دولومیت‌های خاکستری و برشی شده و سنگ آهکهای سیاه رنگ دربردارنده نوارها و گرهکهای فراوان چرتی تیره رنگ و استروماتولیت، سنگ آهکهای خاکستری اسپاریتی و رسی با لایه‌بندی متوسط و ضخیم لایه دربردارنده ماکروفسیلهای فراوان برآکیوپود، تریلوبیت و هیولیتید است. این واحد بصورت هم شیب و پیوسته بر روی کوارتز آرنیت سفید رنگ قاعده جای گرفته است ولی مرز بالای آن با نبود چینه‌ای و با دگرشیبی زاویه‌دار توسط واحدهای جوان‌تر زمین‌شناسی پوشیده شده است. در رخمنون جنوب خاور روستای نادینلو (شمال خاور گنبد قلعه جیق) یک باند آهکی لوماشلی (پر از فسیلهای برآکیوپود) در بخش پایانی این سازند یافت می‌شود. رخمنوهای موجود در این منطقه به احتمال با عضوهای ۱ و ۲ و ۳ برش تیپ میلا هم ارزند. این واحد از نظر رخساره میکروسکوپی سنگ نگاشتی به سن کامبرین میانی و بالایی نسبت داده می‌شود.

پرمین

pr (سازند روته) : نهشته‌های این سازند در برگیرنده سنگ آهکهای خاکستری تیره و بیتومینه‌دار متوسط لایه توده‌ای (با ضخامت بزرگتر از یک متر) است که در بیرون از محدوده ورقه (در ورقه اسکو) بگونه هم شیب و پیوسته با تغییر رخساره سنگ شناختی ناگهانی در روی ماسه سنگهای سیلیسی قرمز تیره سازند دورود جای گرفته است. در بخش‌های بالایی این نهشته یک لایه چند متری تا چند ده متری شیل و ماسه سنگ قرمز رنگ با عدسی های لاتریتی و بوکسیتی دیده می‌شود. بر روی سنگ آهکهای تیره رنگ پرمین بطور عمده فسیلهای بلروفن و استوفلا یافت می‌شود.

این واحد سنگی در گوشه جنوب خاوری ورقه و در شمال روستای بوکت در یک گسترهای محدود رخمنون یافته است.

Plat : این واحد در حد فاصل میان سنگ آهکهای روته ونسن جای گرفته و از لایه‌های ماسه سنگ، ماسه سنگ آهکی و شیلهای قرمز و لایه‌ها و عدسی‌هایی از لاتریت به همراه عدسی‌هایی از بوکسیت به ضخامت ۵-۲۰ متر پدید آمده است.

Pn (سازند نسن) : سازند نسن شامل سنگ آهکهای تیره رنگ و ضخیم لایه بوده است که بگونه هم شیب در روی واحد لاتریت - بوکسیتی Plat جای گرفته است و خود نیز بگونه هم شیب و ناپیوسته توسط سنگ آهکهای آرژیلی نازک لایه و الیتی و کرمی شکل و کلاریادار خاکستری گراییده به زرد سازند الیکا (TR_e^l) پوشیده شده است.

تریاس

TR_e^l : نهشته‌های تریاس زیرین شامل، سنگ آهکهای الیتی، برشی و سنگ آهکهای رسی نازک لایه (wor- ۱۰cm) و گاه دولومیتی شده به رنگ خاکستری متمایل به زرد با آثار فراوان موجودات حفار و لایه‌های کلاریادار (Pseudomonotisclarai) که بصورت هم شیب و ناپیوسته بر روی سنگ آهکهای تیره رنگ پرمین بالایی (واحد np) قرار گرفته است و ضخامت همه نزدیک به ۵۰-۱۵۰ متر است.

کرتاسه

K_l^c : این واحد سنگی دربرگیرنده لایه‌هایی از کنگلومرا و ماسه سنگ قرمز رنگ است و پایه نهشته‌های کرتاسه به شمار می‌آید. اجزاء این کنگلومرا بطور عمده از سنگ آهکهای ژوراسیک (سازند لار و غیره) و از دیگر نهشته‌های کهن‌تر بوده و تا اندازه‌ای گرد شده‌اند. ضخامت این واحد در بخش‌های گوناگون متفاوت است و از ۲۰ متر تا ۶۰ متر میرسد. واحد K_l^c بصورت دگرشیب زاویه‌دار نهشته‌های مربوط به کامبرین و ژوراسیک را پوشانده و خود بشکل هم شیب و پیوسته در زیر سنگ آهکهای آرژیلی اربیتولین‌دار کرتاسه پایین جای گرفته است.

K_l^l (هم ارز سازند تیزکوه) : کنگلومرا و ماسه سنگهای قرمز رنگ قاعده کرتاسه بتدریج به لایه‌هایی از سنگ آهکهای رسی سبز روشن و نازک لایه (ورقه‌ای شکل) با فسیلهای فراوان اربیتولین و سرانجام به آهکهای ضخیم لایه تا توده‌ای بیتومینوز به رنگ خاکستری تیره با فسیلهای فراوان دو کفه‌ای و براکیوپود تبدیل می‌شود. این سنگها در بعضی جاها دربردارنده گرهک و نوارهای سیاه رنگ چرت است. مرز زیرین این واحد با مجموعه

نهشته‌های کرتاسه بالایی بصورت گسل از نوع تراستی است. این سنگ آهکهای در جهت جنوب باختری و روی مجموعه نهشته‌های کرتاسه بالایی رانده شده‌اند.

K_{1-2}^{sh} : این واحد سنگی دربرگیرنده شیلهای سیاه، ماسه سنگ، شیلهای آهکی، آهک شیلی، گدازه‌های اسیدی در حد ریولیت، ریوداسیت و گدازه‌های بازیک (بازالت، دیاباز، بازالت اسپیلیتی) است و بیشترین گستره جنوب و جنوب خاوری ورقه را دربر میگیرد. قاعده این مجموعه با شیلهای آهکی و آهک شیلی و ماسه سنگهای آهکی تیره رنگ با ماکروفیللهایی فراوان از انواع گوناگون گاستروپود آغاز میشود. مرز این مجموعه نهشته سنگ‌های آهکی کرتاسه زیرین (واحد K') چندان آشکار و روشن نیست و با یک گسل تراستی بزرگ (با روند شمال باختر – جنوب خاور) محدود شده است. واحدهای پدید آورنده این مجموعه در بعضی جاها قابل تفکیک پذیر است و در بعضی جاها تفکیک ناشدنی‌اند. این مجموعه ضخامتی شایان توجه دارد و بگونه دگرشیب (زاویه‌ای) توسط کنگلومرا با منشاء آتشفسانی، آتشفسان سهند (گوشه جنوبشرق نقشه شمال باختر و جنوب بوکت) بوشیده و بوسیله توده‌های نفوذی گابریئلی بریده شده است. پتروگرافی نمونه‌هایی از سنگهای بازیک این مجموعه (دیاباز) دارای بافت دیابازیک (دلریتی) است و کانیهای فلزیک آن شامل پلازیوکلاز بشکل لتهای متقطع اغلب کلریتیزه و کانیهای مافیک که مقدار آن در سنگ به نسبت فراوان و شامل کلینوپیروکسن است.

K^{bv} : این واحد شامل سنگهای آتشفسانی و نیمه آتشفسانی بازیک (دیاباز، بازالت) است که بگونه پراکنده و لایه مانند درون مجموعه نهشته‌های واحد K_{1-2}^{sh} جای گرفته است. جایگاه چینه‌ای مشخصی ندارد. این سنگها دارای بافت گرانولار (افیتیک)، پورفیریتیک – اینترسرال، دیابازیک (دلریتی) هستند و در بردارنده بلورهای شکلدار تا نیمه شکلدار پلازیوکلاز با ترکیب شیمیایی در حد لابرادوریت و با اندازه متوسط ۱ تا ۳ میلیمتر و اپیدوتیزه، سوسورتیزه و کلریتیزه میباشند. پیروکسن (کلینوپیروکسن – اوژیت) بیشتر بصورت بلورهای نیمه شکلدار تا شکلدار به اندازه تقریبی ۱/۵ میلیمتر، اورالیتیزه، سرپاتینیزه و کلریتیزه هستند. انبوههای متشكل از کلریت، سرپاتین که شکل بلوری ندارند و در مواردی شکل کریستال الیوین را تداعی می‌کنند، در تمامی بخش‌های مقطع نازک به چشم می‌خورند.

کانیهای ثانویه: کلریت، سرپاتین، کربنات، اپیدوت، کانیهای رسی، پرهنیت، سریسیت و زئولیت هستند و کانیهای فرعی: شامل ایلمنیت، لوکوکسن، آپاتیت و اسفن است.

K^{sh} : این واحد سنگی در برابر گیرنده شیلهای آهکی متورق به رنگ خاکستری روشن و کمی متمایل به زرد است. رخنمونی محدودتر از آن را در شمال و شمال باخته قبادلو (شمال و جنوب کوه قافلانتی) می‌توان مشاهده کرد. در درون این شیلهای آهکی نازک لایه که دارای چین‌خوردگی‌های کوچک و آثار موجودات حفار است سنگواره‌های کوچک آمونیت با پراکندگی کم یافت می‌شوند.

K^{lsh} : این واحد سنگی از نظر رخساره سنگ شناختی شامل سنگ آهکهای نازک لایه به رنگ تیره است که در زیر گدازه‌های بازیک (واحد K^{bv}) جای گرفته است. در بردارنده بلورهای اتومورف پیریت است که در بعضی موارد پیریت‌ها تخربی شده و در پیرامون حفره خالی آن هاله قرمز رنگ همایت دیده می‌شود رخساره سنگ شناختی ذره بینی این واحد Sparse biomicroparite است. این واحد نیز جایگاه چینه شناسی مشخصی در مجموعه نهشته‌های کرتاسه بالایی ندارد و از همین رو بشکل مثلث در لژاند نمایش داده شده است. واحد K^{lsh} رخنمونهایی محدودتر در خاور روستای قبادلو و خاور بند رحمانلو دارد.

K^{sb} : این واحد سنگی از دیدگاه رخساره سنگ شناختی بازالت اسپیلیتی بوده و رخنمون محدودتری در جنوب ورقه دارد. از دیدگاه ریخت شناختی سرزمهنهایی به نسبت هموار و مسطحی را گسترانده است و از نظر ظاهری سنگی است تیره رنگ، خرد شده و حفره‌دار (Vesicular) که بیشتر حفره‌های آن توسط کانیهای سفید رنگ ثانویه پر شده‌اند. از نظر میکروسکوپی بافت سنگ میکرولیتی پورفیری – حفره‌دار است و معدود درشت بلورهای (پلاژیوکلاز؟) موجود در سنگ بطور کامل سیلیسیفیه و آلبیتیزه شده و کانیهای تیره (احتمالاً الیوین) آن به کلریت – سرپانتین تجزیه شده‌اند. در زمینه سنگ میکرولیت‌های پلاژیوکلاز با پیکری باریک و کشیده در راستاهای گوناگون پراکنده‌اند و گاهی بصورت متقطع دیده می‌شوند. در فضای ایجاد شده کانیهای ثانویه نظیر کلریت، اکسید آهن و شیشه؟ دیده می‌شود. حفره‌های پرشمار پر شده از کربنات، کلریت، سیلیس، در همه بخش‌های مقاطع نازک دیده می‌شود.

K^{av} : این واحد سنگی از نظر سنگ شناختی شامل ریولیت تا ریوداسیت است و در بخش‌های جنوبی ورقه گسترش یافته است. بعلت مقاومت زیاد در برابر هوازدگی بطور معمول از دیدگاه ریخت شناختی سرزمهنهایی بلند را ساخته است. این واحد سنگی دارای بافت پورفیریتیک است و درشت بلورهای آن عبارتند از : فلدسپات شامل پلاژیوکلاز با بلورهای شکلدار تا نیمه شکلدار به قطر تقریبی ۷-۱/۵ میلیمتر و با ترکیب در حد الیگوکلاز، فلدسپات آلکالن تشکیل شده است.

OM^1 : این واحد سنگی از نظر رخساره سنگ شناختی شامل سنگ آهکهای ریزدانه (میکریتی) و سنگ آهکهای رسی به رنگ کرم تا کرم صورتی رنگ است و دارای لایه‌بندی متوسط تا ضخیم و حتی توده‌ای است. این واحد در جنوب و جنوب خاوری ورقه آذربایجان در درون دریاچه ارومیه (در جزایر کوچک داخل دریاچه) رخنمونهایی بسیار محدود به نمایش گذاشته است. این واحد به سوی جنوب با ختر گسترش دارد و در گستره نقشه زمین شناسی ۱۰۰/۱۰۰۰:۱ اشنویه گسترش به نسبت زیاد یافته است. واحد OM^1 بگونه دگرشیب زاویه‌دار بر روی نهشته‌های کرتاسه بالایی جای گرفته است.

نهوژن

M^m : این واحد سنگی از دیدگاه سنگ شناختی شامل مارنهای سبز رنگ با میانلایه‌هایی از مارن - ماسه‌ای است که در شمال و خاور شهر ممقان رخمنون یافته است. این واحد به تقریب افقی است و ضخامت قابل رویت آن به ۳۰-۶۰ متر میرسد. مرز زیرین این مارنهای سبز مشخص نیست و بگونه هم شیب و ناپیوسته توسط نهشته‌های کنگلومرا، ماسه سنگ، سیلتستون، مارن و سنگ آهکهای آب شیرین پلیوسن (واحد Pl^{csm}) پوشیده شده است.

M_1^{cv} : این واحد از دیدگاه سنگ شناختی شامل کنگلومراهای کوهپایه‌ای و لکانوکلاستیک احتمالاً حاوی نهشته‌های لاهار است که بگونه دگرشیب زاویه‌ای (Angular unconformity) بر روی نهشته‌های قدیمی‌تر (سازند لار و نهشته‌های کرتاسه بالایی - واحدهای JK_1 و K_{1-2}^{sh}) جای می‌گیرد. این واحد که در گوشه جنوب خاوری ورقه آذربایجان رخمنون دارد حدوداً ۲۰-۱۰ متر ضخامت دارد و دورنمایی سفید رنگ و به تقریب صخره ساز دارد. مرز زیرین این واحد بگونه هم شیب و پیوسته توسط واحد M_2^{cv} پوشیده شده است.

M_2^{cv} : این واحد سنگی که بگونه‌ای هم شیب و پیوسته بر روی واحد M_1^{cv} جای گرفته از نظر رخساره سنگ شناختی شامل کنگلومراهای کوهپایه‌ای و لکانوکلاستیک بطور محلی دربردارنده انباشته‌های لاهار است. رنگ ظاهری این واحد سنگی خاکستری متمایل به تیره است واجزاء ریز و درشت (قطر اجزاء) تشکیل دهنده از چند میلی متر تا ۵۰-۶۰ سانتیمتر) آن در یک زمینه ناهمگن جای گرفته‌اند. این واحد گسترشی به نسبت خوب در نیمه خاور و جنوب خاوری نقشه زمین‌شناسی آذربایجان روسای مهماندار تا شمال کوه قلعه جیق دارد و

بگونه هم شیب و ناپیوسته توسط انباشته‌های کنگلومرا بی، ماسه سنگ، سیلتستون، مارن و سنگ آهکهای آب شیرین پلیوسن (شمال خاوری توشكوه) پوشیده شده است.

Pl^{csm} : این واحد سنگی در نیمه خاوری و شمال خاوری ورقه رخنمونی به نسبت گسترده دارد و از نظر رخساره سنگ شناختی شامل کنگلومرا، ماسه سنگ، سیلتستون، مارن و سنگ آهکهای آب شیرین است. این واحد نهشتلهای کامبرین (واحدهای Jd و $TR-Js$) را بصورت دگرشیب زاویه‌دار و نهشتلهای M_2^{cv} و M_2^m را بصورت هم شیب و ناپیوسته می‌پوشاند رخنمون کامل این واحد سنگی در شمال خاور توشكوه و بریدگی‌های کنار جاده تبریز – آذرشهر (جنوب شهر ایلخچی) نمایان شده و مرز بالایی آن بصورت هم شیب و ناپیوسته با آثار حفرشدگی و پرشدگی در دیواره خاوری جاده تبریز – آذرشهر (جنوب ایلخچی) توسط نهشتلهای تراورتن، تراسهای قدیمی و نهشتلهای واحد PLQ^{cst} پوشیده شده است.

PLQ^{cst} : این واحد سنگی از نظر رخساره سنگ شناختی شامل کنگلومرا، ماسه سنگ، توف، توف ماسه‌ای و سنگ آهکهای آب شیرین است که مرز زیرین آن بگونه هم شیب و ناپیوسته بر روی واحد Pl^{csm} جای گرفته است. این واحد در نیمه خاور و شمال خاوری ورقه از پیرامون آذرشهر تا شهر ایلخچی رخنمون دارد و به سوی خاور (خارج از محدوده نقشه آذرشهر) گسترشی چشمگیر دارد. در خاور ممقان در درون این نهشتلهای درون لایه‌هایی از دیاتومیت یافت می‌شود (معدن دیاتومیت ممقان). این واحد به تقریب ۱۸۰–۵۰ متر ضخامت دارد.

$Pl - Q^a$ آندزیت، آمفیبول آندزیت :

این واحد سنگی به شش گنبد کوچک و بزرگ آتشفشنایی (از مجموعه آتشفشنایی سهند – شامل گنبدهای آتشفشنایی توشكوه، قلعه جیق، شمال دین آباد، شمال هفت چشمه و ...) در پایانه نیمه خاوری ورقه رخنمون دارد و از دیدگاه ریخت شناختی مناطقی بلند را می‌سازد. رنگ ظاهری سنگهای آتشفشنایی این واحد خاکستری، خاکستری روشن، صورتی است و در بردارنده درشت بلورهایی با مقطع شش گوش (آمفیبول) است. سنگهای سازنده این واحد دارای بافت پورفیریتیک با زمینه شیشه‌ای هستند و درشت بلورهای آن شامل پلاژیوکلاز با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار، آمفیبول بیشتر، هورنبلندو بیوتیت با بلورهای شکلدار و به رنگ قهوه‌ای می‌شود.

$Pl - Q^{da}$ داسیت : این واحد سنگی در خاور روستای دین آباد رخنمونی محدودتر را به نمایش می‌گذارد و از نظر ماکروسکوپی دارای بافت پورفیری با درشت بلورهای شش گوش آمفیبول و بلورهای روشن و مستطیلی شکل پلاژیوکلاز در یک زمینه خاکستری روشن است. نهشتلهای کامبرین پسین (تاب کوارتزیت و سازند میلا

Q_1 و Q_m در کناره این گنبدهای آتشفشاری جای گرفته در خاور و جنوب خاور روستای دین آباد در یک گسترهای محدودتر رخمنون یافته است. در بررسی‌های میکروسکوپی بافت سنگ پورفیریتیک است و کانیهای اصلی آن: پلاژیوکلاز با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار، گاهی زونه و با ترکیب شیمیایی در حد الیگوکلاز – آندزین که بیشتر اندازه بلورهای تا ۴ میلیمتر میرسد.

کواترنر

Q^1 : این واحد سنگی نهشتلهای آبرفتی قدیمی‌تری است که از نظر رخساره سنگ شناختی کنگلومرایی با سیمان سست و با قطعات بطور کامل گرد شده از جنس سنگهای آتشفشاری سهند است که قطر قطعات از ۵ سانتیمتر تا ۷۰ سانتیمتر میرسد.

این واحد در پیرامون گنبدهای آتشفشاری از شمال روستای هفت چشمه تا جنوب رودخانه نوشین‌چای (جنوب آذرشهر) گسترش دارد و قطر قطعات تشکیل دهنده آن در بعضی جاهای (خاور روستای نادینلو، جنوب باخته روستای توشكوه) کوچکتر و در بردارنده نوارهای ماسه‌ای – سیلتی قرمز رنگ نیز هست.

Q^2 : این واحد سنگی از نهشتلهای آبرفتی و کوهپایه‌ای قدیمی پدید آمده که از نظر رخساره سنگ شناختی کنگلومرایی است با سیمان بسیار سست و سیمانی نشده که اجزای تشکیل دهنده آن بر اساس موقعیت مکانی از سنگهای گوناگون (قطعات سنگهای سازنده‌ای قدیمی و جدید) پدید آمده است. قطر قطعات از ۱-۵۰ سانتیمتر میرسد. این واحد بگونه هم شیب و ناپیوسته بر روی واحدهای Pl^{csm} , PlQ^{cst} , Q^1 , و بصورت دگرشیب زاویه‌دار بر روی سایر واحدهای کهن‌تر جای گرفته است.

Q^3 : این واحد در برگیرنده نهشتلهای آبرفتی کوهپایه‌ای و تراسهای جوان و زمینهای کشاورزی است که سرزمینها و دشت‌های به نسبت مسطح و همواری را گسترانده است و بیشتر فعالیت‌های کشاورزی در روی این واحد انجام می‌گیرد.

Q^c : این واحد در برگیرنده واریزهای نقلی پایکوهی است که شامل قطعات بسیار درشت (گاه با قطرهای بالغ بر چند متر) از جنس گنبدهای آتشفشاری (آندزیت، آمفیبول آندزیت) است و در دامنه آنها پدید آمده است. دیگر بخش‌های واحد کواترنر بشرح زیر است. پهنه‌های رسی – نمکی Q^{sd} پی‌آمد تعییرات و نوسانات دریاچه ارومیه است که بیشترین گستره نیمه شمالی ورقه زمین شناسی آذرشهر را در برگرفته و سرزمینهای مسطح و همواری را گسترانده است. این زمینها به علت درجه شوری بالا شایستگی کشاورزی ندارند. نهشتلهای نمکی در

طول سواحل دریاچه ارومیه به پهناهای گوناگون از ۴۰ کیلومتر Q^s در حال حاضر تشکیل میشود و روستاهای پیرامون دریاچه از این نهشته‌های نمکی برای مصارف خوراکی استفاده کنند، محل برداشت نمک را اصطلاحاً "دوزلاخ" به معنی نمکزار می‌نامند.

همچنین در جنوب و جنوب باختر گوگان تا روستای داشکسن در گسترهای به نسبت پهناور نهشته‌های تراورتن Q^{tr} رخنمون دارند. در درون رودخانه‌های بزرگ، از آن شمار رودخانه نوشین چای، آجی چای و مهماندار چای آبرفت‌های عهد حاضر (Q^{al}) پدید آمده‌اند.

۱-۳- سنگهای آذرین نفوذی:

گابرو (g^b): این توده نفوذی، گابروئی است به رنگ تیره که درون مجموعه نهشته‌های کرتاسه بالایی (واحد سنگی K_{1-2}^{sh}) نفوذ کرده و رخنمونهایی پراکنده در جنوب و جنوب خاور ورقه ۱۰۰/۰۰۰ آذربایجان به نمایش گذاشته است. توده گابروئی از دیدگاه سنی پس از کرتاسه است. بررسی‌های میکروسکوپی نشان میدهد که این گابرو بافت گرانولار - افیتیک دارد و بلورهای آن شامل: پلازیوکلاز با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار به حالت متقطع‌اند که اندازه بلورها ۷-۴/۰ میلیمتر و ترکیب شیمیایی آن در حد لابرادوریت است. این بلورها، بیشتر، کلریتیزه، آرژیلیزه، اپیدوتیزه، سریسیتیزه، پرهنتیتیزه و به مقدار کمی کربناتیزه (سوسورتیزه) شده‌اند. پیروکسن (اوژیت) بصورت بلورهای درشت و پهن و شکلدار با اندازه تا ۳ میلیمتر. بیشتر، با ماکل تیپ اوژیت و بحالت افیتیکی با بلورهای پلازیوکلاز جای گرفته‌اند. بلورهای پیروکسن کمی اورالیتیزه، کلریتیزه، اکسیده و سرپانتینیزه شده‌اند.

در مقطع نازک سنگ اشکالی همسان بلور الیوین که بطور کامل به کلریت و سرپانتین تجزیه شده‌اند دیده می‌شوند و همچنین در فواصل میان بلورها، اپیدوت، کلریت، پرهنتیت و اکسیدآهن در همه بخش‌های مقاطع میکروسکوپی دیده میشود. کلریت، سرپانتین، سریسیت، اکسیدآهن، پرهنتیت، کربنات، اپیدوت، اورالیت و کانیهای رسی، کانیهای ثانویه سنگ و ایلمنیت، لوکوکسن، اسفن، آپاتیت کانیهای فرعی آن به شمار می‌آیند.

زون شبه جزیره شاهی (اسلامی)

شبه جزیره اسلامی از دیدگاه زمین شناختی و رخساره سنگ شناسی وضعیتی بطور کامل ناهمسان با دیگر بخش‌های گستره نقشه زمین‌شناسی ۱۰۰/۰۰۰ آذربایجان می‌نماید که این شبه جزیره برخلاف

بررسی‌های پیشین (خلیلی مرند – معین ورزی و دیگران) که آنرا یک گنبد آتشفسانی به حساب آورده‌اند چنین نباید بلکه در اثر نفوذ توده‌های گابروئی و سینیتی به شکل گنبد درآمده است. رخساره‌های سنگ شناختی شبه جزیره اسلامی از قدیم به جدید به شرح زیر می‌باشد.

اوسن – الیگوسن؟

$E-O^{?^{cll}}$: این واحد سنگی از نظر رخساره سنگ شناختی، کنگلومرای ولکانوکلاستیک با اجزاء لویستیت – نهشتلهای آبرفتی بادبزنی بطور محلی دارای نهشتلهای لاهاری – با میانلایه‌هایی از جریانهای گدازه (فنولیت، لویستیت)، لاپیلی توف، اگلومر و سینریت است. مرز زیرین این واحد مشخص نیست ولی مرز زیرین آن در نیمه جنوبی شبه جزیره اسلامی بگونه‌ای هم شیب و ناپیوسته توسط گدازه‌های جریانی تراکیت (واحد O^{tr}) و کنگلومراهای دربردارنده قطعه‌های سانیدین تراکیت (واحد O^c) پوشیده شده است. ضخامت قابل رویت بیش از ۱۵۰ متر است و توده‌های گابروئی (O^{sy}) و سینیتی (O^{gb}) به درون این واحد سنگی نفوذ (در انتهای باختری دره سارای) کرده و آنرا بشکل گنبد درآورده است. شماری نمونه از اجزاء گوناگون تشکیل دهنده این واحد در بررسی‌های پتروگرافی نشان داد، که از نظر سنگ شناختی بطور عمده از لویستیت، تراکی بازالت فوئیدار، فنوتفریت تشکیل یافته است.

الیگوسن

(O^{tr}) : تراکیت

این واحد سنگی جریانی از گدازه تراکیتی به رنگ خاکستری روشن و گاه متمایل به قهوه‌ای و دربردارنده ادخالهایی از سنگ‌های مافیک است که در اثر هوازدگی (فرسایش در اثر باد و باران) حفر شده است. واحد سنگی (O^{tr}) بگونه هم شیب و ناپیوسته در روی واحد $E-O^{?^{cll}}$ جای گرفته و توسط کنگلومراهای مخروطافکنهای واحد O^c پوشیده شده است. این واحد سنگی رخمنوهایی محدودتر را در شمال آبادی گمیچی به نمایش می‌گذارد. از رخمنوهای آن (در دره شمال گمیچی و حدفاصل بین گمیچی – آغ گنبد) بعنوان مالون و لاشه برای جاده سازی (ساخت پلهای و دیواره جانبی راه دریایی تبریز – ارومیه) استفاده می‌شود.

O^c : این واحد سنگی از نظر رخساره سنگ شناختی شامل فنگلومرات (Fanglomerate) – با اجزاء سانیدین تراکیت – با بخش‌هایی از لاهار است که بگونه هم شیب و ناپیوسته روی نهشتلهای $E-O^{?^{cll}}$ و O^{tr} جای می‌گیرد و در نیمه جنوبی شبه جزیره اسلامی و شمال آبادی گمیچی گسترش یافته است.

لازم به توضیح است که از اجزاء واحد $O^{cll} - E$ به مقدار زیاد در این واحد سنگی نیز یافت میشود. خصامت

این مجموعه رسوبی به دهها متر میرسد.

توده‌های نفوذی و دایکها

O^{gb} : گابرو - سینوگابرو

این توده گابروئی سنگی است به رنگ عمومی تیره که رخمنونی کوچک در انتهای دره سارای دارد که به

درون کنگلومراهای ولکانوکلاستیک واحد $E^{cll} - O$ نفوذ کرده است.

بررسی‌های میکروسکوپی (پتروگرافی) نشان میدهد که این سنگ دارای بافت گرانولار پورفیریتیک است که درشت بلورهای آن عبارتند از فلدسپات آلکالن با بلورهای بیشکل بشدت کربناتیزه، سریسیتیزه و ارزیلیزه و پلاژیوکلاز با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار با ترکیب شیمیایی متوسط، سریسیتیزه، ارزیلیزه و دربردارنده ادخالهای بیوتیت و آپاتیت و کانی اپاک. بلورهای پلاژیوکلاز در بخش‌های بصورت رشد توام دیده میشوند. پیروکسن با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار از نوع اوژیت و دیوپسید و دربردارنده ادخالهای ادخالهای به نسبت فراوان آپاتیت و بیوتیت است و الیوین بصورت بلورهای شکسته، بیشتر، اکسیده است و برخی از بلورهای الیوین توسط بیوتیت احاطه شده‌اند. اکسید‌آهن، سریسیت، کانیهای رسی و کربنات، کانیهای ثانویه و آپاتیت فراوان، اسفن (۱۰٪) و کانیهای اپاک، کانیهای فرعی این توده گابروئی به شمار می‌آیند.

O^{sy} : سینیت تا میکروسینیت (؟)

توده نفوذی سینیت تا میکروسینیت در خط تقسیم آب میان دره سارای و دره آغ‌گنبد و به سوی جنوب، رخمنونی گسترده‌تر نسبت به توده گابروئی دارد و به درون آن (توده گابروئی) نفوذ کرده است، آن چنان که شاخه‌های توده میکروسینیتی به پیکر دایک در درون توده گابروئی دیده می‌شود. بخش‌های کناره‌ای و دایکها جداسده از این توده به چهره تراکیت سانیدین دار رخمنون یافته‌اند. این توده نفوذی از دیدگاه بررسی‌های پتروگرافی دارای بافت گرانولار - تراکیتی است که کانیهای آن عبارتند از: فلدسپات (سانیدین) با بلورهای شکلدار و طویل و کشیده و دگرسان شده به کانیهای رسی. پیروکسن با بلورهای شکلدار تا نیمه شکلدار و از نوع اوژیت و ازرین اوژیت است.

با توجه به اینکه ماغماتیسم سینیتی شمال باختر کشور – سینیت‌های کلیر، رزگاه سراب و بزگوش – در دوره الیگوسن انجام گرفته. لذا این توده سینیتی را نیز به ماغماتیسم سینیتی الیگوسن نسبت میدهیم. قطعات این توده درون نهشته‌های کنگلومرای واحد O_{c} به فراوانی یافت میشوند.

نیاز به یادآوری است که نامگذاری نمونه‌های سنگی واحدهای O^{gb} , O^{sy} از این رو که پتروگرافهای مختلف نامهای سنگ‌شناسی مختلف بر آنها نهاده‌اند (فنولیت، گابرو، آلکالی لامپروفیر (مونشیتیت)، ارزین – بیوتیت لویستیت، سینیت، میکروسینیت، مگاسانیدین تراکیت، آلکالی تراکیت ...) با ابهام انجام گرفته و با علامت سوال همراه است. بنابراین نامگذاری دقیق آنها مستلزم مطالعات دقیق پتروگرافی و بررسی‌های صحرایی بزرگ مقیاس خواهد بود.

d^{lu} : دایک با ترکیب لویستیت :

این دایک‌ها با روندی تقریبی شمالی – جنوبی، خاوری – باختری و شمال خاوری – جنوب باختری در دره سارای و یال جنوبی و شمال این دره به طول صدها متر رخمنون یافته و مجموعه نهشته‌های کنگلومرای ولکانوکلاستیک ائوسن – الیگوسن؟ (واحد O^{cll} – E) را بریده‌اند. ویژگیهای سنگ شناختی میکروسکوپی سنگهای تشکیل دهنده این دایک‌ها بصورت زیر است.

بافت سنگ پورفیریتیک با زمینه‌ای دربردارنده میکرولیت‌های پیروکسن بوده و درشت بلورهای آنها عبارتند از: فلدسپاتوئید (لویستیت) شکلدار تا نیمه شکلدار، پیروکسن با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار و از نوع اوژیت، بیوتیت و بیوتیت فلوگوپیتی به پیکر بلورهای شکلدار تا بیشکل و به رنگ قهوه‌ای روشن، زمینه سنگ از فلدسپاتوئید، بیوتیت، میکرولیت‌های پیروکسن و کانیهای اپاک ساخته شده است، آپاتیت بصورت بلورهای شکلدار زمینه است. کربنات و اکسید‌آهن و کمی زئولیت، کلریت – سرپانتین کانیهای ثانویه و آپاتیت، کانیهای اپاک، کانیهای فرعی سنگ به شمار می‌آیند.

همانطوریکه ذکر شد این دایک‌ها مجموعه نهشته‌های کنگلومرای ولکانوکلاستیک ائوسن – الیگوسن؟ (را بریده‌اند و از نظر سنی جوانتر از آن به حساب می‌آیند.

d^{tr} دایک‌های تراکیتی :

این نوع دایکها در نیمه جنوبی شبه جزیره اسلامی رخمنون دارند که روند همگانی آنها به تقریب شمالی – جنوبی و شمال باختری – جنوب خاوری است. شماری از این دایکها که ترکیب آنها به تقریب میکروسینیتی است توده گابروئی را در جهات مختلف بریده است. بزرگترین (از نظر طول) دایک تراکیتی در دره گمیچی (شمال آبادی گمیچی) واقع شده که این دایک مجموعه نهشته‌های کنگلومراپی و لکانوکلاستیک واحد O^{ccl} را بریده و توسط واحد کنگلومراپی O^c پوشیده شده است (واحد O^c را قطع نمی‌کند). چنین می‌نماید که این دایک گدازه‌های تراکیتی واحد O^{tr} را تغذیه کرده باشند. در بررسی‌های میکروسکوپی (پتروگرافی) بافت این سنگ پورفیریتیک است و درشت بلورهای آن شامل مقادیر کمی فلدوپات آکالن (سانیدین) با بلورهای شکلدار تا نیمه شکلدار با ماکل کارلسپادو پیروکسن با بلورهای شکلدار تا کمی شکلدار و از نوع دیوپسید و اوژیت، بیشتر، زونه که گاهی این بلورها با هم بصورت گلومروپورفیریتیک دیده می‌شوند.

۱-۴- زمین‌شناسی ساختمانی

کهن‌ترین واحد سنگی رخمنون یافته در گستره ورقه زمین‌شناسی ۱۰۰/۰۰۰ ۱: آذرشهر، ماسه‌سنگ‌های قرمز رنگ لalon است که با یک ناپیوستگی هم شیب توسط ماسه‌سنگ‌های کوارتز آرنیتی سفید رنگ قاعده سازند میلا پوشیده شده است. ماسه‌سنگ‌های لalon کم و بیش در همه ایران رخساره‌ای مشخص دارد وقابل مقایسه با رسوبات ماسه‌سنگی ساق مربوط به کامبرین پایین عربستان است، یعنی پلاتفرم پالئوزوئیک ایران در درازنای پالئوزوئیک دنباله بخش شمال خاوری قاره Afro-Arabian را تشکیل میداده (م.تکین ۱۹۷۲) و در مجموع به خشکی گندوانا تعلق داشته است.

رخداد حرکت‌های قائم در روند دوره کامبرین سبب ایجاد تغییر ناگهانی در رخساره سنگ شناختی یا یک نبود در رسوبگذاری میان سازند لalon و میلا شده است. در روند پالئوزوئیک میانی نشانه‌هایی حاکی از فرسایش در سرتاسر آذربایجان دیده می‌شود که نمایانگر بالآمدگی حاصل از حرکت‌های خشکی‌زائی به سن کالدونین است که این حرکت‌های خشکی‌زایی باعث نبود واحدهای چینه‌ای اوردونیفر منطقه شده است.

نهشته‌های قاره‌ای و دریایی کم عمق پرمین یعنی ماسه سنگ‌های قرمز سازند دورود بگونه هم شیب و ناپیوسته بر روی سازند میلا (خارج از محدوده این نقشه) جای می‌گیرد که میتواند به حرکت‌های تکتونیکی فازهای هرسی‌نین و کالدونین (بصورت حرکات شاقولی، Block faulting) مربوط باشد. همچنین در

بخش‌های بالایی سنگ آهک‌های پرمن باالی، نهشته‌های لاتریتی یافت می‌شود که نشان دهنده سازوکار جنبش‌های قائم (شاقولی) حرکات خشکی‌زایی (هرسی‌نین - پالاتین) در این زمان است.

سنگ آهک‌های برشی و دولومیت‌های تریاس بگونه هم شیب و ناپیوسته بر روی سنگ آهک‌های تیره رنگ پرمن باالی جای می‌گیرند (عملکرد شاقولی هرسی‌نین پسین) و خود نیز بطور معمول با ناپیوستگی بی‌زاویه زیر نهشته‌های آواری و مردابی سازند شمشک جای گرفته است. (کیمیرین پیشین) درون نهشته‌های شمشک عدسی‌های کوچک لاتریت نیز یافت می‌شوند.

نهشته‌های سازند شمشک، دلیچای و لار بگونه هم شیب و پیوسته روی هم جای گرفته و بگونه دگرشیب زاویه‌دار توسط کنگلومرا و ماسه‌سنگ‌های قرمز رنگ قاعده کرتاسه (عملکرد کوهزایی فاز کیمیرین پسین) پوشیده می‌شوند. شکل‌گیری پایانی ریخت شناختی کنونی منطقه در اثر سازوکار فاز پایانی چرخه آلپی است که سبب شده نهشته‌های جوان و سنگ‌های آتشفسانی - آذرآواری مجموعه سهند با دگرشیبی زاویه‌داری روی سنگ‌های کهن‌تر بنشینند.

روندهای ساختمانی غالب در این ورقه (محور چین‌خوردگی‌ها، روند گسل‌ها، روراندگی) شمال باختری - جنوب خاوری است. فشار بیشینه از شمال خاور به جنوب باختر (هم جهت با فشار صفحه عربستان به زیر پوسته ایران) انجام گرفته، از این رو است که روند بیشتر گسل‌ها و محور چین‌خوردگی‌ها عمود بر امتداد فشار بیشینه شکل گرفته‌اند.

گسل تراستی بوکت - داشکسن مهمترین پدیده تکتونیکی ورقه آذرشهر است که درازای تقریبی ۲۲ کیلومتر از جنوب خاور آبادی بوکت تا شمال خاوری روستای داشکسن با روند شمال باختر - جنوب خاور امتداد یافته است. در درازای این گسل تراستی مجموعه نهشته‌های کرتاسه زیرین و نهشته‌های قبل از آن به روی مجموعه نهشته‌های کرتاسه بالایی رانده شده است که راندگی در جهت فشار ماکزیمم^{۸۱}) یعنی از شمال خاور به جنوب باختر صورت گرفته است. بسیاری از گسل‌های دیگر بطور معمول با این گسل تراستی هم راستایند ولی جابجایی چندانی در آنها انجام نگرفته است. جوان‌ترین واحدهای زمین‌شناختی متأثر از این گسل مجموعه نهشته‌های کرتاسه بالایی است که نهشته‌های کرتاسه زیرین به روی آنها رانده شده است.

در جنوب و جنوب باختر روستای زینتلو و شمال و شمال باختر آبادی قبادلو چندین تاقدیس و ناویدیس کوچک درون نهشته‌های کرتاسه بالایی با روند NNW-SSE یافت می‌شوند که برخی از این چین‌ها (چین‌های واقع

در جنوب دوز لاخ زینبلو) پلانزدارند و محور چین‌ها به سوی جنوب میل (پلانز) دارند. این چین خوردگی‌ها و توده نفوذی گابروئی؟ (gb) به فاز فشارشی بعد از کرتاسه پایانی (فاز لaramide) نسبت داده می‌شوند.

کنگلومراهای ولکانوکلاستیک واحد $E-O^{cll}$ (به ائوسن – الیگوسن؟) که گسترشی زیاد در شبے جزیره اسلامی دارند به فازهای کششی پس از کرتاسه مربوط است. در ائوسن پایانی و الیگوسن آغازی فاز کوهزاری مهمی (فاز پیرنه) رخ داده و شکل کنونی کوههای منطقه را رسم کرده است که بسیاری از توده‌های نفوذی کشور و منطقه آذربایجان (از جمله توده‌های گرانیتی منطقه اهر، سینیت‌های کلیبر، رزگاه، بزگوش و ...) در وابستگی با این فاز کوهزاری و در زمان الیگوسن شکل گرفته‌اند. توده‌های نفوذی سینیت (O^{sy}) و گابرو (O^{gb}) جزیره اسلامی نیز به این فاز کوهزاری (الیگوسن) نسبت داده می‌شود.

پس از حرکت‌های تکتونیکی اوایل الیگوسن، پیشروی دریا در الیگوسن زیرین باعث تشکیل نهشته‌های آهکی و مارنی (واحد OM^l و M^m) شد و هم‌مان با ته نشست واحدهای آهکی – مارنی میوسن نخستین تکاپوهای آتشفسانی سهند با ترکیب به نسبت بازیک (بصورت کنگلومراهای پیروکلاستیک – واحدهای $M1^{cv}$ و $M2^{cv}$ که بصورت دگرشیب زاویه‌دار بر روی نهشته‌های کرتاسه (بالایی و پایینی) و سایر نهشته‌های قدیمی‌تر قرار گرفته‌اند (در اثر فازهای آلپی میانی و پایانی) آغاز می‌شود و واحدهای سنگی $M2^{cv}$ و M^m بطور جانبی (بصورت بین انگشتی) به یکدیگر تبدیل می‌شوند.

در روند حرکت‌های میوسن پایانی در پیرامون آتشفسان سهند، حوضه‌های رسوبی به نسبت آرام و کم ژرفایی ساخته شد که سبب پیدایش نهشته‌های واحد Pl^{csm} شد. این نهشته‌ها بگونه هم شیب و ناپیوسته واحدهای $M2^{cv}$ و M^m و ... را می‌پوشانند.

در روند فاز پاسادنین (آلپ پایانی) آتشفسان سهند تجدید فعالیت کرده و تشکیلات گبند و مخروطی شکل داسیت – آندزیت (Pl?-Qda, Pl?-Qa) (توشكوه، قلعه چیق، قزل داغ و ...) پدید آمده‌اند.

۱-۵- زمین‌شناسی / اقتصادی

در گستره ورقه زمین‌شناسی ۱۰۰/۰۰۰ ۱: آذرشهر معادن و نشانه‌های معدنی فلزی و غیرفلزی پرشماری یافت می‌شوند که به ترتیب اهمیت عبارتند از:

- معادن تراورتن و مرمر آذرشهر : در جنوب باختر آذرشهر و جنوب گوگان تا روستای داشکسن، نهشته‌های تراورتنی به نسبت گسترده‌ای (به مساحت تقریبی ۶۵ کیلومتر مربع) با میانلایه‌های مرمر در فاصله میان دریاچه ارومیه و جاده آذرشهر - عجب شیر یافت می‌شوند. این تراورتن‌ها بر حسب درصد آلودگی به رنگینه‌های اکسیدآهن به رنگ‌های قرمز، زرد لیموئی و گردئی و ... دیده می‌شوند. بدليل نقش و نگارهایی که ناشی از اختلاف میزان آلودگی اکسیدآهن در لایه‌های گوناگون تراورتن است نمادی بسیار زیبا و جذاب دارند. تراورتن قرمز آذرشهر از شهرت جهانی برخوردار است.

- مرمریت هفت چشمه : سنگ آهک‌های سازند لار با داشتن رنگ خاکستری متمایل به روشن و لایه‌بندی ضخیم تا توده‌ای در بعضی جاها بلوک یا کوب‌دهی خوبی دارند و می‌توانند بعنوان سنگ نمای مرمریتی مورد استفاده و بهره‌برداری قرار گیرد. در چند کیلومتری جنوب روستای هفت چشمه سینه‌کاری در سنگ آهک‌های روشن رنگ سازند لار توسط یک بخش خصوصی باز شده و کوب‌های (بلوک) مناسبی بهره‌برداری می‌شود.

- از ماسه و سیلت‌های پلیوسن Pl^{csm} (جنوب ایلخچی - دیواره خاوری جاده تبریز - آذرشهر) برای بهبود خاک کشاورزی منطقه و حاصلخیز و نرم کردن زمینهای کشت پیاز استفاده می‌شود.

- نهشته‌های رس - سیلت مربوط به کواترنر (Q3) واقع در باختر جاده تبریز - مراغه بگونه‌های گسترده برای تولید مصالح ساختمانی (آجر) استفاده می‌شود و کارخانه‌های آجرپزی بسیار زیادی در این منطقه از این نهشته‌های رسی - سیلتی تغذیه می‌نمایند.

- گدازه‌های تراکیتی و آندزیتی جزیره اسلامی و توشكوه و نیز پوسته‌های نازک تراورتن آذرشهر بعنوان لشه و مالون و سنگ ساختمانی در ساختمانها، پل سازی، دیواره‌های کناری جاده دریایی تبریز - ارومیه و غیره استفاده می‌شوند و همچنین کارخانه آهک‌پزی متعددی در جنوب آذرشهر وجود دارند که از باطله‌های تراورتن‌های منطقه برای تولید آهک پخته (آهک ساختمانی) استفاده می‌کنند.

- از سنگ آهک‌های سازند لار و کرتاسه در مصارف صنعتی استفاده مشود. آنچنان که سنگ آهک‌های سازند لار برای تولید آهک هیدراته در کارخانه آهک هیدراته آذرشهر (نزدیکی شیرامین) بهره‌برداری می‌شود و از سنگ آهک‌های کرتاسه منطقه برای تولید آلومین استفاده خواهد شد و آهک‌های این منطقه برای این منظور مورد اکتشاف قرار گرفته و حفاری‌های عمقی نیز انجام شده است.

- در جنوب روستای بوکت به سوی روستای چنار، یک افق چندمتري ماسه و سيلت لاتريتي شده درون سنگ آهکهای تيره رنگ پرمين وجود دارد که پيشتر يكسری عمليات اكتشافي ناقص توسيع شركت توسيعه علوم بر روی آنها انجام شده است.
- در پيرامون توده‌های سينيتی و گابروئی جزيره اسلامی آثار کانی سازی پراكنده مس و آهن بصورت مالاکيت، هماتيت و منيتيت دیده می‌شود که گاه بلورهای شكلدار منيتيت (اوكتاهدرال Octahedral) هشت وجهی یافت ميشوند.
- در سنگهای تشکيل دهنده شبه جزيره اسلامی مقدار آپاتيت در بعضی نمونه‌های سنگی تا ۲۰ درصد، مقدار لويسیت تا ۷۰ درصد ميرسد که می‌تواند از نظر وجود فسفات آذرین و نيز از نظر عناصر كمیاب مورد توجه پژوهشگران آينده باشد. و همچنين سنگهای بازيک (توده‌های گابروئی و دیابازها) موجود در گستره نقشه مقادير به نسبت بالايی کانيهای تيتانيومدار (ايلمنيت، اسفن و لوکوكسن) بهمراه دارند.

فصل دوم :

نمونه برداری

۱-۱- مقدمه

نمونه برداری را عنوان انتخاب بهینه و برداشت جزء معرف از یک جامعه تعریف کرده اند. در نمونه برداری که یک امر احتمال پذیر است از دیدگاه یک نمونه معرف به داوری درباره یک جامعه منتنسب به آن پرداخته می شود. بنابراین نمونه برداری عنوان یک پدیده احتمال پذیر همراه با ضربی از خطا و سطحی از اعتبار معرفی می شود. تلاش کارشناسان در طراحی نمونه برداری و اجرای آن تا آنجا که می شود در پرهیز از بروز خطاهایی است که چنانچه در مجموعه خطای کل قرار گیرد، بطور یقین اعتبار داده پردازی و نتایج نهایی را مورد شک و تردید قرار می دهدند.

طراحی بهینه نمونه ها با در نظر گرفتن عوامل مؤثر در آن، برداشت نمونه با حداکثر دقیقت، اعمال نظر کارشناسی در تغییر محل نمونه در موقع ضروری، اضافه کردن یا حذف یک نمونه در موارد خاص و ذکر و دلایل آن همگی از مواردی هستند که جزء ملزمات یک پروژه ژئوشیمی اکتشافی به شمار آیند و کلیه دست اندکاران موظف به اجرای صحیح آنها شدند.

۲-۱- انتخاب محیط نمونه برداری

همچنان که می دانیم در بررسیهای ژئوشیمیایی ناحیه ای بهترین مکان برای نمونه برداری ، رسوبات رودخانه ای است که خود معلول شرایط مختلف آب و هواهای ، وضعیت زمین شناسی ، توپوگرافی ، کانی سازی و همچنین شب آبراهه ها و شب کلی منطقه است.

میزان بارندگی در محیط های مختلف عامل درجات متفاوتی از انواع فرسایش مکانیکی و شیمیایی و سرانجام میزان انتقال رسوبات است، شدت و نوع فرسایش و انتقال رسوبات حاصل از آن نیز در مناطق با مرغولوژی گوناگون نا همسان است . بابررسی کامل حوضه های آبریز در طراحی و برداشت نمونه ها، امکان بررسی نهایی و

دستیابی به اطلاعات حوضه های بالا دست فراهم می آید و این خود راهنمایی برای رسیدن به آنومالیهای احتمالی است.

روشن است که مناطق در بردارنده پتانسیل احتمالی (هاله های ثانویه کانساری) در شرایطی بوجود می آیند که کانی سازی (هاله های اولیه)، در محیطی که رسوبات از آن منشاء گرفته اند، رخ داده باشد. بنابراین در اکتشاف ژئوشیمیایی در مقیاس ناحیه ای با نمونه برداری از رسوبات آبراهه ای و کشف هاله های ثانوی می توان پدیده های کانی سازی را شناسایی نمود.

۳-۳- طراحی شبکه نمونه برداری

یکی از مراحل مهم و اساسی هر فاز اکتشافی طراحی نقاط نمونه برداری است که عنوان اساس و پایه کار بایستی بدون خطأ و یا با کمترین خطأ صورت گیرد. طراحی یاد شده با بررسی و شناخت حوضه های آبریزو شبکه آبراهه ها و با هدف نمونه برداری از رسوبات رودخانه ای انجام می گیرد.

در پروژه حاضر نخست با بررسی نقشه های توپوگرافی ۵۰،۰۰۰:۱ منطقه محدوده حوضه های آبریز بررسی و سیستم آبراهه ها تکمیل گردید. سپس با استفاده از نقشه زمین شناسی منطقه، با در نظر گرفتن واحدهای سنگی مستعد کانی سازی، توده های نفوذی، همیریهای مهم، سیستمهای گسلی، معادن قدیمی و فعل و ... و همچنین با استفاده از نقشه ژئومغناطیس هوایی و بررسی وضعیت جغرافیای منطقه، راههای دسترسی و با توجه به زمان و بودجه پروژه، امر طراحی نمونه ها در ورقه انجام می شود. برای طراحی بهینه نمونه ها و انتخاب مناسبترین نقاط علاوه بر زمان و بودجه، معیارهای زیر بایستی مد نظر قرار گیرد.

- دستیابی به بیشترین توزیع یکنواخت نمونه ها در کل نقشه.

- رعایت چگالی نمونه برداری ژئوشیمیایی و کانی سنگین بر اساس استانداردهای جهانی ویژگیهای هر نقشه.

- اولویت دادن به رسوبات رودخانه ای که سنگ بستر خود را قطع می کنند.

- بررسی امکانات جاده ای و در نظر گرفتن شرایط اسکان موقت در مراکز روستایی و نزدیکترین محل به منطقه.

- واگذاری اختیار به کارشناسان نمونه بردار درباره حذف یا اضافه کردن نمونه ها در نقاط مورد نظر.

تعداد نمونه های طراحی شده برای ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذربایجان با استاندارد جهانی فاصله دارد، اما بنا به رعایت بعضی از موارد و با توجه به مطالب بالا و همچنین با طراحی نمونه های کانی سنگین، مرحله طراحی نمونه ها به

انجام رسید. پس از طراحی نمونه ها روی نقشه های توپوگرافی مربوطه، این نقشه به منظور رقومی شدن محل نمونه ها و آبراهه ها، جاده ها، روستاهاو ... اسکن شدند و لیست نمونه ها (ضمیمه شماره ۱) همراه با مختصات آنها در سیستم UTM (Hayford 1909) تهیه و در اختیار گروههای صحرایی قرار گرفت. مختصات دقیق هر نمونه همراه با نقشه های نمونه برداری و دستگاه GPS کمک شایانی در تسهیل امر نمونه برداری می کنند. بطور کلی چگالی نمونه ها در ورقه آذرشهر با توجه به وضعیت رخنمونهای سنگی آن به تقریب یک نمونه ژئوشیمیایی برای هر $\frac{4}{3}$ کیلومتر مربع (در کل ۱۹۱ نمونه) و یک نمونه کانی سنگین برای هر ۱۵ کیلومتر مربع (در کل ۵۳ نمونه) است(نقشه شماره A1).

۲-۴- عملیات صحرایی نمونه برداری

بطور کلی مراحل مختلف اکتشافات ژئوشیمیایی همچون طراحی نمونه ها، نمود برداری، آنالیز نمونه ها، داده پردازی، بررسی و تدوین گزارش همانند دانه های زنجیر بهم پیوسته می باشند. لذا دقت در نمونه برداری همچون دیگر مراحل بسیار مهم است و گروههای مسئول در این پژوهه بر این واقعیت متعارفند که خطای نمونه برداری به تقریب جبران ناپذیر است و باعث اتلاف دقت و هزینه و در نهایت اخذ نتایج نادرست خواهد شد. گروههای نمونه بردار با استفاده از نقشه توپوگرافی و مختصات نقاط ثبت شده در دستگاه موقعیت یاب جهانی (GPS)، نمونه ها را برداشت کردند. نمونه ها پس از مرحله آماده سازی صحرایی در کيسه های مناسب ریخته و شماره آنها بصورت برچسب بروی نمونه ها ثبت می شود. لیست نمونه های برداشت شده در پایان هر روز در محل کمپ صحرایی کنترل و به نقشه های اصلی پیشرفت کار منتقل می شوند.

نمونه های ژئوشیمی از بستر آبراهه و با استفاده از جزء زیر الک ۸۰ مش برداشت شده است که خود در واقع نوعی آماده سازی مقدماتی نیز تلقی می شود. وزن نمونه برداشت شده حدود ۱۵۰ گرم است. شماره گذاری نمونه های ورقه آذرشهر بصورت شماره و کد میباشد بطورمثال در کد AZ-45، AZ-45 حروف ابتدایی و لاتین کلمه آذرشهر و ۴۵ شماره نمونه برداشت شده است. در صورت خیس بودن محیط نمونه برداری، نمونه ها به صورت الک نشده برداشت شده تا پس از خشک شدن در محل کمپ، آماده سازی شوند.

رخدادهای قابل توجه در صحراء از جمله دگرسانی، کانی سازی، گسله های بزرگ، معادن قدیمی و فعال که در نقشه های زمین شناسی ثبت نشده اند، نیز در نظر گرفته شده و به صورت شرح مختصری یادداشت می گردد.

شماره نمونه ها با رنگ اسپری، در محل ایستگاه نمونه برداری مشخص می شوند تا در مراحل کنترل آنومالی و بازدیدهای بعدی ، محل نمونه ها مشخص باشد.

فصل سوم :

آنالیز شیمیایی نمونه ها

۳-۱- آماده سازی و آنالیز نمونه ها

در حقیقت بخشی از مرحله آماده سازی نمونه ها با انتخاب قطر بهینه ذرات بوسیله الک ۸۰ مش در صحراء انجام می گیرد که با توجه به موارد پر شماری که در نمونه برداری مورد نظر است یکی از بهترین اندازه ها برای نمونه ژئوشیمی است. مگر در موارد و اهداف خاصی که از الکهای با درجات مختلف استفاده می شود. نمونه ها پس از کنترل نهایی شماره همراه با لیست مربوطه برای آنالیز به آزمایشگاه ارسال می شود. سیر آماده سازی نمونه ها با خردایش آغاز و با پودر کردن نمونه ها تا قطر ۲۰۰ مش ادامه می یابد. نمونه ها پس از همگن سازی اولیه در حجمی در حدود ۲۵ سانتی متر مکعب تا حدود ۲۰۰ مش پودر شده و مابقی آنها به صورت بایگانی ذخیره می شود.

نوع و تعیین روش آنالیز و عناصر مورد درخواست به گسترش واحدهای سنگی گوناگون، نوع کانی سازی موجود در ناحیه مورد مطالعه و دیگر عوامل بستگی دارد. الگوهای متداول در تجزیه شیمیایی عناصر را امروزه روش‌های اسپکترومتری جذب اتمی، کالوریمتری، اسپکتروگراف تابشی و فلئورسانس اشعه X تشکیل می دهند. در طرح اکتشافات ژئوشیمیایی ناحیه ای در ورقه ۰۰۰، ۱:۱۰۰ آذربایجان، نمونه ها برای عنصر طلا با روش ICP-OES و عناصر دیگر با روش Fire Assay توسط آزمایشگاه سازمان مورد آنالیز قرار گرفتند که عناصر مورد آنالیز و حدود حساسیت به کار گرفته شده توسط روش آنالیز برای آنها در جدول ۱-۳ آورده شده است.

لازم به ذکر است که تعداد ۳۲ نمونه از نمونه های رسوب آبراهه ای ورقه آذربایجان در مرحله آماده سازی برای آنالیز عنصر Au متسافانه مفقود شدند (ضمیمه شماره ۱).

۳-۲- تحلیل دقت آنالیزهای دستگاهی

متاسفانه برای کنترل دقت آزمایشگاه در مورد عناصر مختلف هیچ نمونه تکراری از نمونه های اولیه تهیه نگردید است. می توان جهت اطلاع از میزان خطاهای آنالیز شیمیایی روش‌های فوق به نتایج برآورد خطای آنالیز

جدول (۱-۳) : عناصر آنالیز شده با حدود حساسیت آنها

Au	As	Co	Cr	Cu	Mn	Ni	Sr	Zn
ppb	ppm
1	0.5	0.2	2	0.2	2	2	0.1	0.2
Ba	Be	La	Sc	Li	P	V	S	Mo
ppm
0.2	0.2	10	1	0.5	5	2	50	0.1
Pb	Sn	Eu	Nb	Nd	Cd	Y	Ga	Ge
ppm
0.2	0.2	0.5	0.5	0.5	0.1	0.05	10	0.5

توسط آزمایشگاه سازمان زمین شناسی در گزارش‌های مشابه ، مراجعه کرد.

فصل چهارم:

پردازش داده ها

۱-۳- مقدمه

یکی از راههای دسترسی به اهداف اکتشافی، گذر از مسیر داده پردازی اطلاعات ژئوشیمیایی است و امروزه توسل به روشهای اکتشافات چکشی و مشاهدات عینی در اکتشافات تقریباً منسخ شده است. در اکتشافات ژئوشیمیایی ناحیه ای ، تعداد نمونه ها زیاد و تعداد متغیرها نیز فراوان است. بنابراین استفاده از آمار و احتمال در فرایند داده پردازی تقریباً به صورت امری اجتناب ناپذیر در آمده است. داده پردازی هنگامی معتبر است که خطای آزمایشگاهی (تجزیه نمونه های تکراری) کمتر از ده درصد (۱۰٪) باشد. با در نظر گرفتن روشهای تکمیلی چون مطالعات کانیهای سنگین و کنترل آنومالیها و تطابق یا عدم تطابق آنومالیهای ژئوشیمیایی و نتایج داده پردازیها با آن روشها، به صحت نتایج آنالیزها و داده پردازیها می توان قطعیت بیشتری دارد. مراحل داده پردازی شامل فایل بندی داده های خام دریافت شده از آزمایشگاه، شناسایی و جایگزینی داده های سنسورد، مطالعات آماری تک متغیره و چند متغیره ، شناسایی مقادیر خارج از رده و ... می باشد، که با هدف ارائه نتایج به گونه ای مطلوب و در قالب نمودارها و جداول مختلف انجام می شود.

۲-۴- فایل بندی داده های خام

چون بخش عمده داده پردازی در گروه اکتشافات ژئوشیمیایی با رایانه انجام می شود. لذا قبل از شروع پردازش، داده ها باید ویرایش شده، شکل و فرمت (Format) مخصوص نرم افزارهای آماری را پذیرد. در نهایت داده های حاصل از آنالیز نمونه های ژئوشیمی با ساختار مطلوب در محیط صفحه گستردۀ Excel ذخیره می شوند که در ضمیمه شماره ۱ آورده شده اند.

۳-۳- داده های سنسورد و نحوه جایگزینی آنها

داده های سنسورد (Censored) به داده هایی گفته می شود که مقدار آنها بزرگتر از حد بالای حساسیت دستگاه و یا کمتر از حد پائین حساسیت دستگاه باشد. در مواردی که سنجش های نسبی صورت می گیرد مانند جداسازی زمینه از آنومالی وجود داده های سنسورد موجب ارزیابی های غیر دقیق می شود. برای رفع این مشکل باید داده های سنسورد تخمین زده شوند و جایگزین گردند. روش های مختلفی برای تخمین مقادیر سنسورد وجود دارد که روش جایگزینی ساده یکی از آنها است. در این روش مقادیر بزرگتر از حد حساسیت در مرز بالایی را با $\frac{3}{4}$ حد بالایی حساسیت و مقادیر کمتر از حد حساسیت در مرز پائینی را با $\frac{3}{4}$ آن جایگزین می کنیم. اگر تعداد داده های سنسورد در مقابل کل داده ها ناچیز باشد (کمتر از ۱۰ درصد) معمولاً می توان از این روش استفاده کرد. از نتایج آنالیز داده های ورقه آذرشهر غیر از عناصر Be,Co,Cr,Cu,Eu,Ga,Li,Sc,V,Zn تایید آنالیز داده های مابقی عناصر کم و بیش دارای داده های سنسورد می باشند که در این بین عناصر Yb,Ge دلیل زیاد بودن درصد داده های سنسورد آنها از مرحله داده پردازی کنار گذاشته شدند. بعضی از عناصر هرچند تعداد داده های سنسورد آنها زیاد بود ولی به دلیل اهمیت آنها داده پردازی شده و نقشه های توزیع غلضت آنها رسم شده است (مانند عنصر Au با ۴۲ درصد داده سنسورد و ۳۲ نمونه مفقود شده). در مورد بقیه عناصر با روش جایگزینی ساده مقادیر سنسورد جایگزین شده اند.

۴-۴- مطالعات آماری تک متغیره

در بررسیهای ژئوشیمیایی به هر عنصر یا اکسید یا هر ترکیبی که آنالیز نمونه برای آن انجام می شود، متغیر گفته می شود. در مطالعات آماری تک متغیره پردازش روی مقادیر یک متغیر بدون در نظر گرفتن بقیه متغیرها صورت می گیرد. این مطالعات شامل محاسبه پارامترهای آماری، نرمال سازی، رسم نمودارها و پلاتها، تهییه جداول مقادیر (X+nS) برای داده ها و جدایش مقادیر خارج از رده می باشد.

۴-۱- محاسبه پارامترهای آماری و رسم منحنی هیستوگرام داده های خام

الف- پارامترهای آماری

دستیابی به پارامترهای آماری اولین گزینه ای است که به عنوان مهمترین و جامع ترین اطلاعات آماری فاروی داده پردازان قرار می گیرد. این اطلاعات نحوه پراکندگی داده ها حول میانگین و تمایل به میانگین، میزان

چولگی و کشیدگی جامعه عیار نمونه ها و تشابه یا تمایز آن با یک توزیع نرمال را به نمایش می گذارد . آماره های میانگین، میانه و مد میزان و چگونگی تمایل به مرکز داده را نشان می دهند. آماره های انحراف معیار و واریانس معرف نحوه پراکندگی و پردازش داده ها از میانگین می باشند. پارامترهای چولگی و کشیدگی که به ترتیب میزان تقارن حول میانگین و تیزی منحنی توزیع را نشان می دهند. در صورت نزدیک شدن به مقادیر صفر برای چولگی و ۳ برای کشیدگی حاکی از نزدیکی توزیع داده ها به توزیع نرمال می باشد. و نهایتاً برای مقایسه میزان تغییرات است عناصر مختلف از پارامتر ضریب تغییرات (CV) استفاده می شود. اکثر این پارامترها برای داده های ورقه آذربایجان در جدول ۱-۴ نشان داده شده اند.

ب-رسم نمودارها

به نموداری که در آن فراوانی (تعداد) نمونه های مربوط به یک عیار (یا محدوده عیار) نسبت به خود (محدوده) عیار رسم می شوند هیستوگرام گفته می شود. از روی هیستوگرام سه ویژگی مهم موقعیت (با توجه به میانگین و میانه و مد جامعه)، پراکندگی و شکل منحنی توزیع را می توان دریافت و بررسی کرد .
نمودار Q-Q نحوه توزیع مقادیر جامعه نمونه برداری (روی محور افقی) را نسبت به مقادیر مورد انتظار از یک جامعه نرمال (روی محور عمودی) نشان می دهد. اگر جامعه نزدیک به نرمال باشد این نمودار تقریباً روی خط ۴۵ درجه قرار می گیرد.

هیستوگرام ها و نمودار Q-Q داده های خام برای عناصر در ضمیمه شماره ۲ آورده شده اند. که با توجه به این نمودارها و جدول پارامترهای آماری می توان میزان تقریبی نرمال بودن یا انحراف از توزیع نرمال برای داده های خام عناصر مختلف را مشاهده نمود.

۳-۲-۳- جایش مقادیر خارج از رده (Outliers)

مقادیر خارج از رده به مقادیری گفته می شود که بنا به دلایلی که ذکر خواهد شد به نحو چشمگیری خارج از مقادیر داده ها در منتهی الیه مقادیر کم یا زیاد قرار داشته باشند. مقادیر خارج از رده می توانند مهم باشند زیرا:
۱. این مقادیر می توانند آنومالی یا ناهمجارتی باشند و می توان آنها را به مناطقی منتبث کرد که دارای کانی سازی باشند.

۲. این مقادیر ممکن است مقادیر خارج از رده کاذب باشند که از خطای بالای نمونه برداری (خطای آزمایشگاهی) ناشی می‌شوند.

جدول (۱-۴) : پارامترهای آماری داده‌های خام و نرمال عناصر در ورقه ۱/۱۰۰۰۰ آذرشهر

Element	Data Type	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	CV%	Skewness	Kurtosis
Au	Raw Data	154	<1	60	2.2	5.50	250	8.36	84.37
	Normal Data	154	-1.90	2.52	-0.91	1.13	-124	1.18	3.50
As	Raw Data	186	1	945	11.3	14.03	124	3.19	16.50
	Normal Data	185	-0.29	5.12	1.78	1.37	77	-0.22	2.33
Ba	Raw Data	186	17.6	>1000	572	367.57	64	1.31	3.31
	Normal Data	185	5.29	7.20	6.19	0.55	9	0.69	2.50
Be	Raw Data	186	0.2	8.4	1.3	1.34	101	2.92	12.22
	Normal Data	185	-1.61	2.05	0.001	0.65	47742	0.96	4.66
Cd	Raw Data	186	<0.2	0.4	0.2	0.08	38	0.09	2.56
	Normal Data	186	<0.2	0.4	0.2	0.08	38	0.09	2.56
Co	Raw Data	186	7.7	38.7	17.6	6.78	38	1.05	3.56
	Normal Data	186	2.04	3.64	2.80	0.36	13	0.29	2.55
Cr	Raw Data	186	27	369	100	60.93	61	1.82	6.53
	Normal Data	186	3.30	5.86	4.47	0.51	11	0.68	2.91
Cu	Raw Data	186	1	344	41	21.94	54	1.80	5.86
	Normal Data	183	2.81	4.92	3.61	0.44	12	0.95	3.26
Eu	Raw Data	186	<0.5	17	1.3	0.63	50	1.98	6.07
	Normal Data	184	-0.36	1.61	0.14	0.39	277	1.23	4.31
Ga	Raw Data	186	0.7	25	16.4	3.16	19	0.44	2.83
	Normal Data	186	3.75	33	10.3	7.57	74	1.68	5.83
La	Raw Data	185	<5	46	16.3	3.16	19	-0.12	4.85
	Normal Data	185	1.32	3.50	2.11	0.60	29	0.70	2.28
Li	Raw Data	186	9	63	21.4	8.91	42	1.03	4.74
	Normal Data	185	10.4	49.6	21.1	8.39	40	0.65	2.74
Mn	Raw Data	186	265	>1000	935	333.92	36	-0.02	1.57
	Normal Data	185	330	>1000	938	331.14	35	0.00	1.54
Mo	Raw Data	186	<0.1	1.9	0.4	0.29	66	1.40	6.75
	Normal Data	186	-2.59	0.47	-1.05	0.76	-72	-0.63	2.75
Nb	Raw Data	186	3.3	99	15.3	10.36	68	3.73	26.28
	Normal Data	185	1.36	3.88	2.57	0.49	19	0.28	3.58
Nd	Raw Data	173	1.3	78	20	15.37	75	2.04	5.97
	Normal Data	174	0.26	4.25	2.82	0.57	20	0.72	5.80
Ni	Raw Data	186	15	75	38	11.25	30	0.37	2.75
	Normal Data	186	18	62	38	11.25	30	0.37	2.75
pb	Raw Data	186	6.4	>1000	16.0	8.92	56	3.06	13.97
	Normal Data	184	1.99	4.79	2.68	0.39	0	1.46	5.75
S	Raw Data	173	25	>1000	327	240.48	74	2.51	10.45
	Normal Data	173	3.22	7.20	5.60	0.61	11	0.03	4.66
Sc	Raw Data	186	1	39	13	6.72	51	1.72	6.27
	Normal Data	186	1.79	3.64	2.48	0.43	17	0.73	2.96
Sn	Raw Data	173	1	16	4	2.37	68	2.15	8.81
	Normal Data	173	0.00	2.48	1.08	0.56	52	0.47	3.10
Sr	Raw Data	186	3	>1000	300	247.25	83	1.77	6.08
	Normal Data	186	3.62	7.20	5	0.76	14	-0.03	3.10
V	Raw Data	186	66	590	184.64	95.34	52	1.69	6.56
	Normal Data	186	4.29	6.32	5.11	0.46	9	0.40	2.80
Y	Raw Data	171	1	28	8	5.62	69	1.30	4.45
	Normal Data	170	0.00	3.26	1.88	0.69	36	-0.08	2.31
Zn	Raw Data	186	45.7	155.4	88.1	21.46	24	0.57	3.82
	Normal Data	186	45.7	155.4	88.1	21.46	24	0.57	3.82

برای تعیین و جدایش مقادیر خارج از رده از نمودار کاغذ احتمال استفاده شد و مقادیری که حداقل فاصله را از جامعه داده ها داشته، و یا خارج نمودن آنها جامعه داده ها را تا حدودی به جامعه نرمال یا لاغ نرمال نزدیک می کرد ، به عنوان مقادیر خارج از رده در جدول ۲-۴ آورده شده اند. در این پژوهه مقادیر خارج از رده بالا به عنوان آنومالی معرفی شده اند.

جدول (۲-۴) : لیست نمونه های خارج از رده برای عناصر مختلف به همراه عیار آنها

Samp.id	Ga	Samp.id	Au	Samp.id	Cu	Samp.id	Eu	Samp.id	pb
Az-116	25	AZ-27	60	AZ-27	344	AZ-99	17	AZ-47	>1000
AZ-119	25	AZ-13	28	Az-195	9.6	AZ-95	5	AZ-16	120
AZ-22	24	AZ-34	16	AZ-99	1.0				
AZ-4	24	AZ-98	13						

Samp.id	As	Samp.id	Ba	Samp.id	Be	Samp.id	La	Samp.id	Li
AZ-124	945	AZ-53	17.6	AZ-27	8.4	AZ-99	0.7	AZ-80	63

Samp.id	Nb	Samp.id	Nd	Samp.id	Sc	Samp.id	Y
AZ-146	99	AZ-53	1.3	AZ-97	1	Az-171	1

۳-۴-۳- نرمال سازی داده های خام و بررسی پارامترهای آماری داده های نرمال

اکثر محاسبات و روش‌های آماری نیازمند داده های نرمال شده هستند. چنانچه منحنی توزیع یک مجموعه از داده ها مطابق با منحنی توزیع نرمال باشد آن منحنی را یک منحنی نرمال و آن مجموعه داده ها را داده های نرمال گویند از خصوصیات یک توزیع نرمال می توان کشیدگی در حد ۳، چولگی صفر، انطباق سه آماره میانگین و میانه و مد ، شکل زنگی متقارن و ... را نام برد.

در مرحله اول وضعیت داده ها از دیدگاه نرمال بودن مشخص می شود. در صورت نرمال یا لاغ نرمال بودن تقریبی داده ها حتی المقدور بررسی ها به ترتیب بر روی همان داده های خام یا لگاریتم داده ها انجام شده در غیر اینصورت برای نرمال سازی می توان از تبدیل لگاریتمی سه پارامتری استفاده نمود. برای نرمال سازی باید شروط نزدیک کردن چولگی به عدد صفر و کشیدگی به عدد ۳ فراهم شود.

در نهایت با توجه به نتایج نرمال سازی داده های ورقه آذرشهر می توان گفت عناصر Cd,Ga,Mn,Ni,Zn

تقریباً دارای توزیع نرمال هستند. و همچنین برای نرمال کردن دو عنصر Au,Pb از تبدیل لگاریتمی سه پارامتری

استفاده شده است (با این وجود مقادیر غلظت این عناصر از تابع توزیع نرمال پیروی نمی کند) و بقیه عناصر دارای توزیع لاغ نرمال می باشند .

پارامترهای آماری داده های نرمال شده و داده های خام در جدول شماره ۱-۴ ارائه شده است. همچنین برای مقایسه، هیستوگرام و نمودار Q-Q داده های نرمال به همراه داده های خام در خصیمه شماره ۲ آورده شده است.

۳-۵- بررسی های آماری چند متغیره

هر تجزیه و تحلیل همزمان بیش از یک متغیر، می تواند آنالیز چند متغیره تلقی شود. با این تعریف، غالب تکنیک های چند متغیره در اصل ، بسط و توسعه آنالیزهای تک متغیره و دو متغیره هستند.

هر گروه معینی از عناصر نسبت به یک سری از شرایط محیطی، کم و بیش بطور مشابه حساسیت نشان می دهند. شناخت ارتباط و بستگی های ژنتیکی متقابل موجود میان عناصر گوناگون ، می تواند در شناخت دقیق تر تغییرات موجود در محیط های ژئوشیمیایی به کار گرفته شود. در ضمن تجمع ژنتیکی بعضی از عناصر ممکن است به عنوان راهنمای مستقیمی در تفسیر نوع نهشته ای که به احتمال در ناحیه وجود دارد به کار رود و بر عکس، تجمع بعضی از عناصر نیز ممکن است دلالت بر وجود آنومالیهای داشته باشند که بی اهمیت و گمراه کننده اند.

در این پژوهه به دلایلی چون کم بودن تعداد نمونه ها بالا بودن تعداد داده های سنسورد در نتایج آنالیز عناصر و انحراف از تابع توزیع نرمال دربیستر عناصر، تنها به ارائه مختصر ماتریس ضرائب همبستگی و تجزیه و تحلیل خوشه ای برای تعدادی از عناصر بسنده شده است.

۳-۵-۱- محاسبه و رسم ضرائب همبستگی عناصر

برای شناسایی روابط ژنتیکی و ثانویه میان متغیرها (عناصر) و تجزیه و تحلیل آنها، بررسیهای دو متغیره، به عنوان نخستین گزینه انتخاب می شود. بررسیهای دو متغیره شامل بررسی و تفسیر نمودار پراکنش و محاسبه ضریب همبستگی بین دو متغیر (عنصر) می باشد.

ضریب همبستگی و بررسی تغییرات آن در مراحل اکتشافی و بویژه در اکتشافات ژئوشیمیایی کاربرد گسترده ای دارد. برای محاسبه ضرایب همبستگی از تابع ضریب همبستگی رتبه ای اسپیرمن (Spearman's Correlation Coefficient) که مستقل از نوع تابع توزیع داده ها می باشد استفاده شد. که نتایج مربوط به آن به صورت ماتریس ضرایب همبستگی در جدول شماره ۳-۴ و سطح معنی دار بودن آنها در جدول ۴-۴ آورده شده است. این ماتریس ها با استفاده از آنالیز شیمیایی ۱۸۶ نمونه رسوب آبراهه ای برای ۱۳ عنصر در ورقه آذرشهر محاسبه شده است و برای بقیه عناصر به علت وجود دادهای سنسورده، نزدیکی مقادیر به حد تشخیص دستگاه آنالیز کننده و بعضی کم اهمیت بودن آنها در ورقه آذر شهر داده پردازی چند متغیره صورت نگرفت.

۳-۵-۲- تجزیه و تحلیل خوش‌ای (Cluster Analysis)

با توجه به عدم دسترسی به همه اطلاعات نمی توان فرآیندهای زمین‌شناسی و ژئوشیمیایی را به آسانی با روش‌های تک متغیره، تجزیه و تحلیل و یا شبیه سازی نمود. تجزیه خوش‌ای برای حل مسائلی طرح شده است که در آن با در دست داشتن مجموعه n نمونه و اندازه گیری p متغیر (عنصر)، می‌توان نمونه‌ها یا متغیرها را به کلاسهایی گروه بندی نمود که متغیرها یا نمونه‌هایی مشابه در داخل یک گروه قرار گیرند. روش تجزیه خوش‌ای به عنوان یک روش ارزشمند در پیدا کردن گروههای واقعی مؤثر می‌باشد.

در این مرحله از داده پردازی از روش R-Mode که اساس آن مقایسه روابط و تعیین بستگی میان متغیرها در نمونه‌های مورد نظر است، استفاده شده است. در این روش گروه بندی داده‌ها با استفاده از روش (۱۳ عنصر) سلسله مراتبی تجمعی انجام شد. پس از آن بهترین ساختار درختی (Dendrogram) که با زمین‌شناسی و خصلت ژئوشیمیایی داده‌های منطقه سازگاری دارد رسم گردید که دیاگرام مربوط به آن در شکل شماره ۴-۱ نشان داده شده است.

در ساختار درختی داده‌های ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر دو گروه اصلی مشاهده می‌شود که گروه اول شامل دو زیر گروه است و گروه دوم فقط از عنصر As و Mo تشکیل شده است. زیر گروه‌های گروه اول خود به چند رده تقسیم شده‌اند. عناصری که تشکیل یک رده یا زیر رده را داده‌اند مانند رده Co, Mn, Zn و زیر رده

دارای ضریب همبستگی قوی و مثبت می باشند. این گروه بندی ها بر اساس همبودهای Be,Sn,Pb

ژئوشیمیایی عناصر انجام شده است. بنابر این در نسبت دادن هر گروه یا زیر گروه به تیپ های کانی سازی ، یا

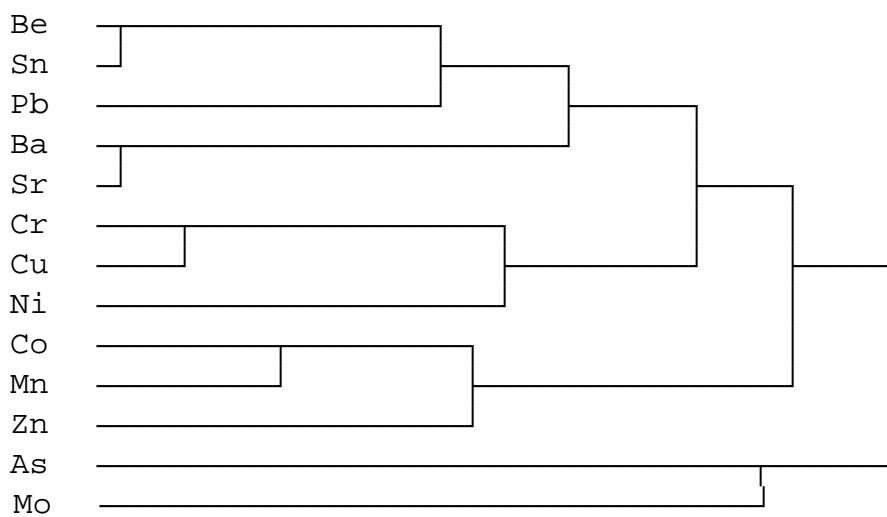
Table 4-3 :Spearman's Correlation Coefficients Matrix of Raw Data in AZARSHAH Sheet

As	1												
Ba	-0.12	1											
Be	-0.23	0.33	1										
Co	-0.39	0.39	0.14	1									
Cr	-0.25	0.10	0.53	0.55	1								
Cu	0.01	0.38	0.48	0.49	0.60	1							
Mn	-0.07	0.52	0.08	0.61	0.32	0.33	1						
Mo	0.12	0.07	0.05	-0.14	0.04	-0.02	0.10	1					
Ni	-0.04	-0.06	0.52	0.19	0.69	0.43	0.06	0.08	1				
Pb	-0.02	0.72	0.42	0.42	0.26	0.48	0.41	0.02	0.07	1			
Sn	0.28	0.24	0.45	0.23	0.51	0.63	0.17	0.15	0.40	0.47	1		
Sr	-0.05	0.56	0.09	0.42	-0.01	0.22	0.21	-0.25	-0.15	0.50	0.23	1	
Zn	-0.17	0.17	0.17	0.48	0.46	0.33	0.48	0.25	0.20	0.34	0.34	-0.15	1
	As	Ba	Be	Co	Cr	Cu	Mn	Mo	Ni	Pb	Sn	Sr	Zn

Table 4-4 : significant Level of Spearman's Correlation Coefficients for Raw Data in AZARSHAH Sheet

As													
Ba	0.06												
Be	0.00	0.00											
Co	0.00	0.00	0.03										
Cr	0.00	0.08	0.00	0.00	0.00								
Cu	0.43	0.00	0.00	0.00	0.00								
Mn	0.19	0.00	0.14	0.00	0.00	0.00							
Mo	0.06	0.16	0.25	0.03	0.31	0.40	0.09						
Ni	0.31	0.20	0.00	0.01	0.00	0.00	0.23	0.15					
Pb	0.38	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.39	0.17				
Sn	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.02	0.00	0.00			
Sr	0.26	0.00	0.12	0.00	0.45	0.00	0.00	0.00	0.02	0.00	0.00	0.00	
Zn	0.01	0.01	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.02	
	As	Ba	Be	Co	Cr	Cu	Mn	Mo	Ni	Pb	Sn	Sr	Zn

Dendrogram using Centroid Method

شکل ۱-۴: نمودار درختی (Dendrogram) برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

یک گروه سنگی باید محتاطانه رفتار نمود. و برای تعبیر و تفسیر بهتر باید به فرایندهای زمین شناسی و سنگ شناسی منطقه و شواهد صحرایی توجه شود.

فصل پنجم:

تکنیک رسم نقشه ها و شرح ناهنجاریهای ژئوشیمیایی

۵-۱- تکنیک رسم نقشه ها

نقشه های ژئوشیمیایی را می توان به دو گروه تقسیم نمود. گروه اول نقشه هایی است که غلظت عناصر را در محل نمونه هایشان نشان می دهند (نقشه های نمادین یا Symbol Map). گروه دوم نقشه های کنتوری و طیفی هستند. رسم نقشه های کنتوری و طیفی با استفاده از داده های رسوبات آبراهه ای خالی از اشکال نیست و اگر چه نسبت به نقشه های نمادین الگوی توزیع عناصر را بهتر نشان می دهد، اما بهتر آن است که در اکتشافات ژئوشیمیایی تفصیلی از آنان استفاده شود.

در این پژوهه ۲۴ برگ نقشه تک متغیره به صورت نقشه نمادین شامل عناصر Cd,Eu,Ga,La,Li,Nb,Nd,Sc,Sn,S,Pb,Mo,Co,V,As,Be,Ba,Zn,Sr,Ni,Mn,Cu Cr,Au رسم شده است. این نقشه ها که به صورت نمادین رسم شده اند، توزیع مقدار تمرکز عناصر با توجه به درجه بندی نسبی ناهنجاری ها (درجه اول و دوم و سوم) این گروه از عناصر را نشان می دهند. این نقشه ها به صورت آلبوم به گزارش حاضر پیوست شده است.

۵-۲- شرح نقشه ناهنجاریهای ژئوشیمیایی

در توضیح نقشه ناهنجاریها تلاش شده است تا شرح نسبتاً مختصر و کاملی از عیار تعدادی از عناصر، نشانی دقیق آنومالیها، شماره و موقعیت نمونه های آنومال، شدت و درجه نسبی آنومالیها و انطباق آنومالیهای ژئوشیمیایی بر زونهای شکسته و گسله، واحدهای سنگ شناسی و ساختارهای زمین شناسی منطقه ارائه گردد. در بررسی صحت و درستی نواحی ناهنجار معرفی شده برای هر عنصر (یا مجموعه ای از عناصر) مرحله کنترل آنومالیها نقش انکار ناپذیری را ایفا می کند. در این مرحله از عملیات صحرایی، مشاهدات اکتشافگران در همسویی با پدیده های زمین شناسی، زمین ساختی، کانه زائی، دگرسانی و... در تعبیر و تفسیر نواحی ناهنجار، روشنگر بسیاری از رفتارهای غیر عادی ژئوشیمیایی خواهد بود. برداشت نمونه های کانی سنگین از آبرفتها را

موجود در محدوده آنومالیها و نیز برداشت نمونه های لیتوژئوشیمیابی از نواحی دگرسان شده و کانی ساز نقش بسیار راهگشا در تحلیل نواحی پیشنهادی ایفا می کند.

درجه و شدت آنومالیها با توجه به تعداد نمونه های آنومال در محدوده ناهنجاری و قرارگیری عیار عنصر نمونه در دامنه های سه گانه زیر:

(۱) بزرگتر از $X+2.5S$

(۲) از $X+2.5S$ تا $X+1.5S$

(۳) از $X+1.5S$ تا $X+0.5S$

بیان شده است، (X میانگین و S انحراف معیار داده های نرمال شده می باشد) بطوری که هر چه تعداد نمونه های آنومال در محدوده بیشتر بوده و مقدار عیار این نمونه ها در دامنه بالاتر قرار گرفته باشد شدت ناهنجاری با درجات ۱ یا ۲ گزارش شده است.

شرح ناهنجاری ژئوشیمیابی عناصر طلا، آرسنیک، مس، مولیبدن، سرب، روی و باریم به ترتیب زیر می باشد و از شرح ناهنجاریهای بقیه عناصر صرف نظر شده است.

جدول(۱-۵) : آنومالیهای ژئوشیمیابی عناصر طلا و آرسنیک در ورقه ۱/۱۰۰۰۰۰ آذرشهر

اولویت بندی آنومالیها	درجه آنومالی	موقعیت جغرافیایی	نمونه های ناهنجاری بهمراه عیار عنصر (ppm)	سنگهای بالادست حوضه نمونه برداری	انطباق با ناهنجاری های ژئوشیمیابی ، کانی سنگین آنومالی های ژئومغناطیسی
ناهنجاری شماره یک طلا	۱	غرب برگه سرای	27(0.06),34(0.016)	کنگلومرای آذرآواری، سینیت و گابرو	ناهنجاری عناصر Cu,Pb,Zn,Be,Ba و کانیهای باریت و گارنت
ناهنجاری شماره دو طلا	۱	شمال شرقی برگه شیرامین	100(0.008),98(0.013),97(0.008)	کنگلومرا ماسه سنگ، توف و مارن	ناهنجاری عناصر Zn,As و کانی پیریت
ناهنجاری شماره یک آرسنیک	۱	غرب برگه شیرامین	124(945),133(126),134(88),136(83)	سنگ آهک، شیل و سنگهای آتشفسانی بازیک و اسیدی	ناهنجاری کانی باریت
ناهنجاری شماره دو آرسنیک	۲	شمال برگه شیرامین	126(167),125(91)	سنگ آهک	

جدول(۵) : آنومالیهای ژئوشیمیابی عناصر مس، مولیبدن، سرب، باریم و روی در ورقه ۱۰۰۰۰۰ آذر شهر

اولویت بندی آنومالیها	درجه آنومالی	موقعیت جغرافیابی	نمونه های ناهنجاری بهمراه عیار عنصر (ppm)	سنگهای بالادست حوضه نمونه برداری	انطباق با ناهنجاری های ژئوشیمیابی ، کانی سنگین آنومالی های ژئومغناطیسی
ناهنجاری شماره یک مس	۱	غرب برگه سرای	27(344),30(137.2),29(96.3) ,26(79.8),28(78.8)	کنگلومرای آذرآواری،سینیت و گابرو	Au,Pb,Zn,Be,Ba ناهنجاری عناصر وکانیهای باریت و گارنت
ناهنجاری شماره یک مولیبدن	۲	غرب برگه سرای	38(1.9),37(0.7)	کنگلومرای آذرآواری و تراکیت	Cu,Mn ناهنجاری عناصر
ناهنجاری شماره یک سرب	۱	مرکز برگه شیرامین	47(>1000)	سنگ آهک، شیل و سنگهای آتشفسانی بازیک و اسیدی	ناهنجاری عنصر Zn وکانیهای باریت و گارنت و ایلمینیت
ناهنجاری شماره دو سرب	۱	جنوب شرقی برگه شیرامین	16(120),12(55),14(46)	کنگلومرای آذرآواری، شیل و سنگهای آتشفسانی بازیک و اسیدی	ناهنجاری عناصر Ba,Mn وکانی باریت
ناهنجاری شماره یک روی	۱	شرق برگه شیرامین	119(155.4),116(153.7) ,118(144.7)	سنگ آهک و کنگلومرا	ناهنجاری عناصر Ba,Mn وکانی باریت
ناهنجاری شماره دو روی	۱	شمال شرقی برگه شیرامین	100(149.9),98(134)	کنگلومرا،ماسه، توف و مارن	ناهنجاری عناصر Au,As وکانی پیریت
ناهنجاری شماره یک باریم	۱	غرب برگه سرای	27,30,29,26,28 با عیار بیش از 1000ppm	کنگلومرای آذرآواری،سینیت و گابرو	Au,Pb,Cu,Mn,Ba ناهنجاری عناصر وکانیهای باریت و گارنت

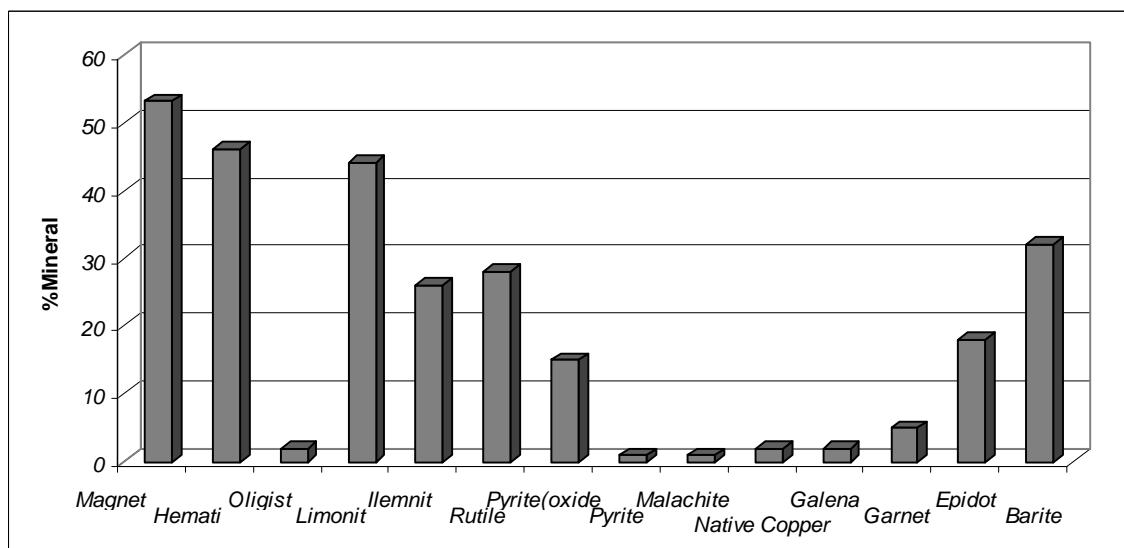
فصل ششم: نتایج بدست آمده از مطالعات کانی سنگین

۶-۱- مقدمه

در کشف کانسارهای ناشناخته و پنهان روش پی جویی کانیهای سنگین، به عنوان یکی از کارآمدترین روش‌های اکتشافی مطرح است. با توجه به اهمیت و کارایی این روش به عنوان یکی از راهکارهای مؤثر در تعیین نواحی امید بخش معنی در این ورقه همگام با بررسیهای ژئوشیمیایی رسوب آبراهه‌ای، به طراحی و نمونه برداری از شبکه‌های آبریز اقدام شد.

از ورقه آذربایجان تعداد ۵۸ نمونه کانی سنگین برداشت گردید که با توجه به نتایج مطالعات این نمونه‌ها (پیوست شماره ۳)، انواع کانی‌های مشاهده شده و موارد مشاهده در نمونه‌های کانی سنگین در شکل ۱-۶ آمده است. نتایج مطالعات این نمونه‌ها منجر به معرفی ناهنجاریهای کانیهای حاوی مس، کانیهای حاوی سرب، باریت، ایلمنیت، گارنت و ... گردید. نواحی ناهنجار بدست آمده برای کانیهای شاخص و کانساری بر روی نقشه کانیهای سنگین (نقشه شماره ۲۵) به صورت نمادین (سیمبل) درج شده است.

در این بخش برای جلوگیری از حجمیم شدن گزارش به شرح مختصر آنومالیهای مهم بدست آمده از کانیهای سنگین در منطقه مورد مطالعه به صورت جدول بسنده شده است.

شکل ۶-۱: نمودار کانیهای مشاهده شده در نمونه‌های کانی سنگین ورقه آذربایجان

۶-۲- ناهنجاری های کانیهای مس

از گروه کانیهای مس (مالاکیت ، کوپریت ، مس طبیعی و.....) در نمونه های کانی سنگین ورقه آذرشهر ، کانی های مالاکیت و مس طبیعی آن هم در حد ذرات جزئی (در ۲ نمونه) مشاهده شده است که موقعیت آنها در نقشه شماره ۲۵ نشان داده شده است. و شرح مختصر آنها در جدول (۱-۶) آمده است.

جدول ۱-۶ : توصیف ناهنجاریهای کانیهای گروه مس در ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر

ردیف	کانی	موقعیت جغرافیایی	شماره نمونه	رخنمونهای سنگی بالادست	کانی های همراه
۱	مالاکیت	شمال شرقی برگه شیرامین	AZ-150	کنگلومرا، سنگ آهک، ماسه سنگ	مس طبیعی، باریت، مگنتیت
۲	مس طبیعی	شرق برگه شیرامین	AZ-147	شیل، سنگهای آتشفسانی، ماسه سنگ	لیمونیت، باریت

۶-۳- ناهنجاری های کانیهای سرب

در ورقه آذرشهر ۲ نمونه حاوی کانی گالن می باشد. با توجه به نقشه شماره ۲۵ موقعیت آنها در مرکز برگه شیرامین می باشد. شرح مختصر آنها در جدول (۲-۶) آمده است.

جدول ۲-۶ : توصیف ناهنجاریهای کانیهای گروه سرب در ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر

ردیف	کانی	موقعیت جغرافیایی	شماره نمونه	رخنمونهای سنگی بالادست	کانی های همراه
۱	گالن	مرکز برگه شیرامین	AZ-59	شیل، سنگهای آتشفسانی، ماسه سنگ	مگنتیت، باریت، لیمونیت
۲	گالن	مرکز برگه شیرامین	AZ-84	شیل، سنگهای آتشفسانی، ماسه سنگ	مگنتیت، هماتیت

۶-۴- ناهنجاری های کانی باریت

در نمونه های کانی سنگین ورقه آذرشهر کانی باریت در ۳۲ نمونه (۵۵ درصد نمونه ها) از مقادیر جزئی تا مقادیر

قابل توجه (در نمونه AZ-14) دیده می شود. در جدول ۳-۶ ناهنجاریهای با اهمیت باریت که بعضاً با ناهنجاری

کانیهای دیگر در ارتباط هستند آمده است.

جدول ۳-۶ : توصیف ناهنجاریهای کانی باریت در ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر

ردیف	کانی	موقعیت جغرافیایی	شماره نمونه	رخنمونهای سنگی بالادست	کانی های همراه
۱	باریت	جنوب برگه شیرامین	AZ-14	شیل، سنگهای آتشفسانی، ماسه سنگ، کنگلومرا	مگنتیت، هماتیت
۲	باریت	شرق برگه شیرامین	AZ-47	شیل، سنگهای آتشفسانی، ماسه سنگ، سنگ آهک	مگنتیت، گارنت، ایلمینیت
۳	باریت	شمال شرقی برگه شیرامین	AZ-150	کنگلومرا، سنگ آهک، ماسه سنگ	مس طبیعی، ملاکیت، مگنتیت
۴	باریت	مرکز برگه شیرامین	AZ-59	شیل، سنگهای آتشفسانی، ماسه سنگ	مگنتیت، گالن، لیمونیت

۶-۵- سایر کانیها

در نمونه های کانی سنگین ورقه آذرشهر علاوه بر کانیهایی که پیشتر شرح ناهنجاریهای آنها آورده شده است ،

کانیهایی چون ایلمینیت، روتیل، مگنتیت، پیریت، ... قابل توجه هستند که بعضاً مانند مگنتیت در اکثر نمونه ها دیده

می شوند . برای مشاهده جزئیات نتایج مطالعات تک تک نمونه های کانی سنگین می توان به پیوست شماره ۳

مراجعة نمود .

فصل هفتم: تعییر و تفسیر و نتیجه گیری

۷-۱-تعییر و تفسیر و شرح مناطق امید بخش

بر پایه ناهنجاریهای بدست آمده از نمونه های ژئوشیمی و کانی سنگین ۲ محدوده تحت عنوان مناطق امید بخش معدنی شناسایی و معرفی شده است. موقعیت این مناطق در نقشه شماره ۲۶ مشخص گردیده است. لازم به ذکر است این محدوده ها دارای اهمیت نسبی هستند و چون معرفی آنها بدون انجام مرحله کنترل ناهنجاریها صورت پذیرفته است، چه بسا ممکن است ناهنجاریهای قابل توجه دیگری نیز وجود داشته باشند که به عنوان منطقه امیدبخش تعیین و معرفی نگردیده اند.

۷-۱-۱-منطقه امید بخش شماره ۱ (A1)

این منطقه در غرب برگه ۱:۵۰،۰۰۰ سرای و مرکز جزایر اسلامی واقع شده است. با توجه به نقشه زمین شناسی ۱۰۰،۰۰۰: ۱ آذرشهر واحدهای سنگی کنگلومراي آذرآواری، سینیت و گابرو در این منطقه رخمنون دارد. نمونه های موجود در این محدوده برای عناصر Cu,Pb,Zn,Be,Ba,Au ناهنجاری درجه یک و نیز کانی های باریت و گارنت در نمونه های کانی سنگین برداشت شده مشاهده شده است. نمونه های ناهنجار در این محدوده و تمرکز عناصر در آنها در جدول شماره ۷-۱ آورده شده است (مقدار غلظت عنصر باریت در این نمونه ها بالاتر از حد تشخیص دستگاه آنالیز گزارش شده است).

۷-۱-۲-منطقه امید بخش شماره ۲ (A2)

این منطقه در بخش شمال شرقی برگه ۱:۵۰،۰۰۰ شیرامین قرار گرفته است و واحد های سنگی موجود در آن عبارتند از کنگلومرا، ماسه، توف و مارن. عناصر Zn, Au در نمونه های این منطقه دارای ناهنجاری درجه یک (جدول ۱-۷) و عنصر As دارای ناهنجاری درجه دوم می باشند. همچنین کانی پیریت به صورت اکسید در نمونه کانی سنگین پایین دست حوضه آبریز محدوده آن مشاهده گردیده است.

جدول ۱-۷ : نمونه های ناهنجار و مقادیر عناصر آنها در محدوده های امید بخش

نام محدوده	شماره نمونه/عنصر	Au(ppb)	Zn(ppm)	Cu(ppm)	Ba(ppm)	pb(ppm)	Be(ppm)
A1 محدوده	AZ-27	60	140.5	344	>1000	66	8.4
	AZ-34	16	83.6	70.8	>1000	57	6.4
	AZ-30	4	101	137.2	>1000	36	4.6
	AZ-29	4	94.5	96.3	>1000	30	4.1
A2 محدوده	AZ-98	13	134				
	AZ-100	8	149.9				
	AZ-97	7	89.5				
	AZ-99	2	108				

۲-۷-نتیجه گیری

بررسی های اکتشافی انجام شده در محدوده ورقه ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر منجر به دستیابی به نتایجی شده که چکیده

هر یک از این دستاوردها به قرار زیر است:

الف- در محدوده ورقه آذرشهر بر پایه نتایج بدست آمده از نمونه های ژئوشیمی، تعداد ۲۴ عنصر مورد داده

پردازی تک متغیره و ۱۳ عنصر داده پردازی چند متغیره قرار گرفته و نقشه های ناهنجاری برای هر یک از آنان
بطور جداگانه ترسیم شده است.

ب- نتایج بدست آمده از مطالعات کانی سنگین ، کانیهای کانسار سازی همچون کانیهای خانواده عنصر مس،
کانیهای خانواده عنصر سرب، باریت، گارنت، ایلمنیت و پیریت را شناسایی و بر روی نقشه انتشار کانیهای سنگین
معرفی نموده است .

ج- نتایج بدست آمده از روش مطالعاتی کانی سنگین همپوشانی نسبی را با نتایج بدست آمده از آنالیزهای
دستگاهی نمونه های ژئوشیمی نشان می دهد.

د- بر پایه ناهنجاریهای بدست آمده از نمونه های ژئوشیمی و کانی سنگین ۲ محدوده تحت عنوان مناطق امید
بخش معدنی شناسایی و معرفی شده است.

۳-۷- پیشنهادات

بطور کلی با توجه به جمع بندی نتایج بدست آمده، نواحی آنومالی نیازبه بررسی و کنترل دارند و لازم است پی جوئی های چکشی دقیق در مناطق ناهنجار و نواحی امید بخش معدنی معرفی شده، انجام گیرد تا با ارزیابی این محدوده ها بتوان نواحی پر پتانسیل معدنی را برای مراحل بعدی کار اکتشافی تعیین نمود.

منابع و مراجع

منابع فارسی:

- ۱- قدیرزاده ا. (۱۳۸۱) ، نقشه زمین شناسی ۱:۱۰۰،۰۰۰ آذرشهر
- ۲- حسنی پاک.علی اصغر ، شرف الدین. محمد (۱۳۸۰) ، تحلیل داده های اکتشافی، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۳- راهنمای کاربران SPSS 6.0 For Windows (۱۳۷۷) ، شرکت آمارپردازان، مرکز فرهنگی انتشارات حامی.
- ۴- حسنی پاک. علی اصغر (۱۳۷۰) ، اصول اکتشافات ژئوشیمیایی، انتشارات دانشگاه تهران
- ۵- ریچارد آ. جانسون ، دین دبلیو. ویچرن ، تحلیل آماری چند متغیری کاربردی، ترجمه حسینعلی نیرومند (۱۳۷۸) ، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد .

منابع خارجی:

- 6-M. Tampson , R.J. Howarth (1977) , A new Approach to the Estimation of Analytical Precision , Journal of Geochemical Exploration , 9(1978) ,PP. 23-30.
- 7- A.R.H. Swan , M.sandilands, P.Mc Cabe (1996) , Introduction to Geological Data Analysis.
- 8- Govett, G.J.S (1986): Hand Book Of Exploration Geochemistry . Vol 2 (Statistic and Data Analysis in Geochemical Prospecting , Amesterdam): Elsevier.

پیوستها

۳

پیوست شماره ۱ :

نتایج آنالیز شیمیایی نمونه های ورقه آذر شهر

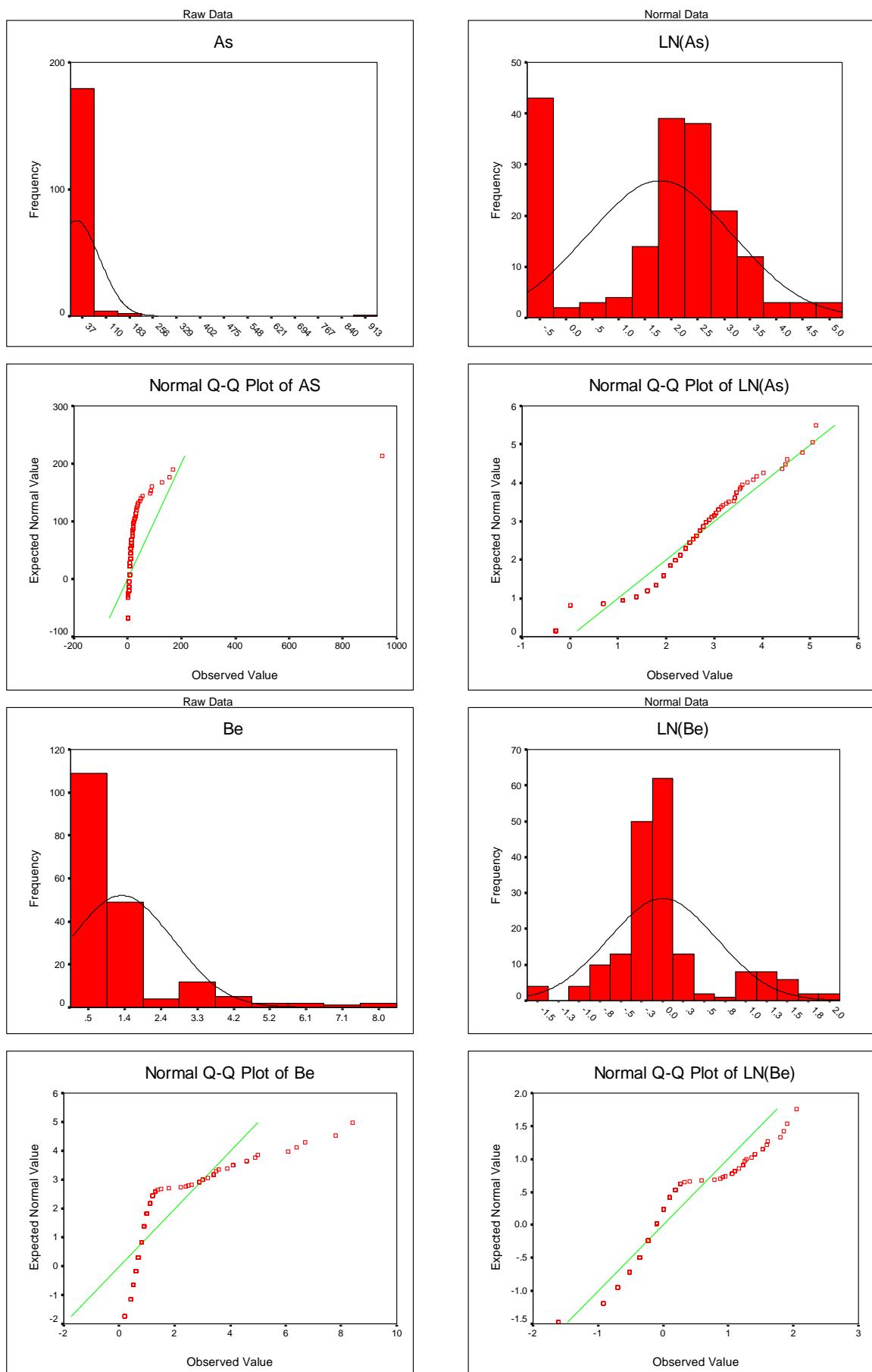

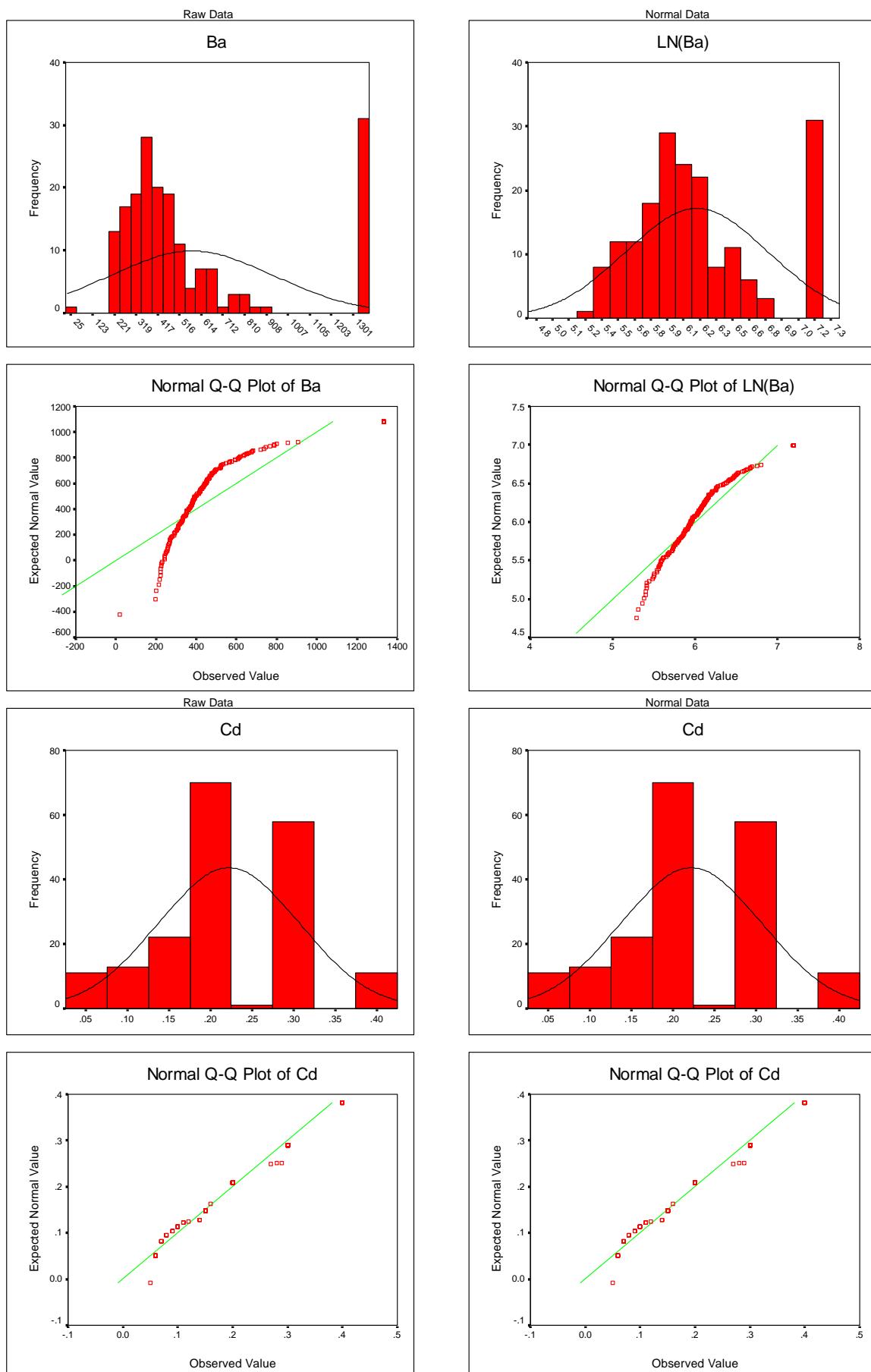
پیوست شماره ۲ :

هیستوگرام و نمودار $Q-Q$ برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

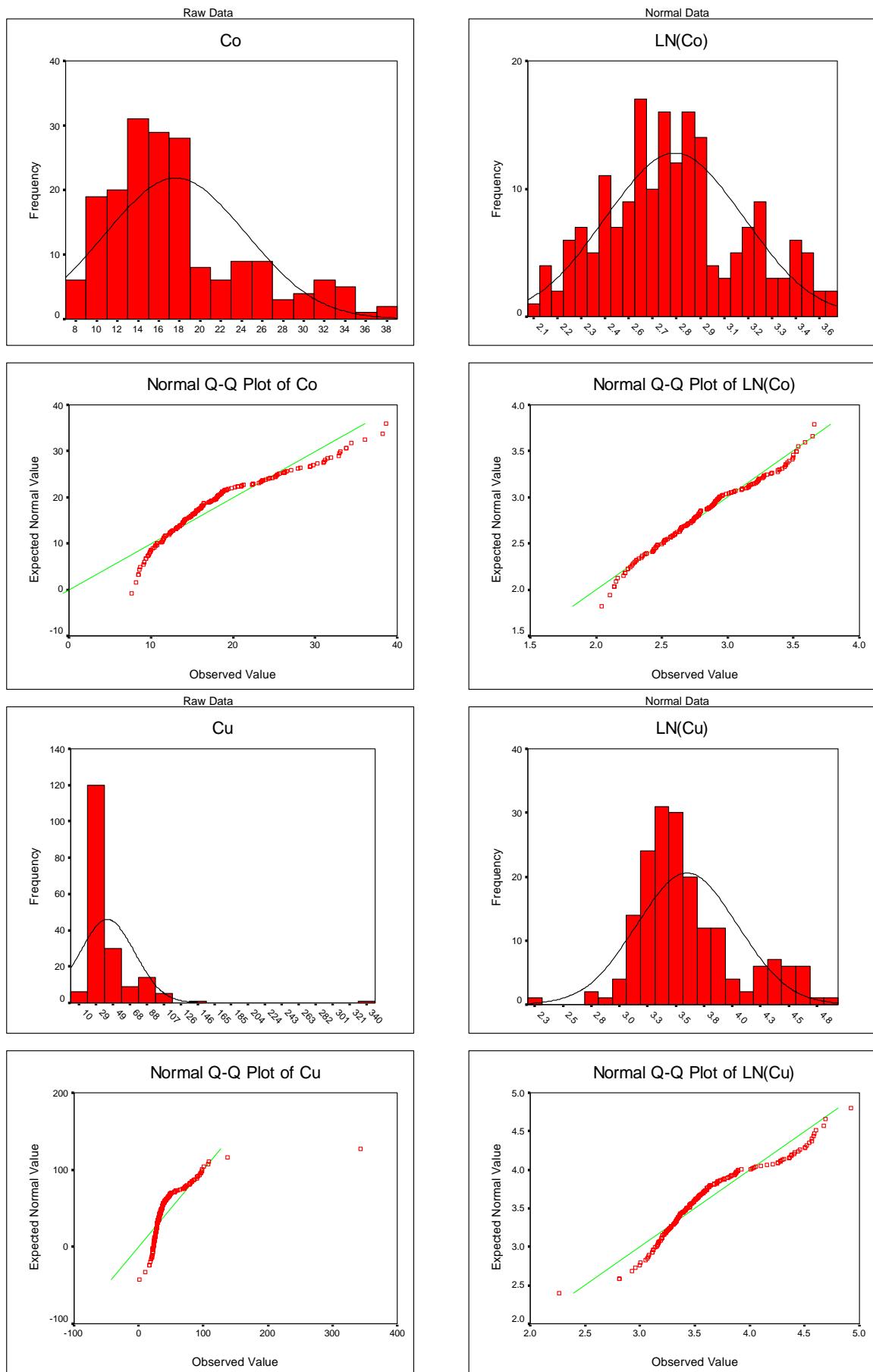
پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذربایجان

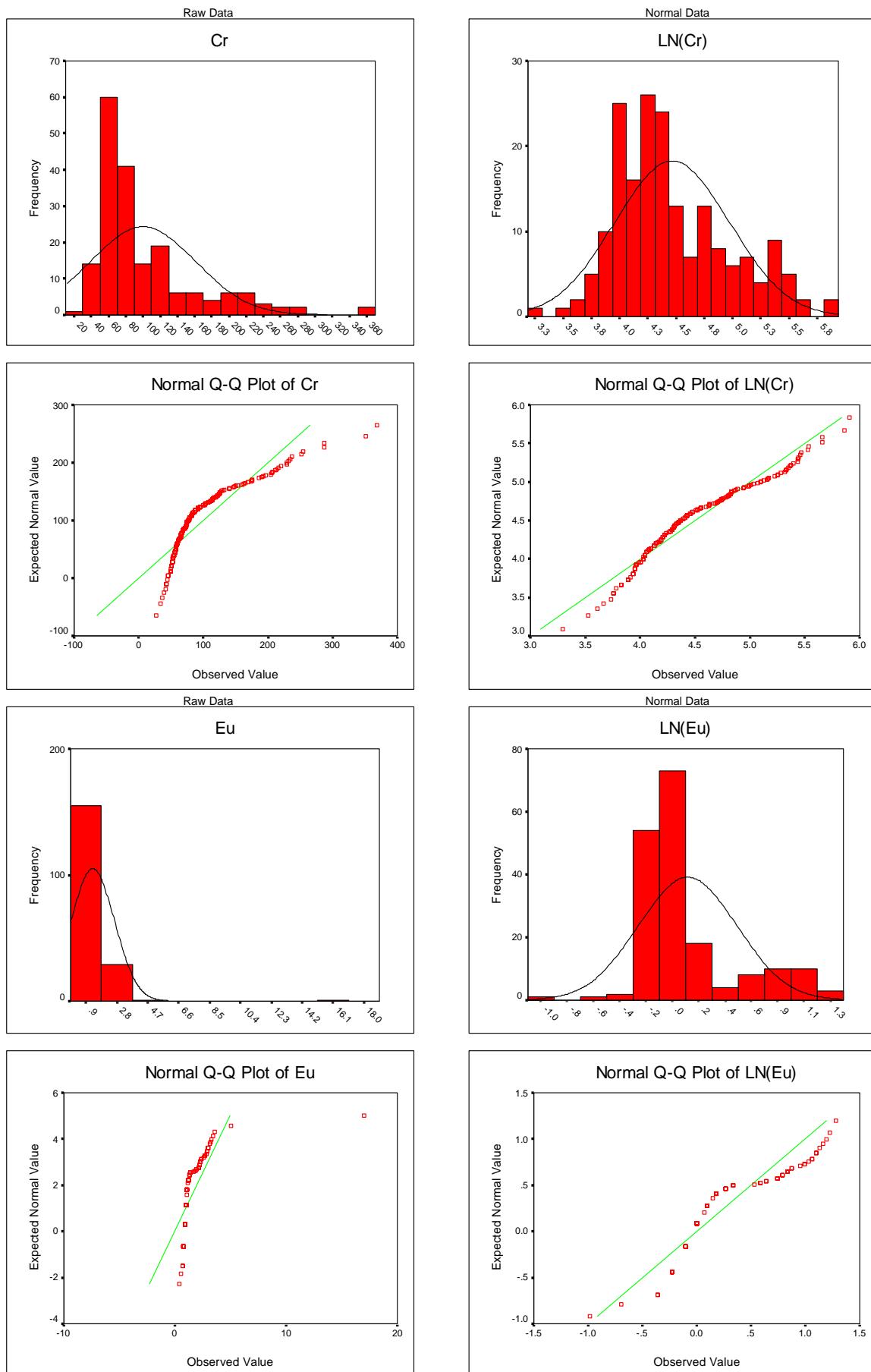
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

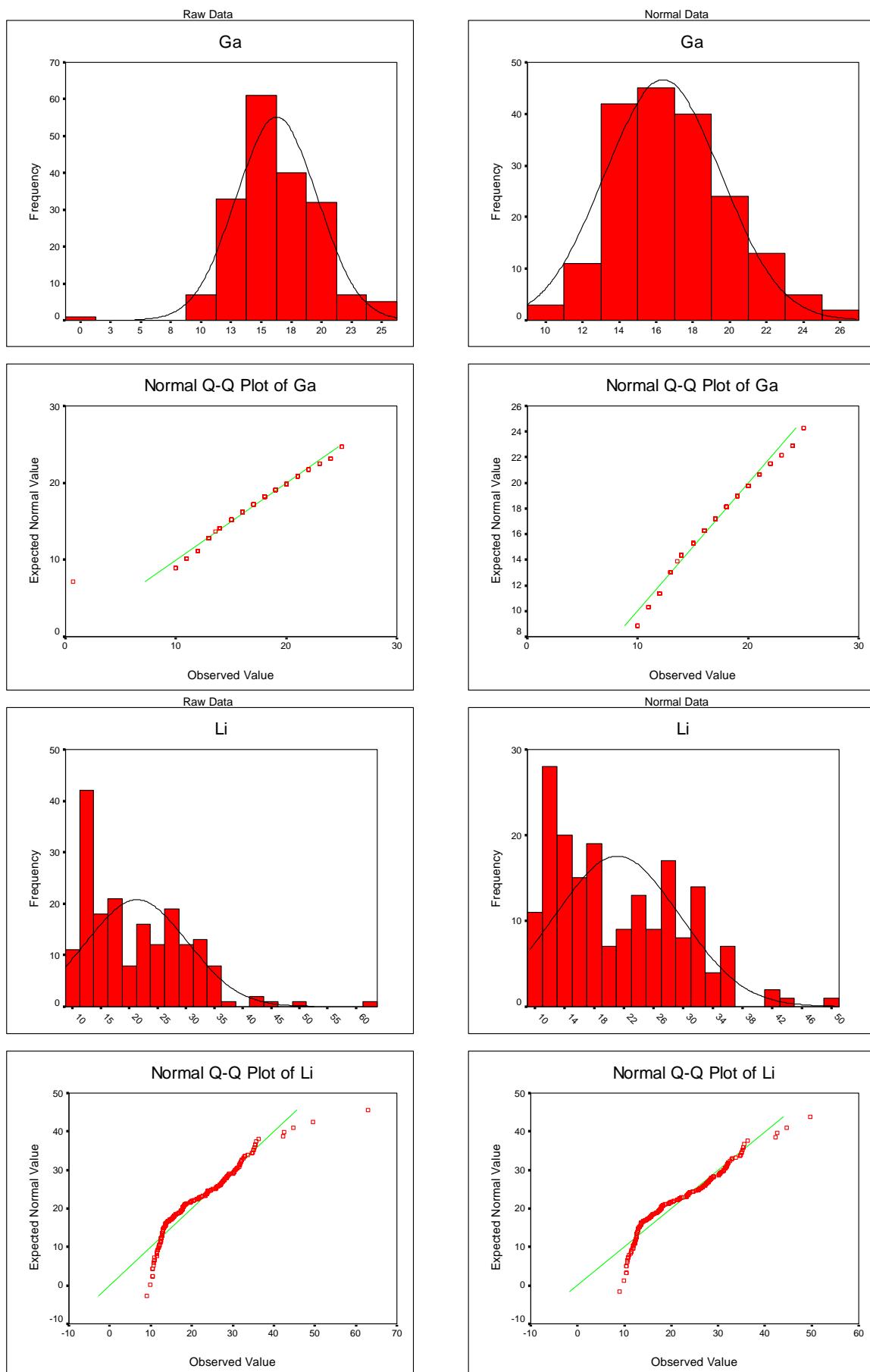
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

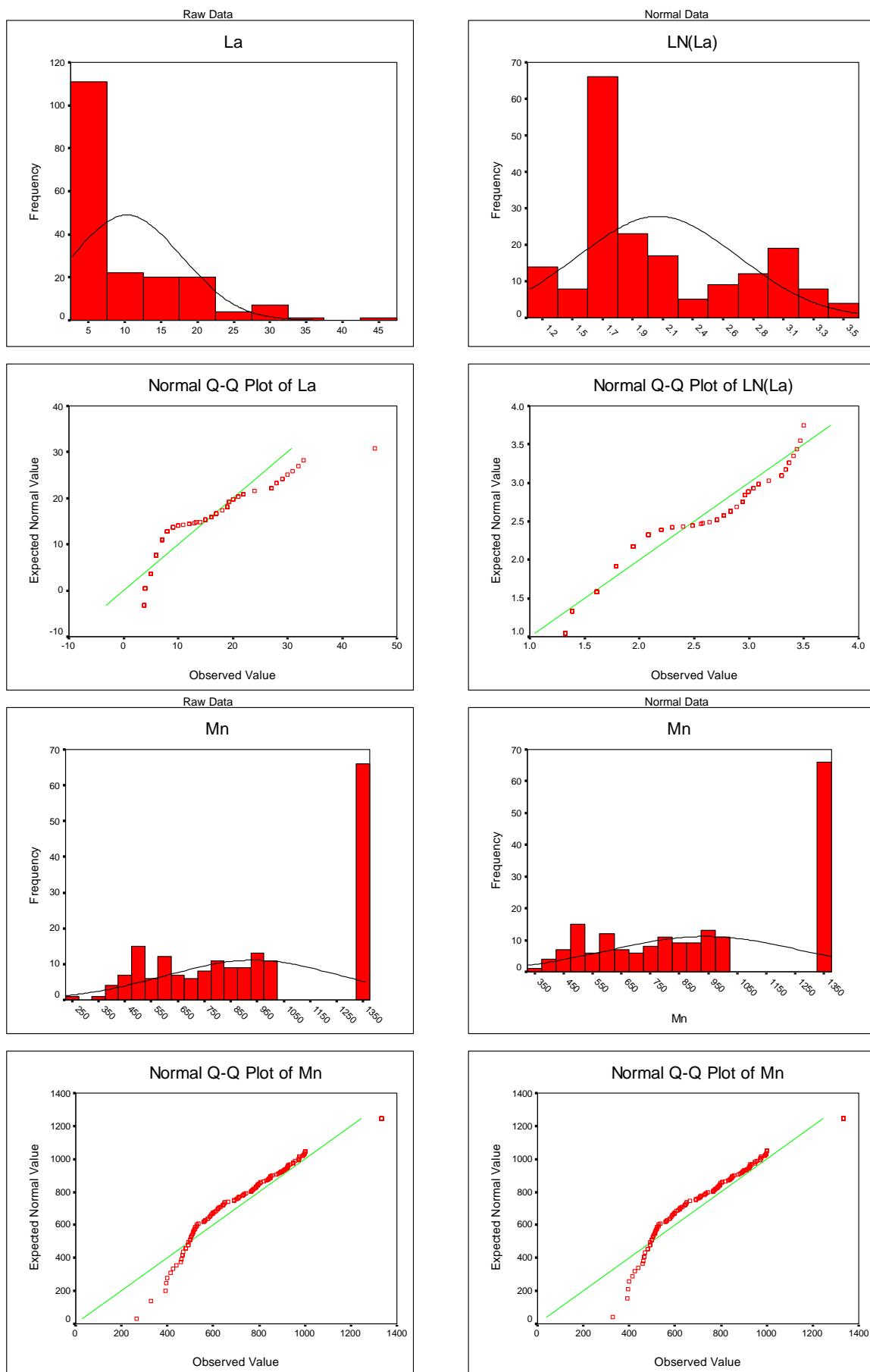
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

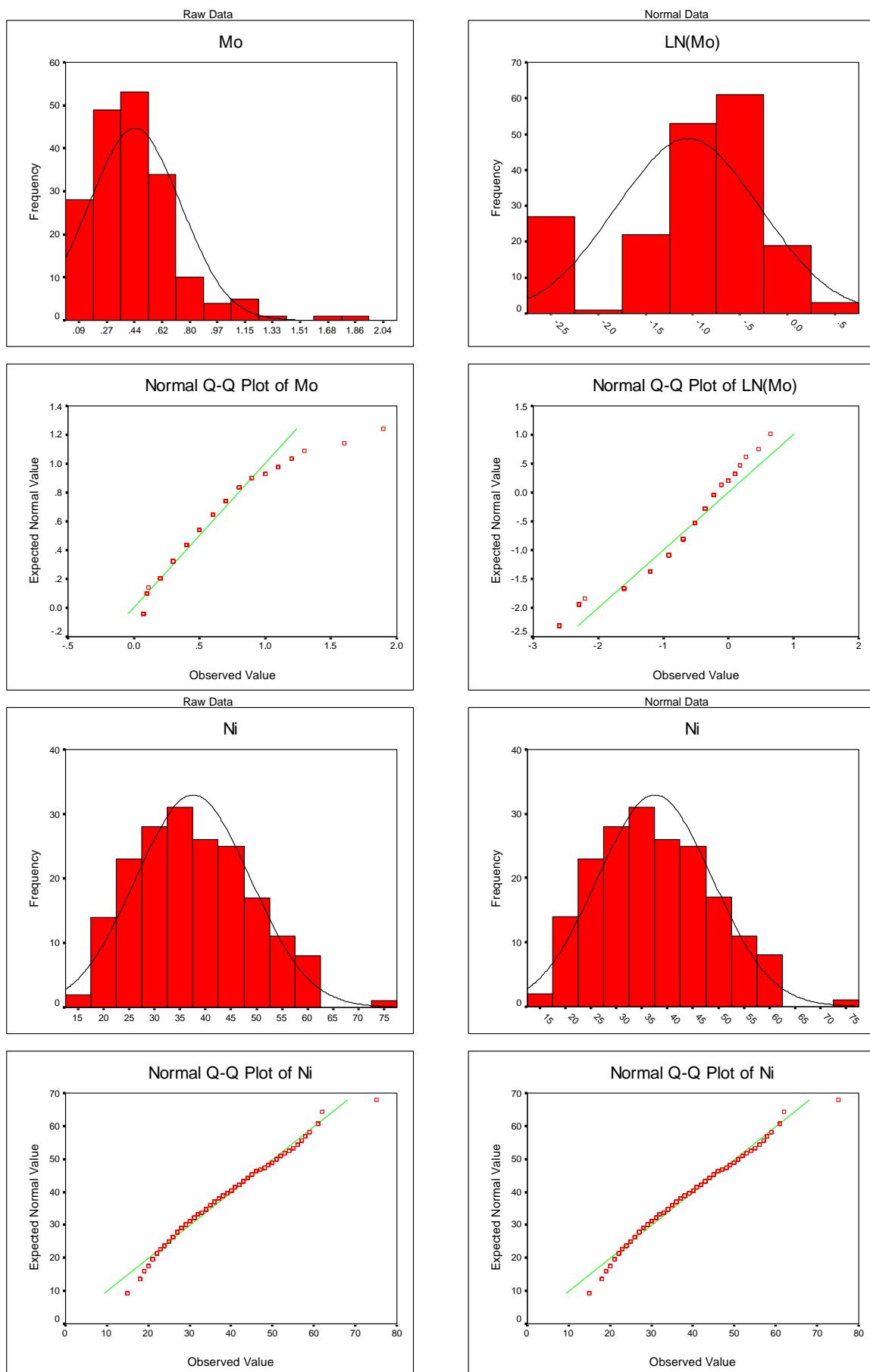
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

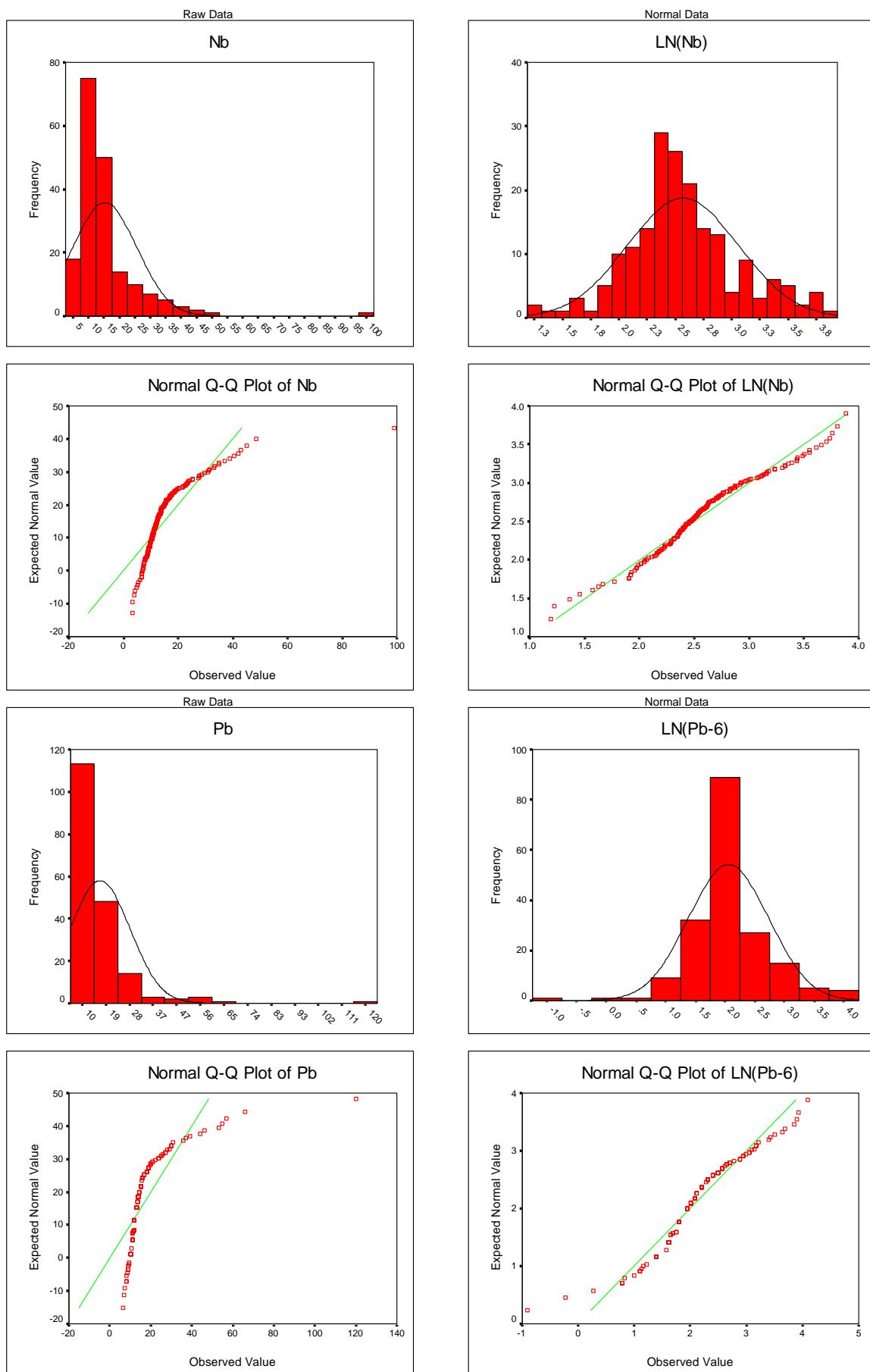
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

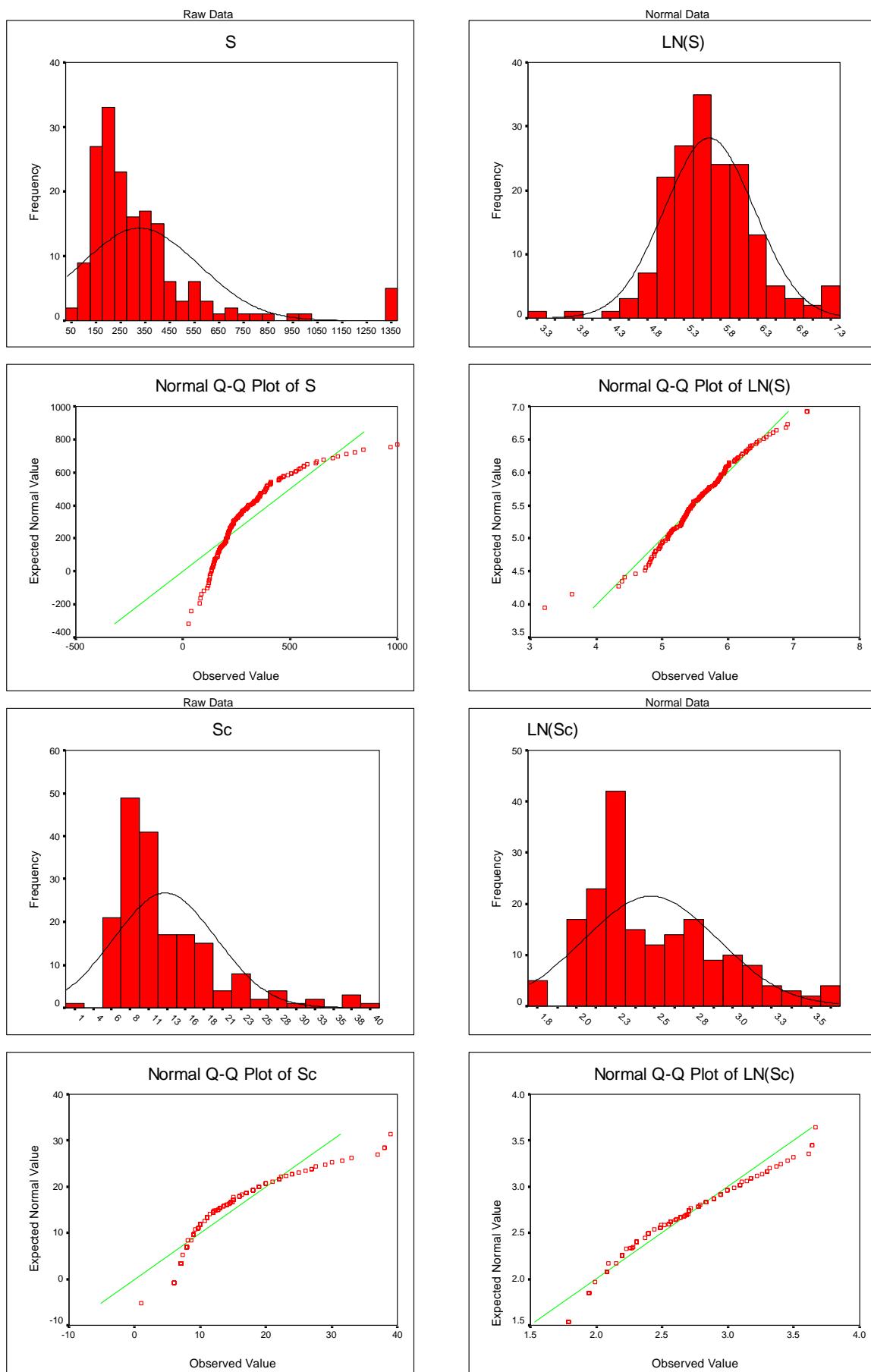
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

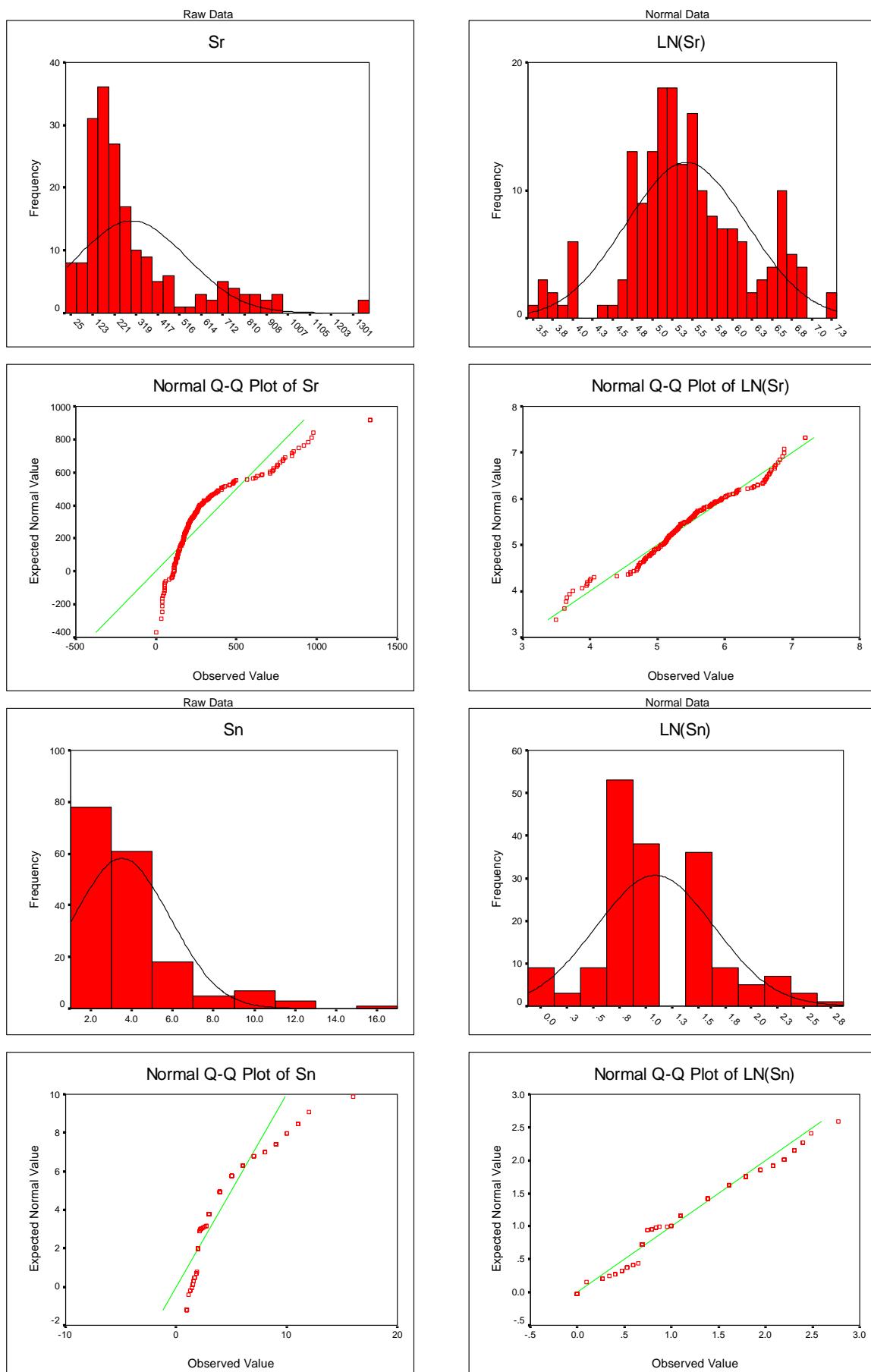
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

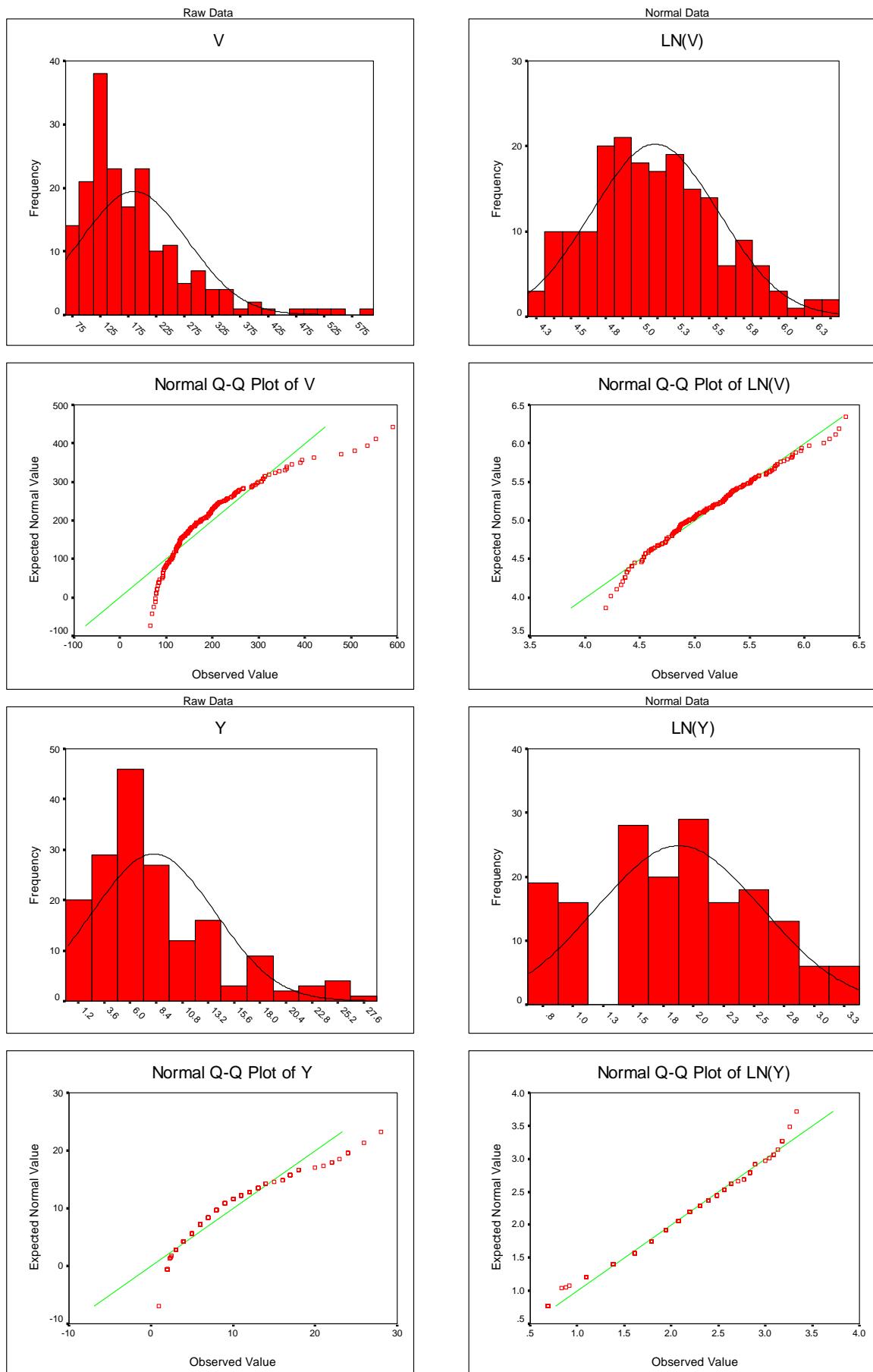
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

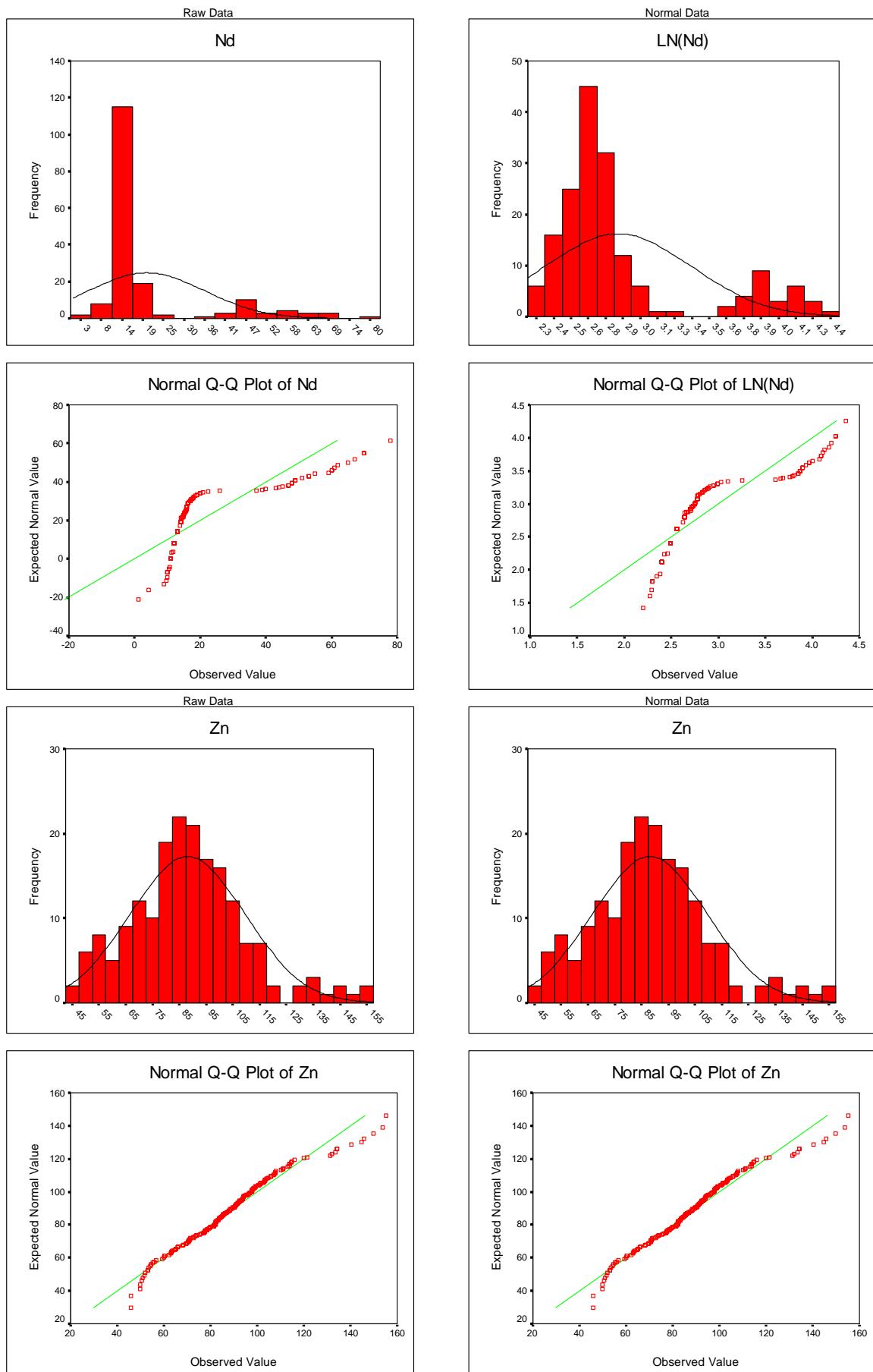
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

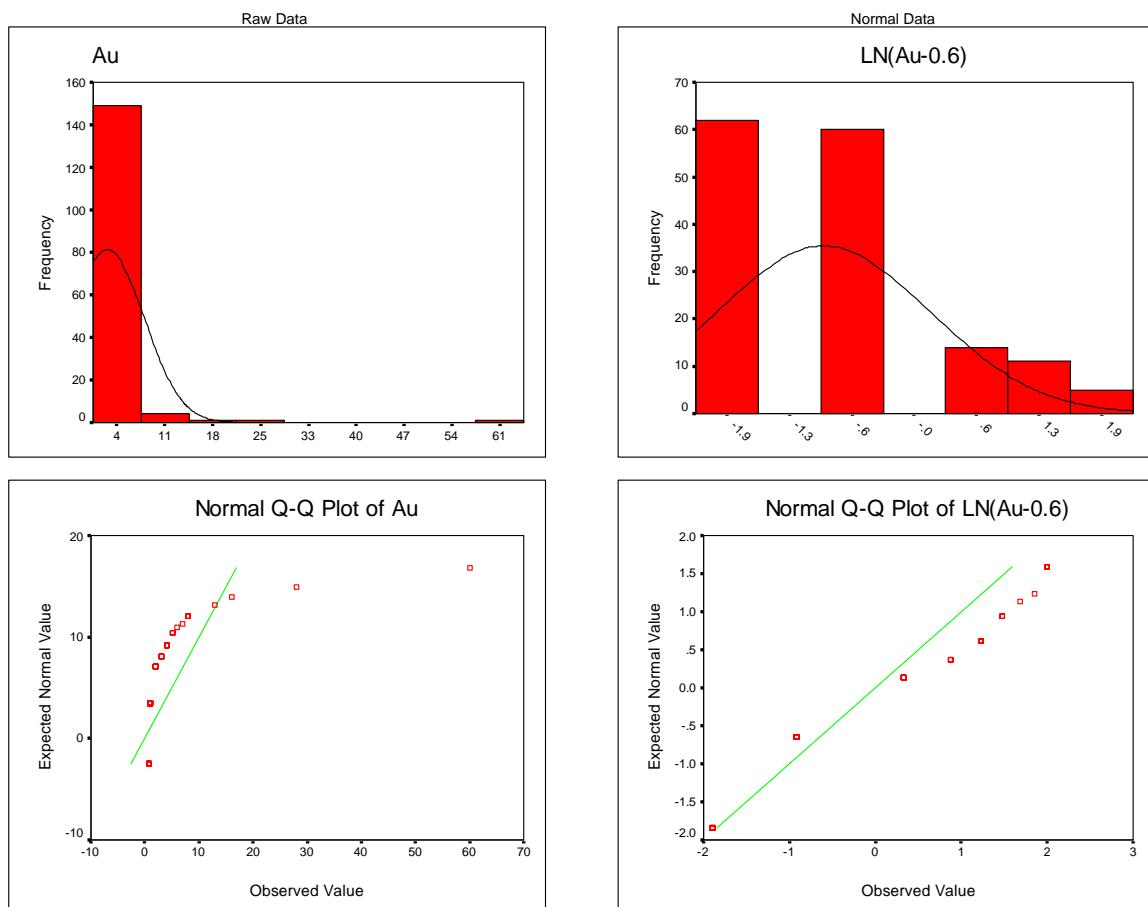
ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

ادامه پیوست ۲: هیستوگرام و نمودار Q-Q برای عناصر مختلف در ورقه آذرشهر

پیوست شماره ۳ :

نتایج مطالعات کانیهای سنگین در ورقه آذرشهر

ادامه پیوست ۳ : نتایج مطالعات کانیهای سنگین در ورقه ۱:۱۰۰۰۰ آذر شهر

Sample No	129	131	133	139	142	147	148	149	150	152	159	161	101	167	172
Lab.No	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
Total Volume cc A	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000
Panned Volume cc B	29	20	26	40	30	35	45	50	55	26	32	60	60	15	83
Study Volume cc C	29	20	26	20	30	20	20	20	16	15	16	15	15	15	13
Heavy Volume cc y	13	5	4	13	11	0.25	12	10	9	2	5	10	5	12	6
MAGNETITE	54	24	4.5	63	35	0.025	70	70	54	60	63	70	54	48	45
HEMATITE	0.01	3	0.45	1.5	2.5	0.025	1.5					1.5		0.2	5
ILMENITE	0.2			0.25		0.15								12	
CHROMITE	0.01														
GARNET											0.01				
PYROXENES	36	51	18	26.5	37.5	25	21	21	34	22	6	21	14	28	27
AMPHIBOL	6	6	4	6	17.5	0.01	3	4.5	8	8	10.5	4.5	16		5
PERIDOTS															
BIOTITE						0.01	0.01	0.01							
LIMONITE	2	9	13.5	1.5	5	60			0.2	0.01	0.13	0.01		6	5
PYRITE(OXIDE)		0.01			0.01										
EPIDOTS		0.01	18						0.01	3	0.01	0.01	4	0.01	
OLIGISITE				0.25									0.01		
GOLD															
SCHEELITE															
CINNABAR															
ZIRCON	0.01	0.01	0.01	0.01	0.025	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.025	0.025	0.025	0.025	0.01
APATITE	0.025		1.25	0.01	0.01		0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.025	0.01	0.025
RUTILE	0.01	0.01	0.01		0.01		0.01	0.01		0.01		0.01	0.01	0.01	0.01
GALENA															
PYRITE															
BARITE	0.025	0.01	0.25	0.025	0.025	0.01		0.01	0.01		0.01	0.01	0.01	0.025	0.025
ANATASE															
SPHENE			1.5				0.01	0.01		0.01	0.01	0.01			
ANDALUSITE			0.01					0.01	0.01						
CELESTITE															
MALACHITE							0.01								
LEUCOXENE		0.01	0.01				0.01							0.01	
ARAGONITE		0.01						0.01							
NATIVE LEAD															
COPRITE			SILVER												
NATIVE COPPER					0.01			0.01							
JARUSITE															
SPINEL			0.01												
NIGRINE			0.01										0.01		
SILLIMANITE															
STIBNITE															
MARTITE															
SIDERITE															
BROOKITE															
KIASTOLITE															
MARCASITE															
CHIASTOLITE															
MUSCOVITE															
DOLOMITE					0.01		0.01				0.01			0.01	
DEBRY ROCK		4.5	0.025												
LIGHT MIN.	0.01	4	18	0.01	0.01	0.025	0.01	0.025	0.025	4.3	13	0.01	8	0.01	10
ALTERED MIN.	0.01		9.5		0.01	10	3	3	2	4	3	1.5	6	0.01	
SUM	98.31	101.57	89.025	98.565	98.09	95.11	98.68	98.62	98.34	98.365	98.73	98.6	98.09	98.31	97.1

ادامه پیوست ۳ : نتایج مطالعات کانیهای سنگین در ورقه ۱:۱۰۰۰۰ آذر شهر

Sample No	177	178	179	188	190	192	196	198
Lab.No	51	52	53	54	55	56	57	58
Total Volume cc A	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000
Panned Volume cc B	40	40	44	40	40	50	30	40
Study Volume cc C	20	20	22	20	20	25	15	20
Heavy Volume cc y	8	11	0.75	7	0.5	1.5	1.5	3
MAGNETITE	8	10	0.025	16	0.025	0.025	1	0.025
HEMATITE	9	13.5	10	4	15	0.5	4.5	10
ILMENITE	4.5	27	0.5	4		10	0.45	0.5
CHROMITE								
GARNET								
PYROXENES	18	18	20	24	35	40	36	35
AMPHIBOL	9				10			
PERIDOTS								
BIOTITE								
LIMONITE	0.5	0.01	20	16	20	10	18	45
PYRITE(OXIDE)	0.01			0.5	0.5	0.01	0.5	0.45
EPIDOTS		0.01			0.01		0.01	
OLIGISITE								
GOLD								
SCHEELITE								
CINNABAR								
ZIRCON	0.01	0.01			0.01	0.01	0.01	0.01
APATITE		0.025	0.01		0.01			
RUTILE					0.01		0.01	0.01
GALENA								
PYRITE								
BARITE	0.01	0.01			0.01			
ANATASE								
SPHENE								
ANDALUSITE								
CELESTITE								
MALACHITE								
LEUCOXENE		0.01						
ARAGONITE		0.01						
NATIVE LEAD								
COPRITE								
SILVER								
NATIVE COPPER								
JARUSITE								
SPINEL								
NIGRINE								
SILLIMANITE								
STIBNITE								
MARTITE								
SIDERITE								
BROOKITE								
KIASTOLITE								
MARCASITE								
CHIASTOLITE								
MUSCOVITE								
DOLOMITE								
DEBRY ROCK			5	5		5	0.5	0.025
LIGHT MIN.	0.025	0.025	0.025	4	5	10	11	5
ALTERED MIN.	47	27	40	28	10	20	25	0.025
SUM	96.055	95.61	95.56	101.5	95.575	95.545	96.98	96.045

Ministry of Industries & Mines
Geological survey and Mining Exploration of Iran

Geochemical Exploration Department

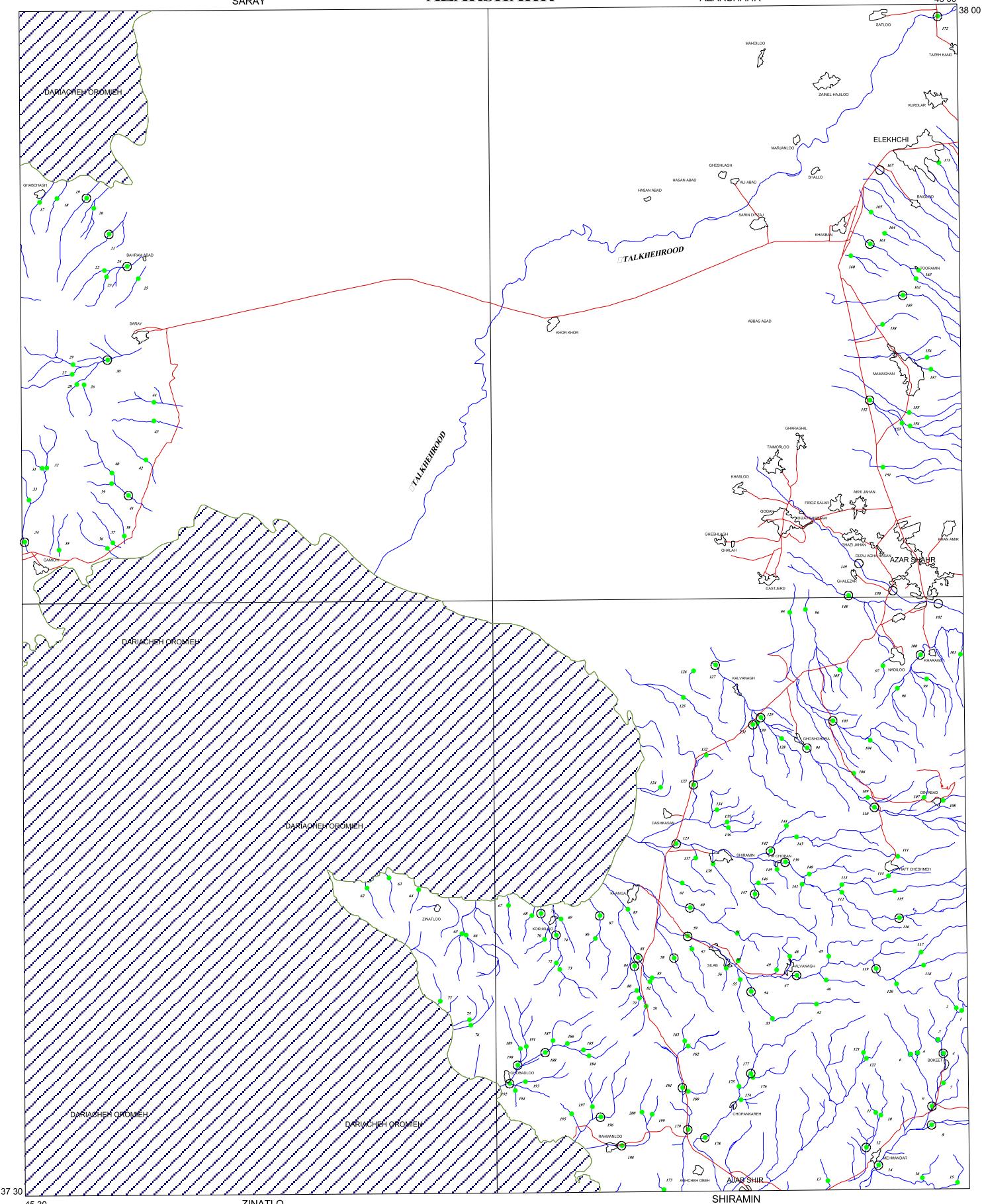
Geochemical Exploration in Azarshahr 1:100,000 Sheet

By:
Gholami, N. , Saeedi, A.

Dec: 2007

البوم نقشه ها

AZARSHahr

LEGEND

- Heavy Mineral ○
- Geochemical S. ●
- Drainage ↗
- Village & City ↗
- Lake ↗
- Road —

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

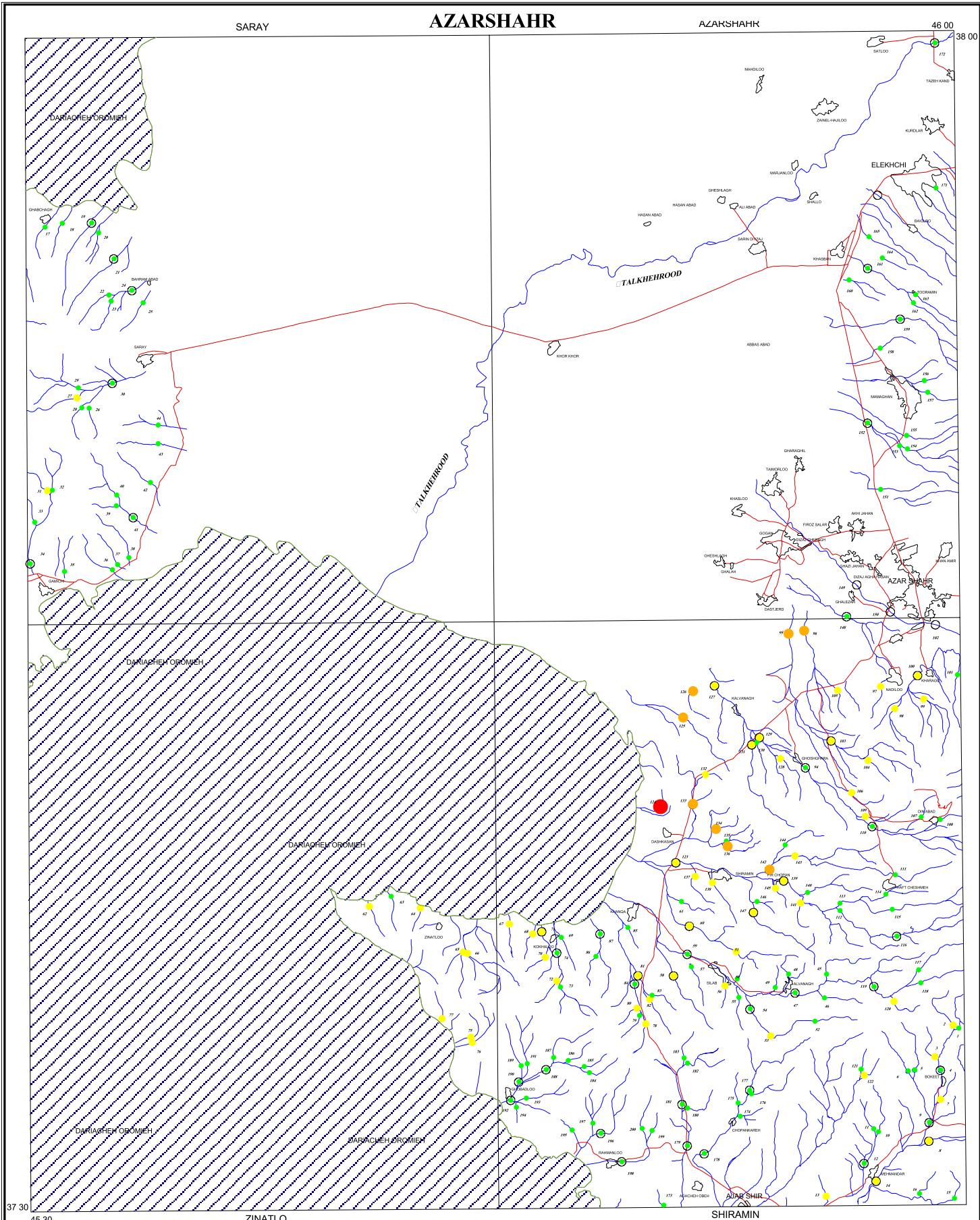
Sampling Map

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: A1

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	○
●	Min - X + 0.5 S	Drainage
●	X + 0.5 S - X + 1.5 S	Village & city
●	X + 1.5 S - X + 2.5 S	Lake
●	X + 2.5 S - Max	Road
●	1 - 12	
●	12 - 47	
●	47 - 184	
●	184 - 945	

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

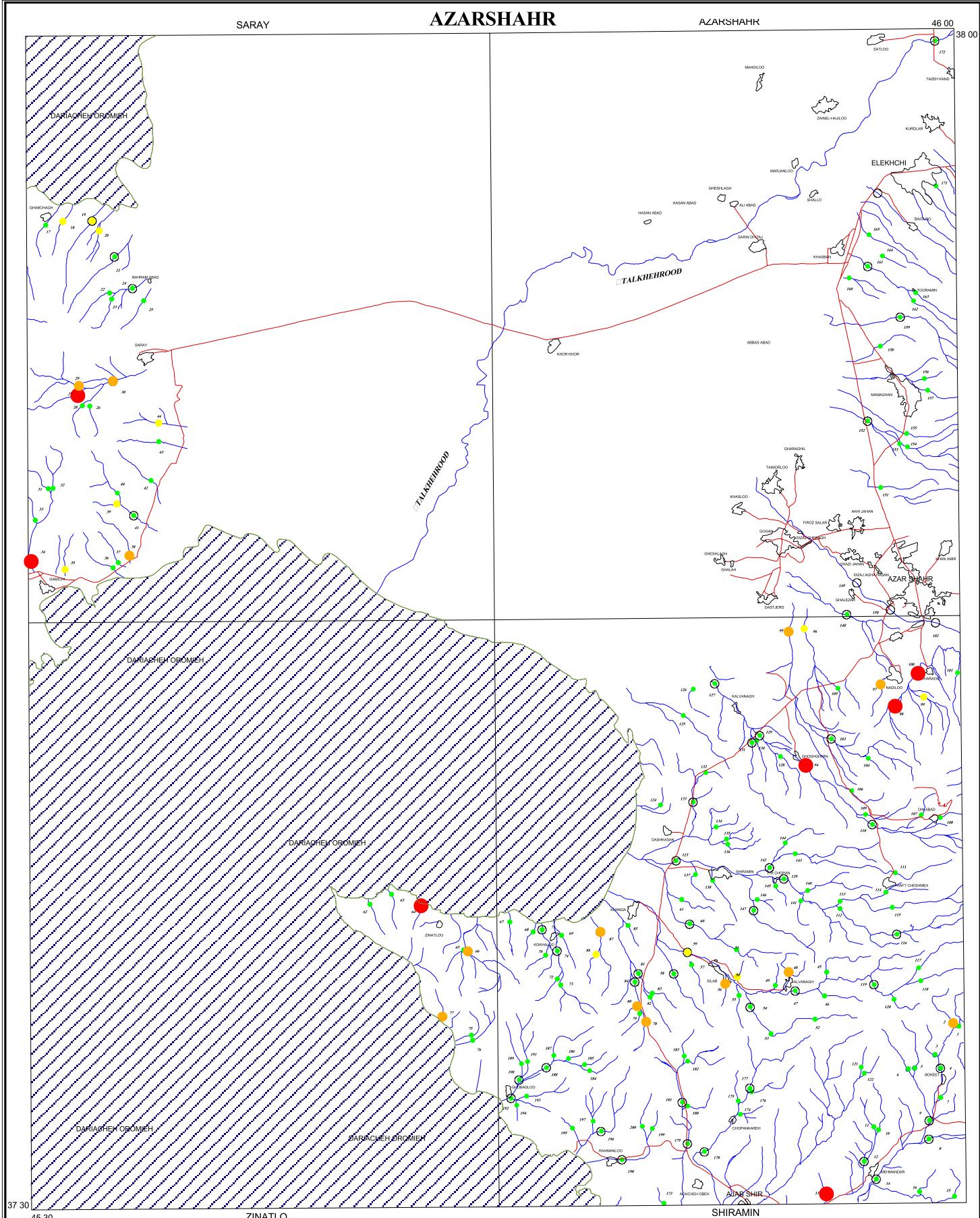
Symbol Map of
"As"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: I

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppb	○
●	Min - X + 0.5S	(<1) - 1.9
●	X + 0.5S - X + 1.5S	1.9 - 3.4
●	X + 1.5S - X + 2.5S	3.4 - 7.9
●	X + 2.5S - Max	7.9 - 60
	Drainage	
	Village & city	
	Lake	
	Road	

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

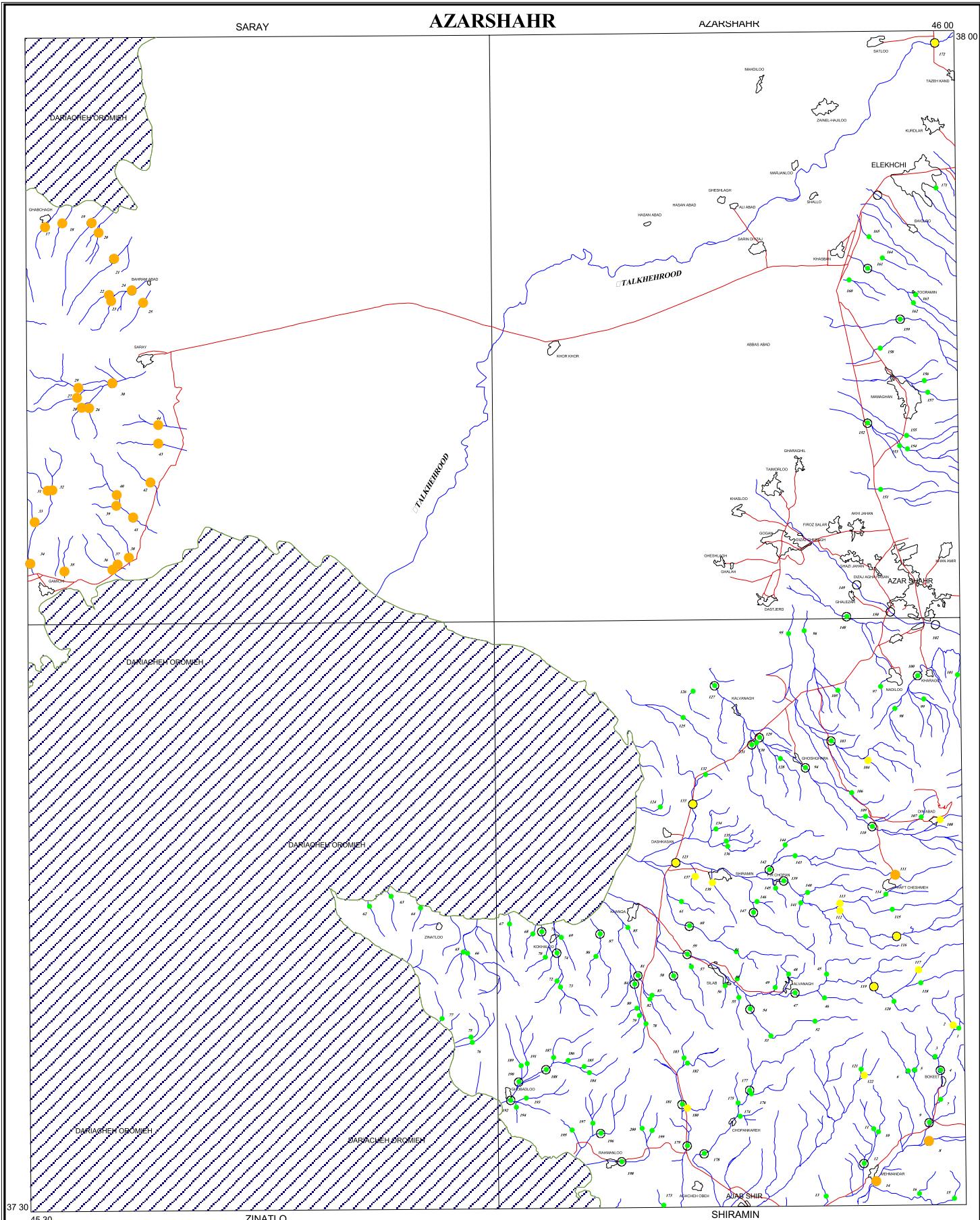
Symbol Map of
"Au"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 2

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	18 - 642	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	642 - 1108	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	1108 - 1912	Village & city
● X + 2.5 S - Max	>1912	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

**Symbol Map of
"Ba"**

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

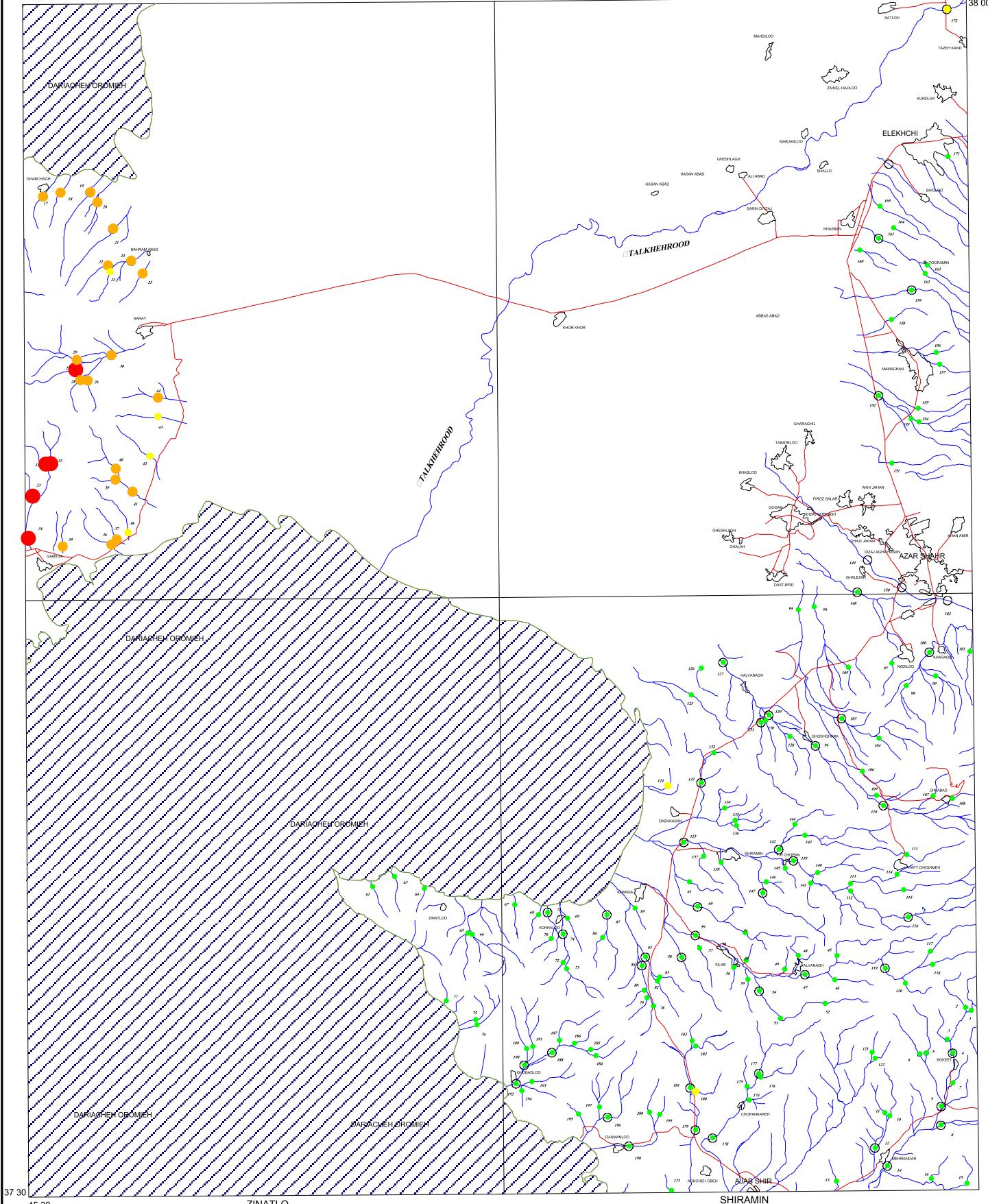
Date: May, 2007

Map No.: 3

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	0.2 - 1.4	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	1.4 - 2.6	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	2.6 - 5.1	Village & city
● X + 2.5 S - Max	5.1 - 8.4	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Be"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

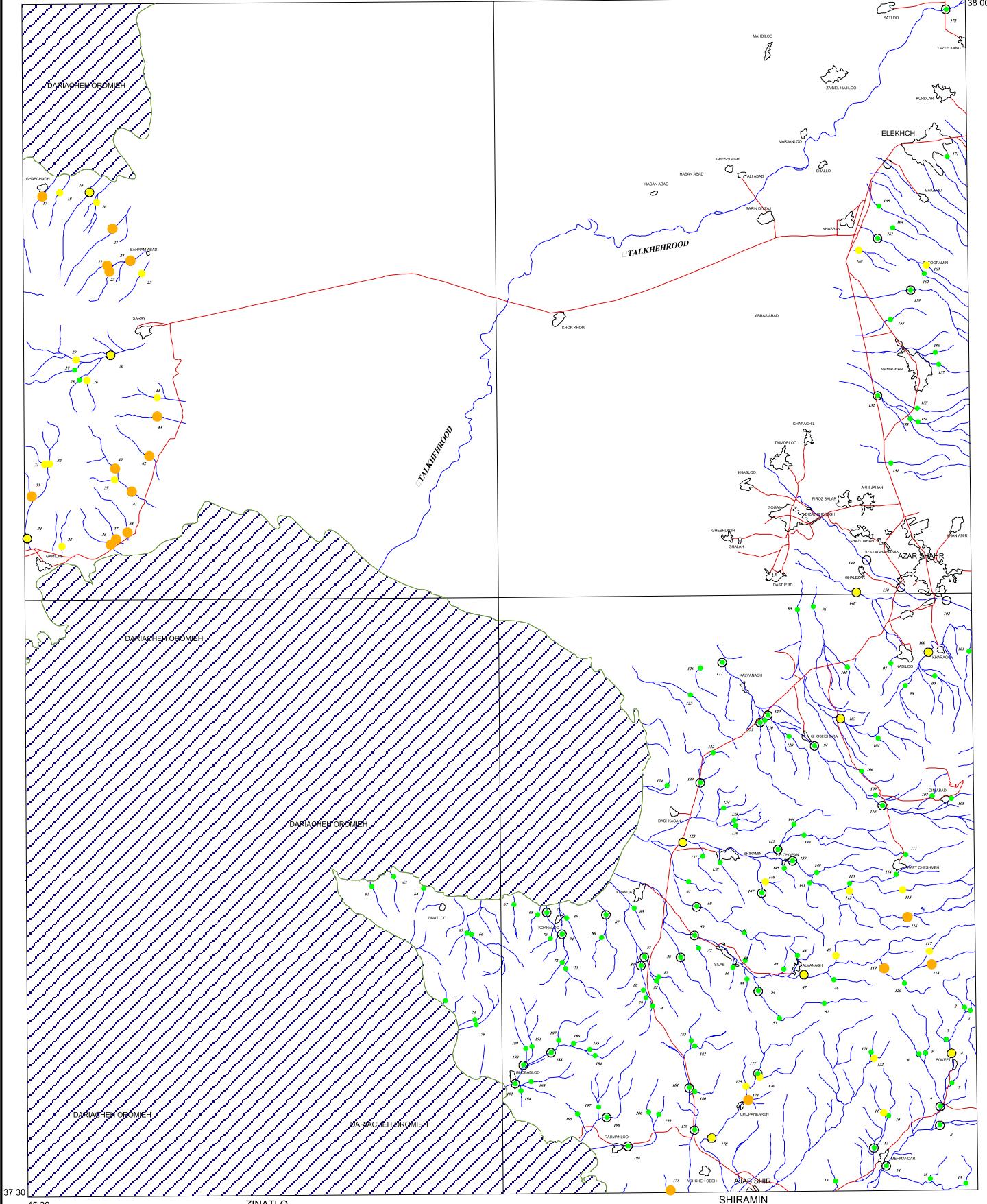
Map No.: 4

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

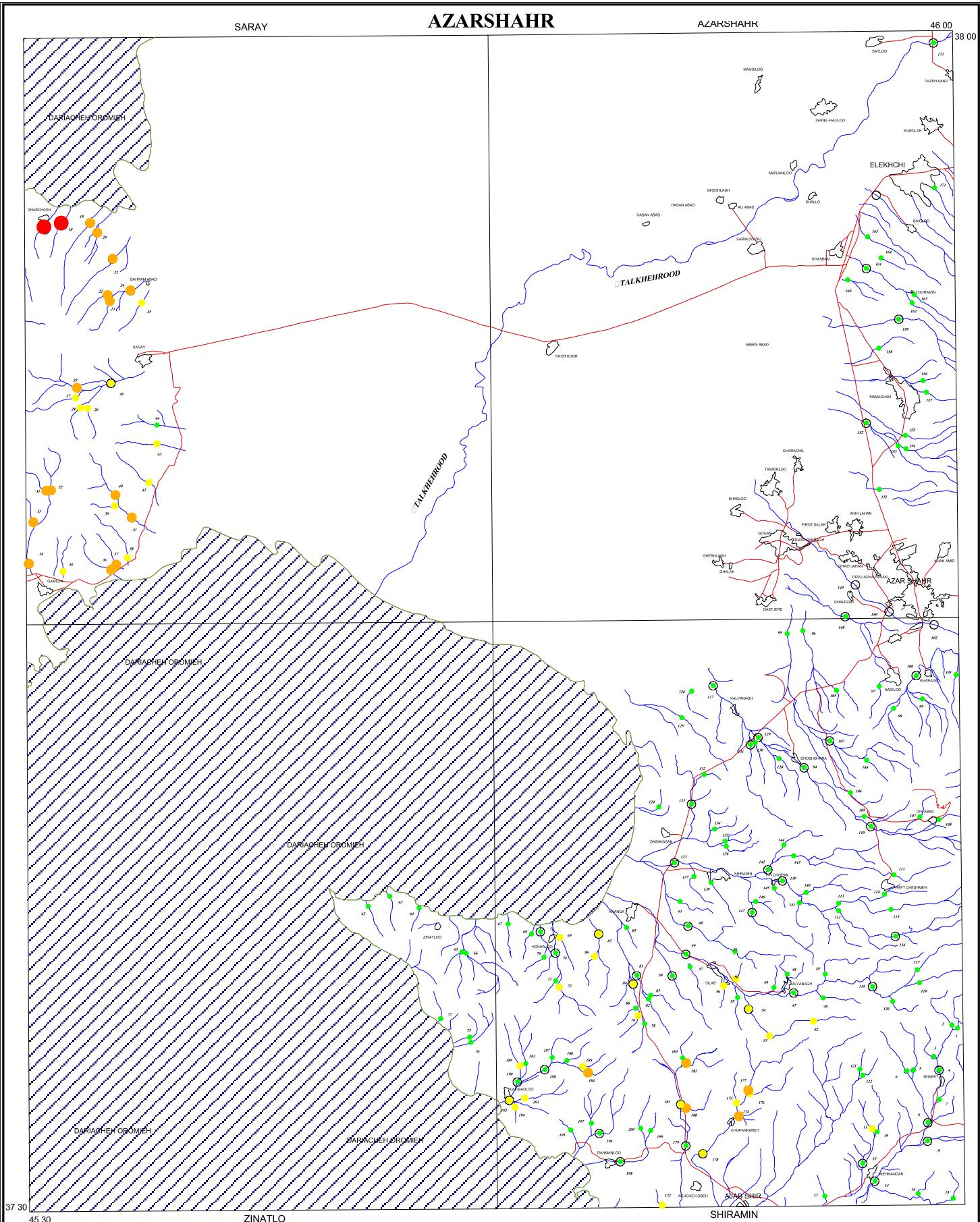
**Symbol Map of
"Co"**

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 5

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral ○
Color	ppm	
● Min - X + 0.5S	27 - 112	Drainage
● Y + 0.5S - X + 1.5S	112 - 186	Village & city
● X + 1.5S - X + 2.5S	186 - 309	Lake
● X + 2.5S - Max	309 - 369	Road

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

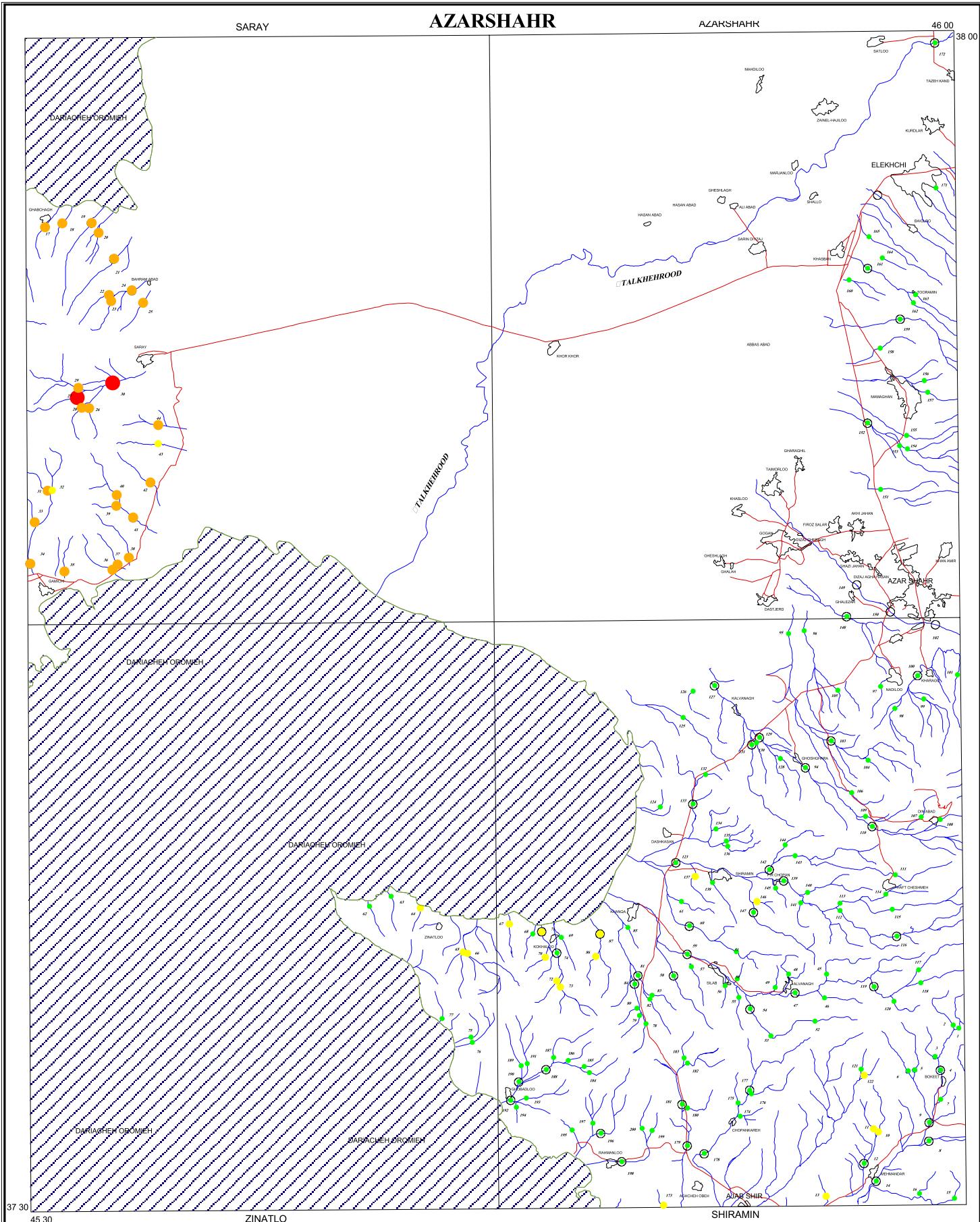
Symbol Map of
"Cr"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 6

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	○
	1.0 - 45.8	Drainage
	45.8 - 70.7	Village & city
	70.7 - 109.3	Lake
	109.3 - 344.0	Road

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

**Symbol Map of
" Cu "**

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

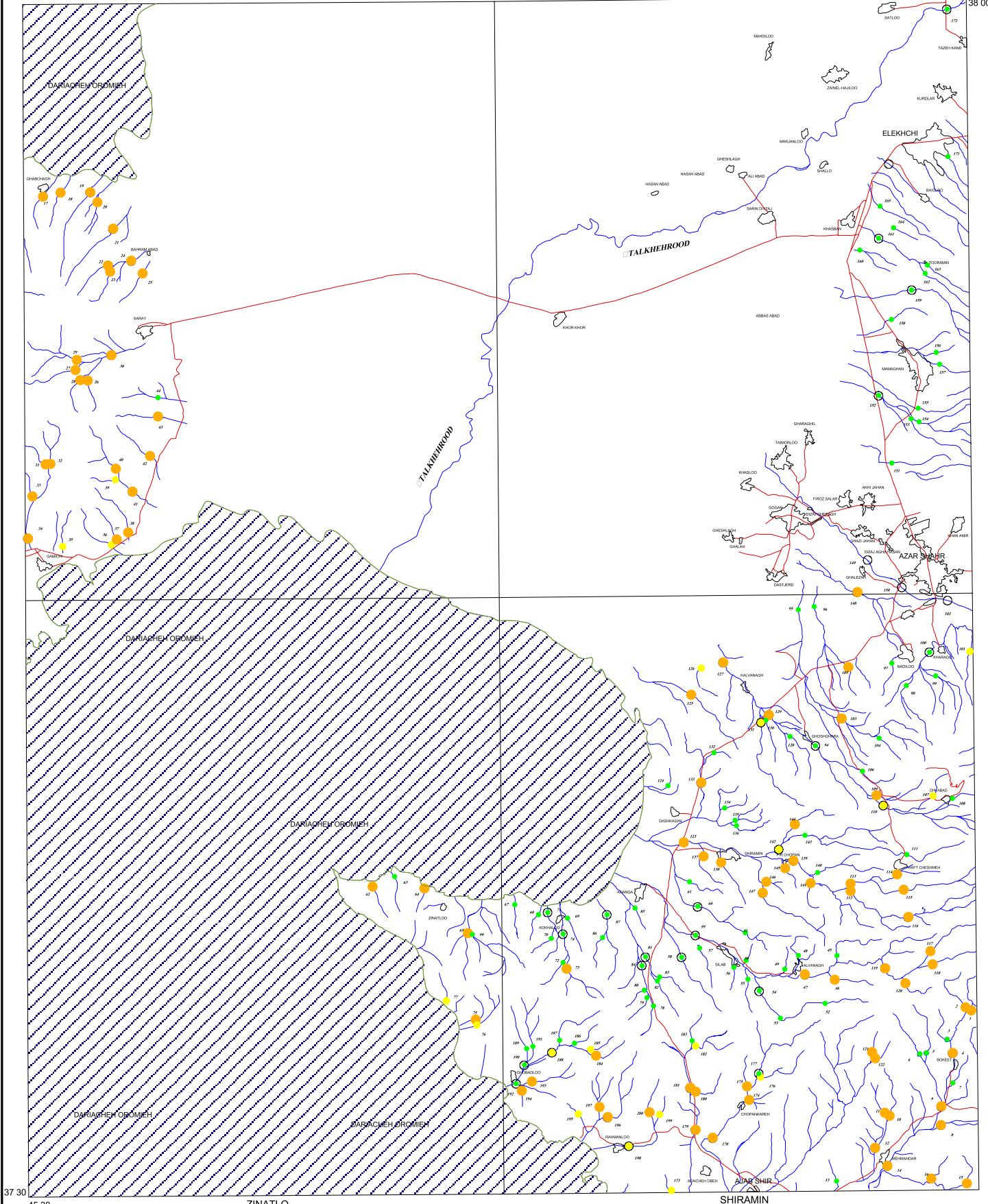
Map No.: 7

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

LEGEND

Range		Heavy Mineral ○
Color	ppm	Drainage
●	Min - X + 0.5 S	265 - 850
●	X + 0.5 S - X + 1.5 S	850 - 950
●	X + 1.5 S - X + 2.5 S	950 - 1000
●	X + 2.5 S - Max	>1000
Drainage		○
Village & city		□
Lake		△
Road		—

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
" Mn "

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

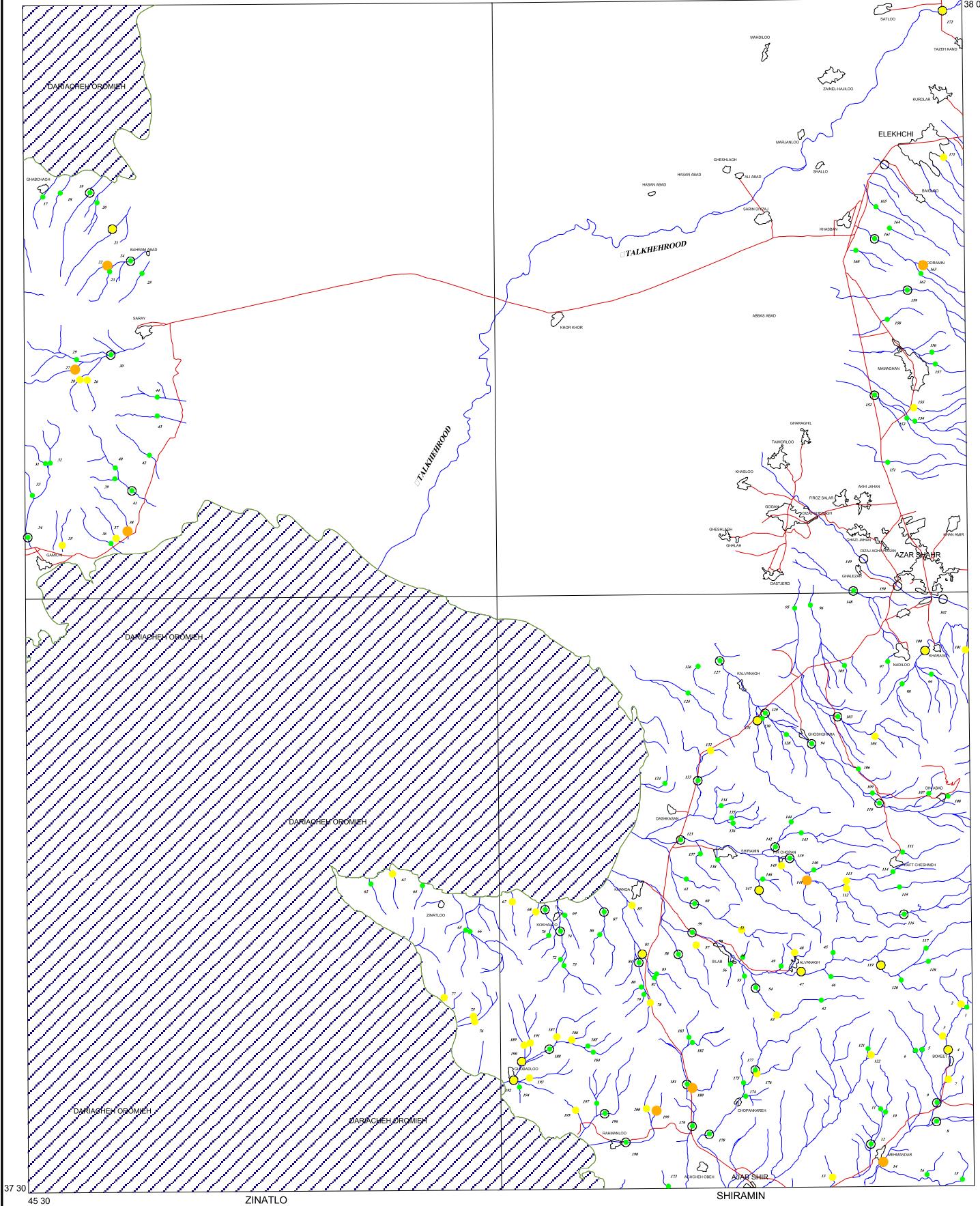
Map No.: 8

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	
● Min - X + 0.5S	(<1) - 0.5	○
● Y + 0.5S - X + 1.5S	0.5 - 1.1	
● X + 1.5S - X + 2.5S	1.1 - 2.3	
● X + 2.5S - Max	>2.3	

0 2 6 10Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

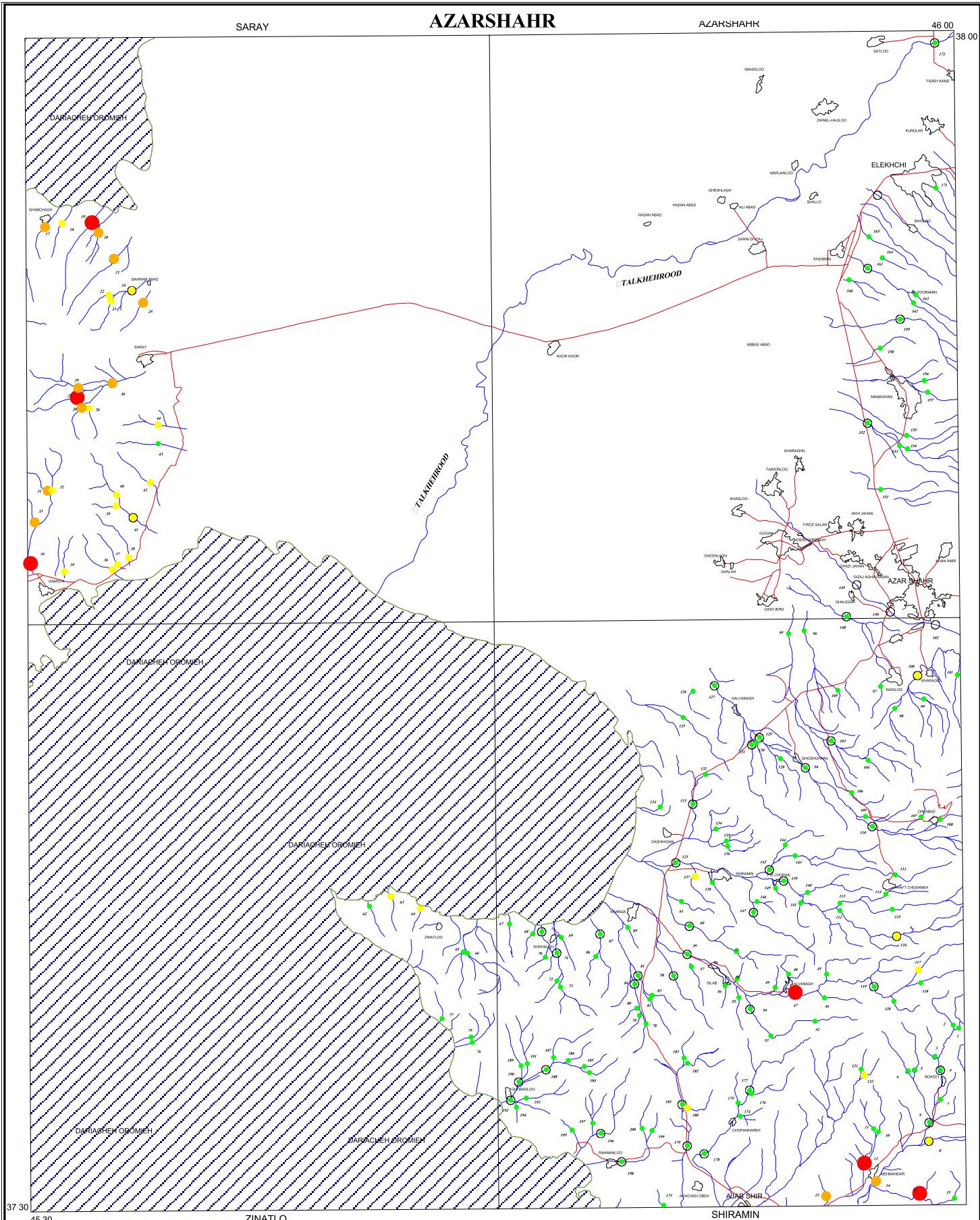
Symbol Map of
"Mo"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 9

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	○
● Min - X + 0.5 S	6.4 - 17.0	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	17.0 - 27.6	○
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	27.6 - 48.4	○
● X + 2.5 S - Max	48.4 - (>1000)	○

Drainage: Blue line symbols.

Village & city: Small black shapes.

Lake: Blue diamond shapes.

Road: Red line symbols.

0 2 6 10Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

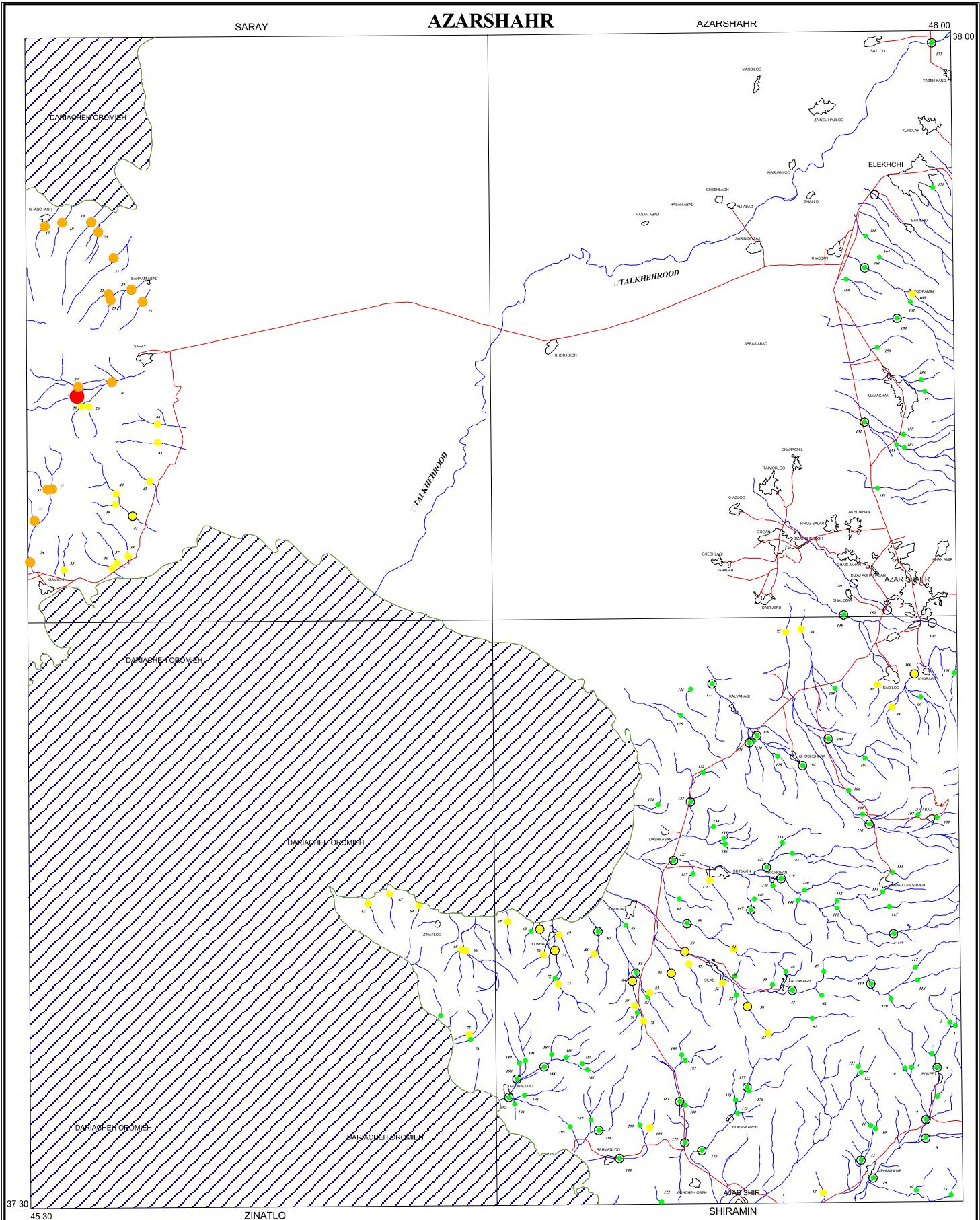
**Symbol Map of
" Pb "**

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 10

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral ○
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	1.0 - 3.9	Village & city
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	3.9 - 6.9	Lake
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	6.9 - 12.1	Road
● X + 2.5 S - Max	12.1 - 16	

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

**Symbol Map of
" Sn "**

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

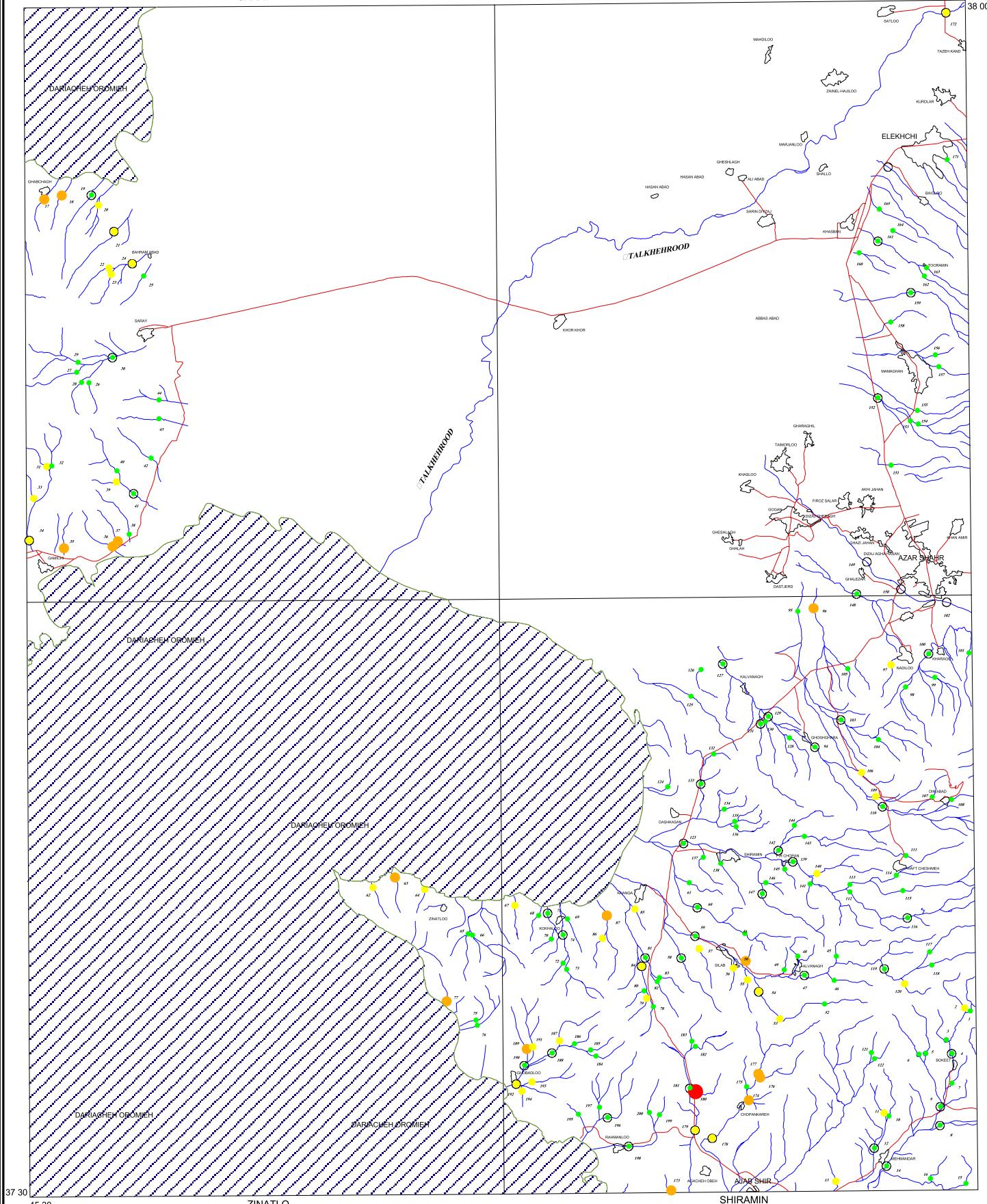
Date: May, 2007

Map No.: II

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	○
● Min - X + 0.5 S	15 - 43	Drainage
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	43 - 54	Village & city
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	54 - 66	Lake
● X + 2.5 S - Max	66 - 75	Road

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Ni"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 12

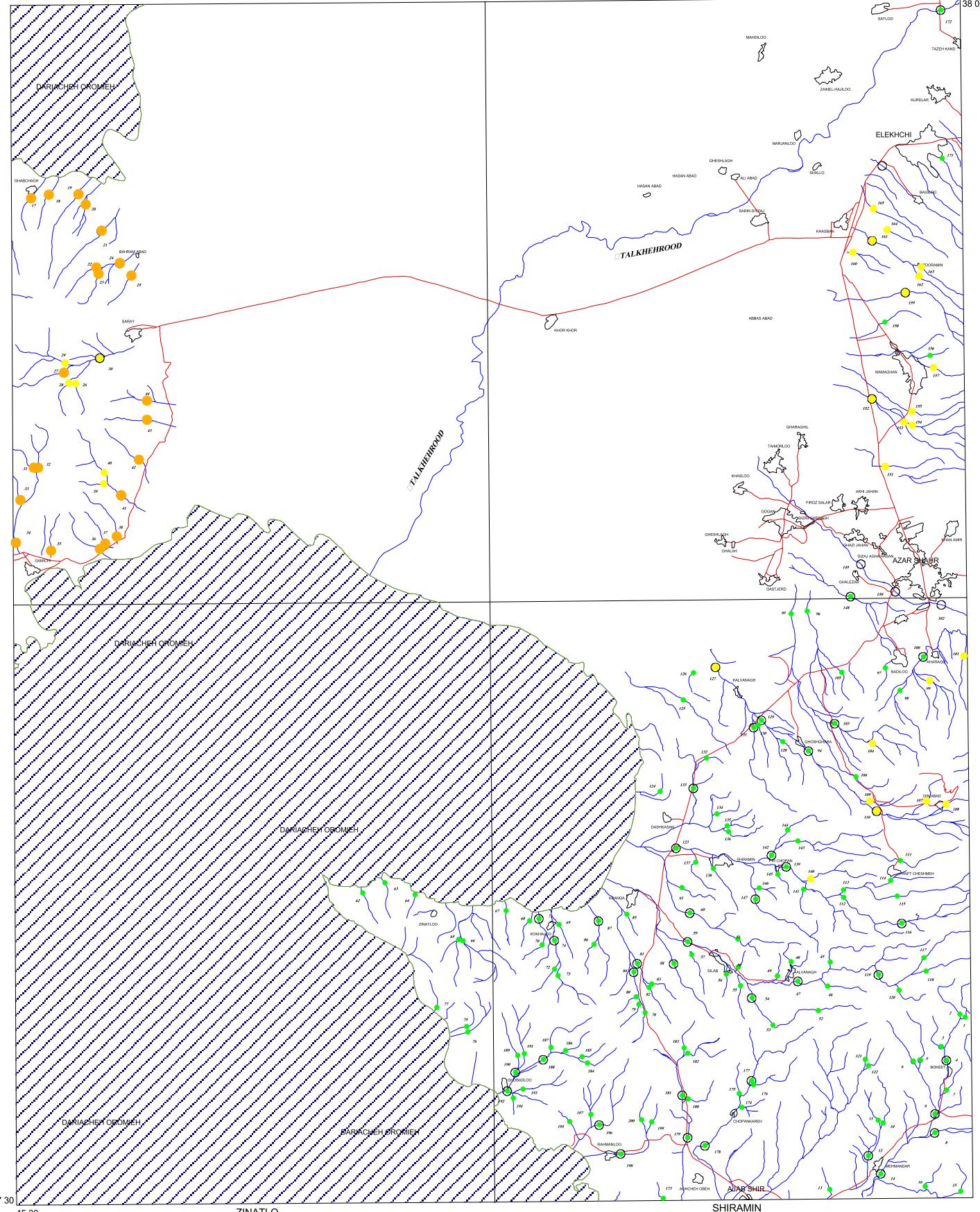
AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00

38 00

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	
● Min - X + 0.5 S	3 - 332	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	332 - 707	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	707 - 1506	Village & city
● X + 2.5 S - Max	>1506	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Sr"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

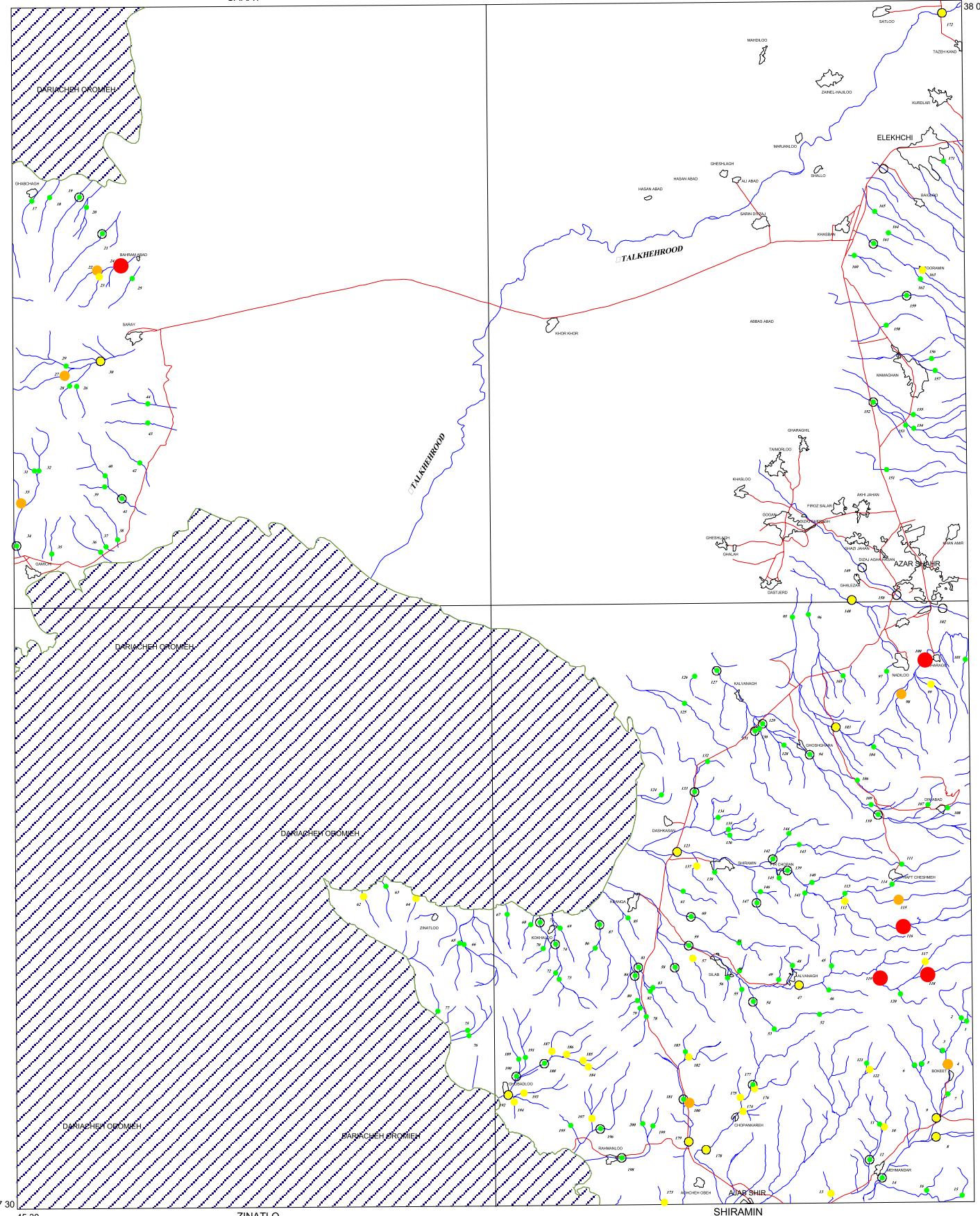
Map No.: 13

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Zn"

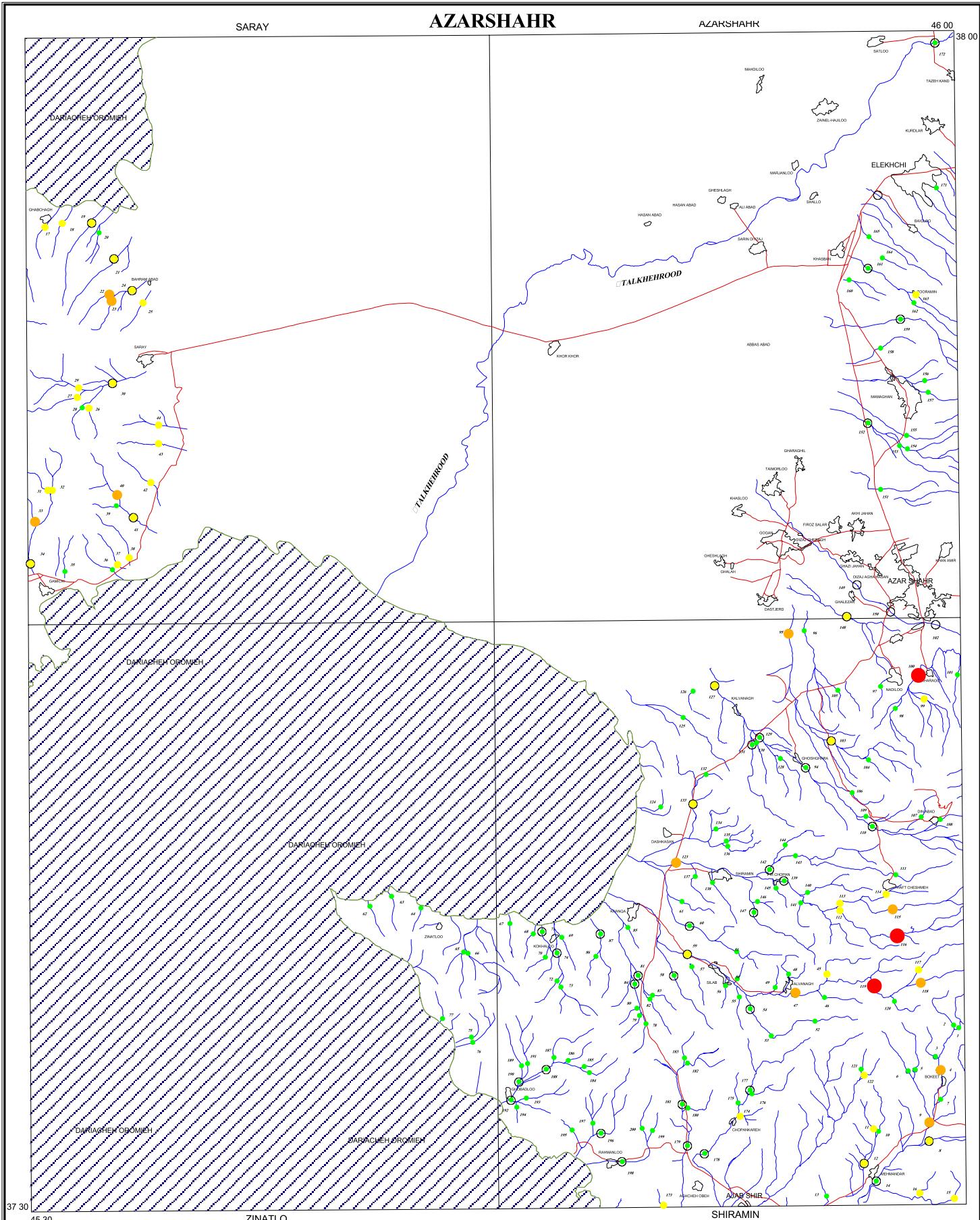
BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 14

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	66 - 208	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	208 - 329	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	329 - 519	Village & city
● X + 2.5 S - Max	519 - 590	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of "V"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

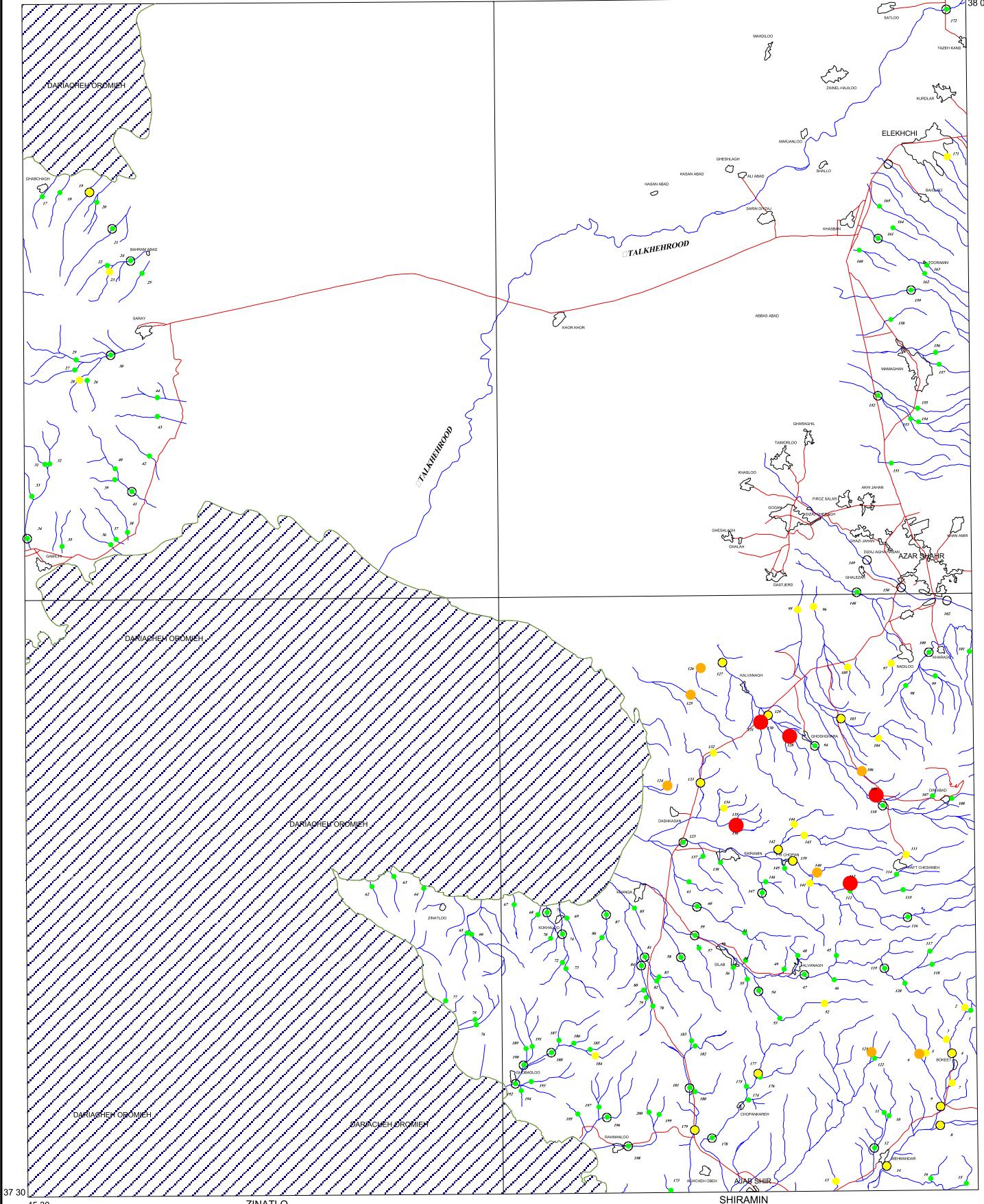
Map No.: 15

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of "S"

BY: N. GHOOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

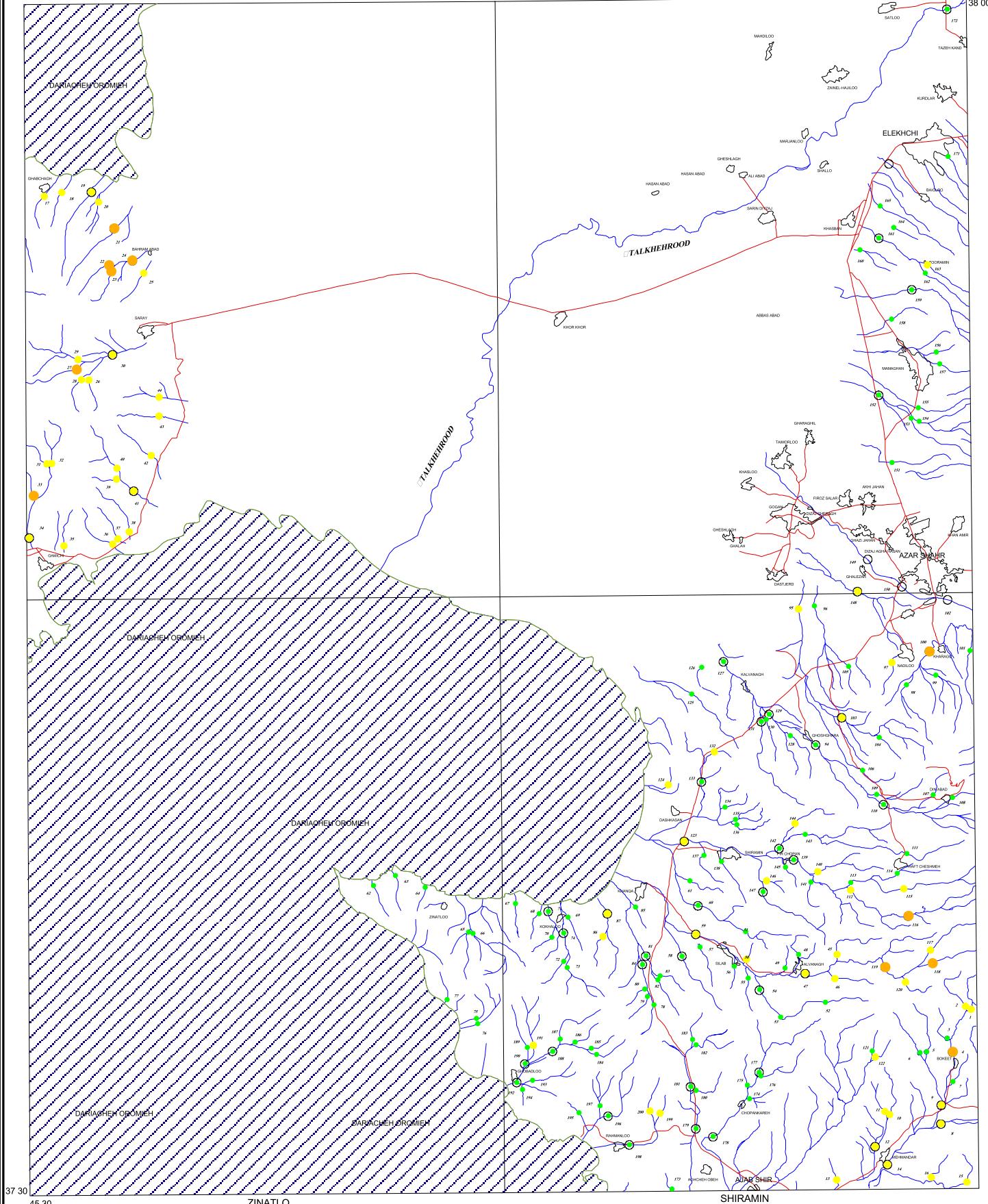
Map No.: 16

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Cd"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

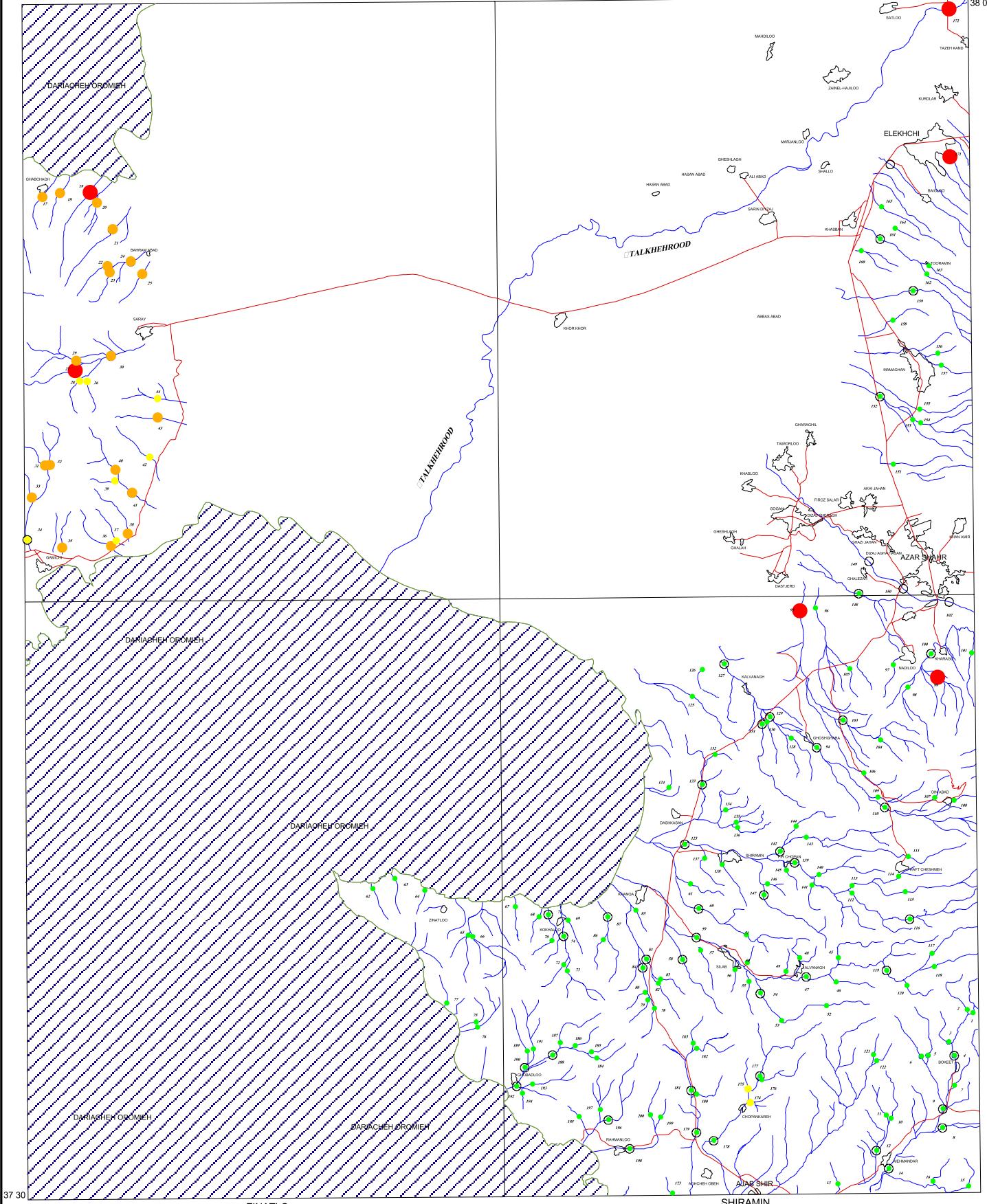
Date: May, 2007

Map No.: 17

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	0.4 - 1.4	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	1.4 - 2.1	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	2.1 - 3.1	Village & city
● X + 2.5 S - Max	3.1 - 17.0	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

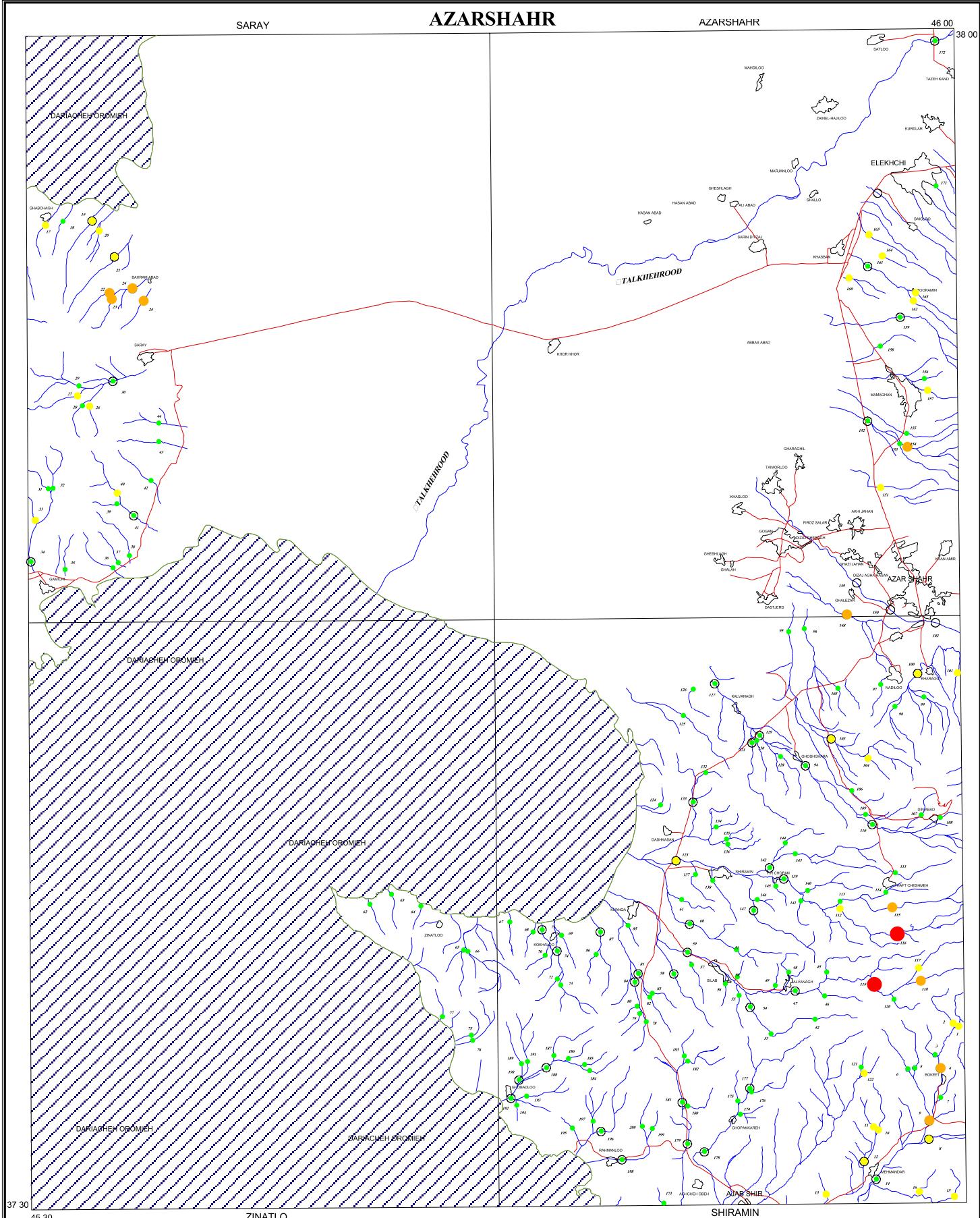
Symbol Map of
"Eu"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 18

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	1 - 18	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	18 - 21	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	21 - 24	Village & city
● X + 2.5 S - Max	24 - 25	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of "Ga"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

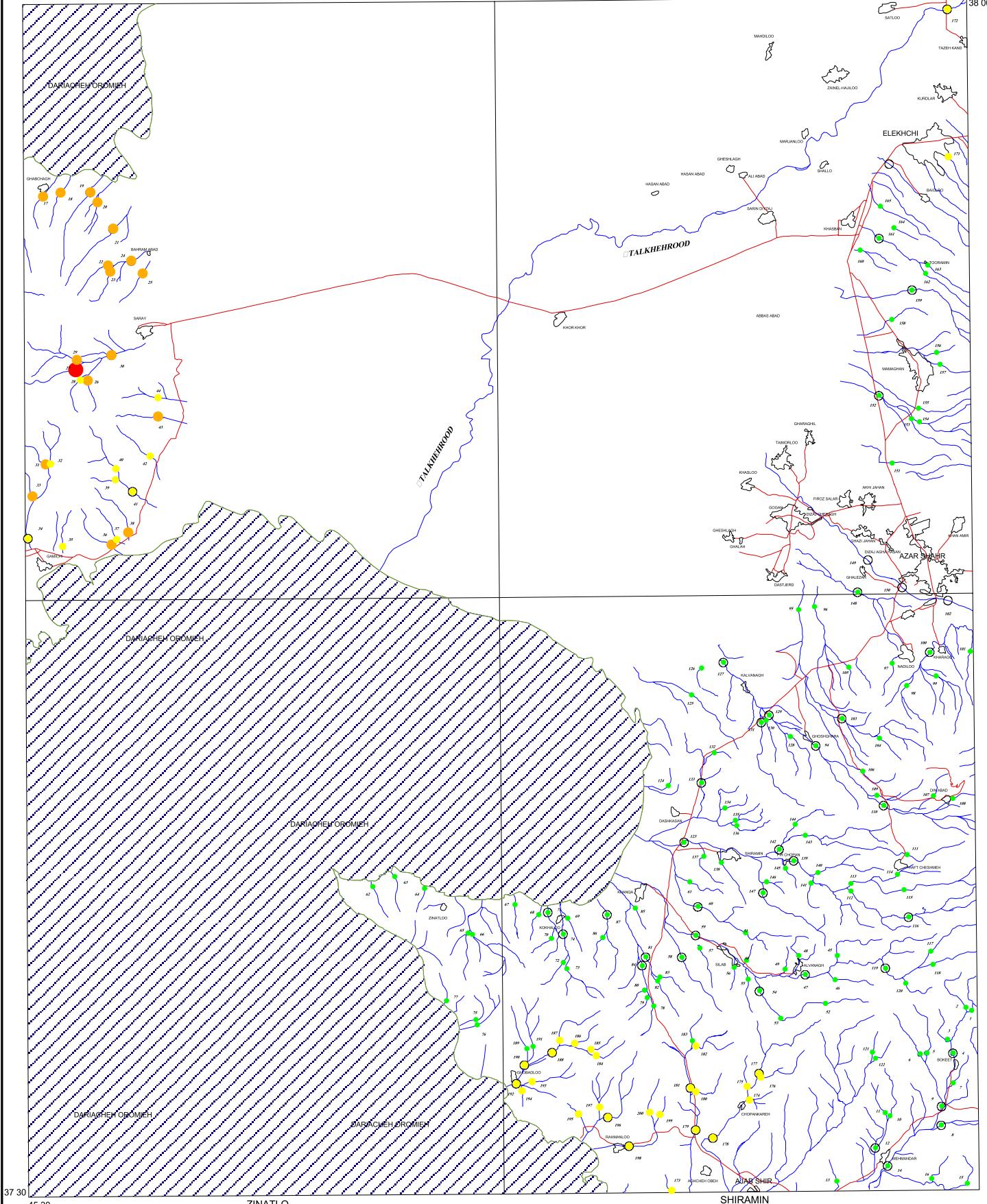
Map No.: 19

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"La"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

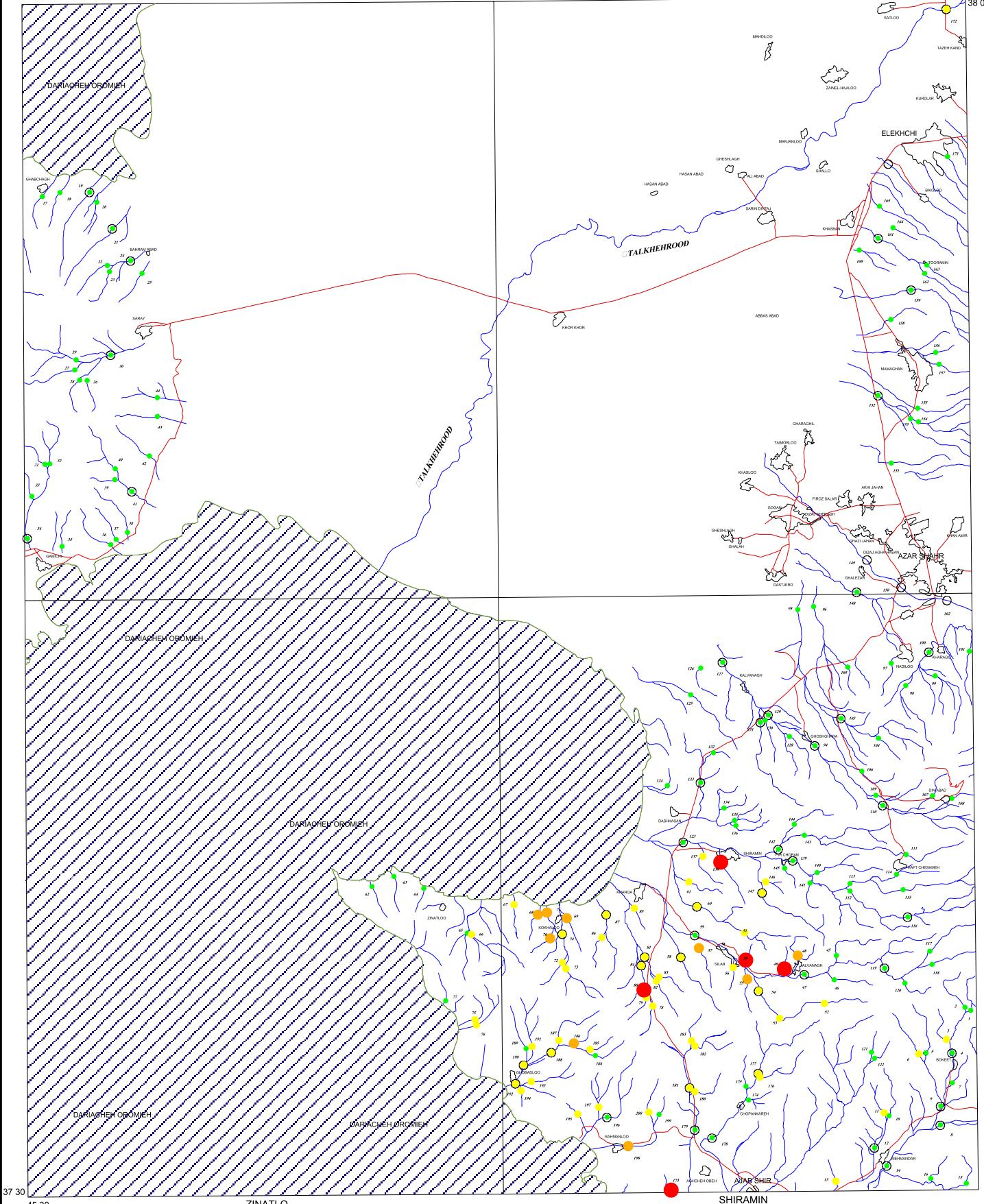
Map No.: 20

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

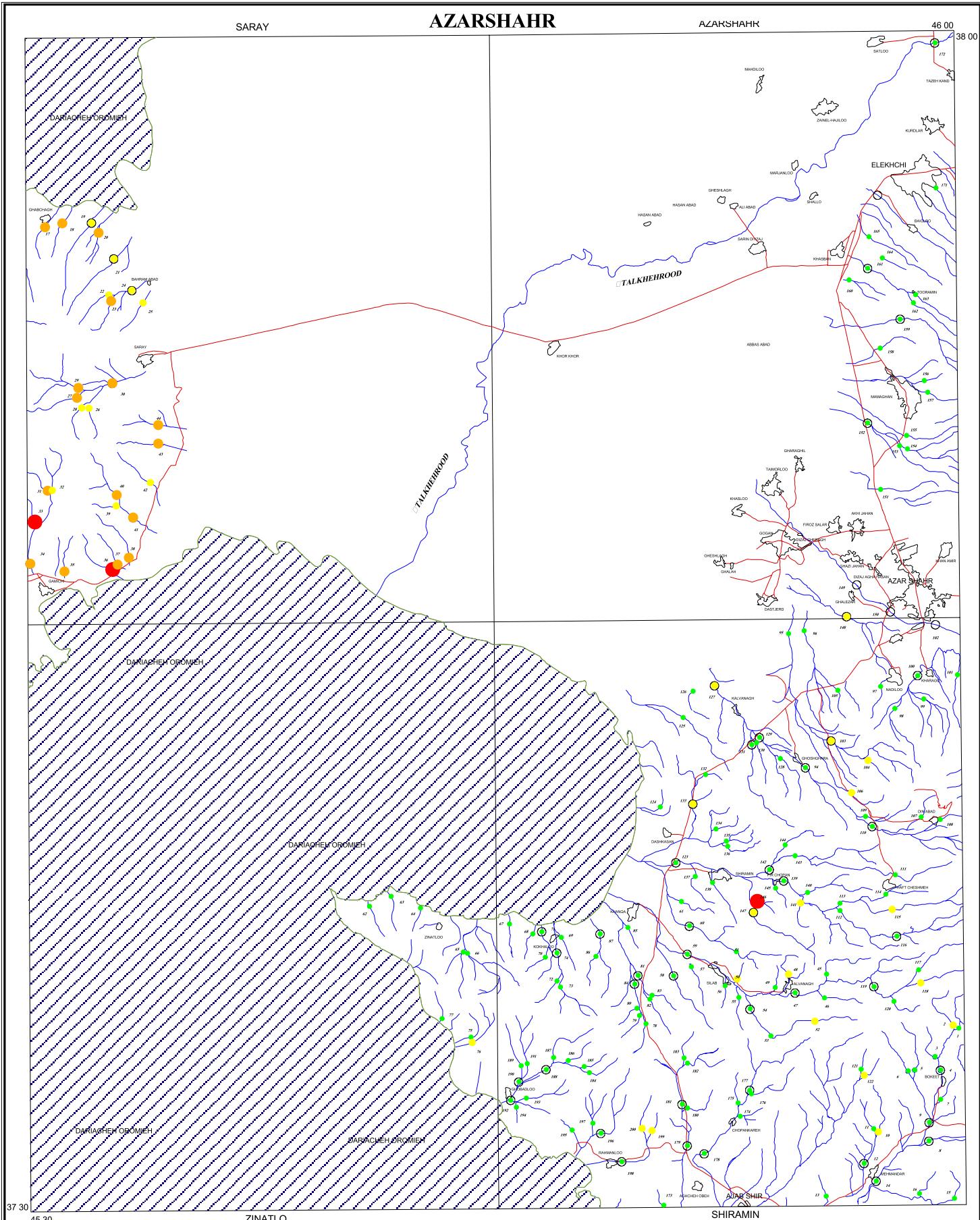
Symbol Map of
"Li"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 21

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	
● Min - X + 0.5 S	3.3 - 16.7	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	16.7 - 27.3	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	27.3 - 44.6	Village & city
● X + 2.5 S - Max	44.6 - 99.0	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

**MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN**

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

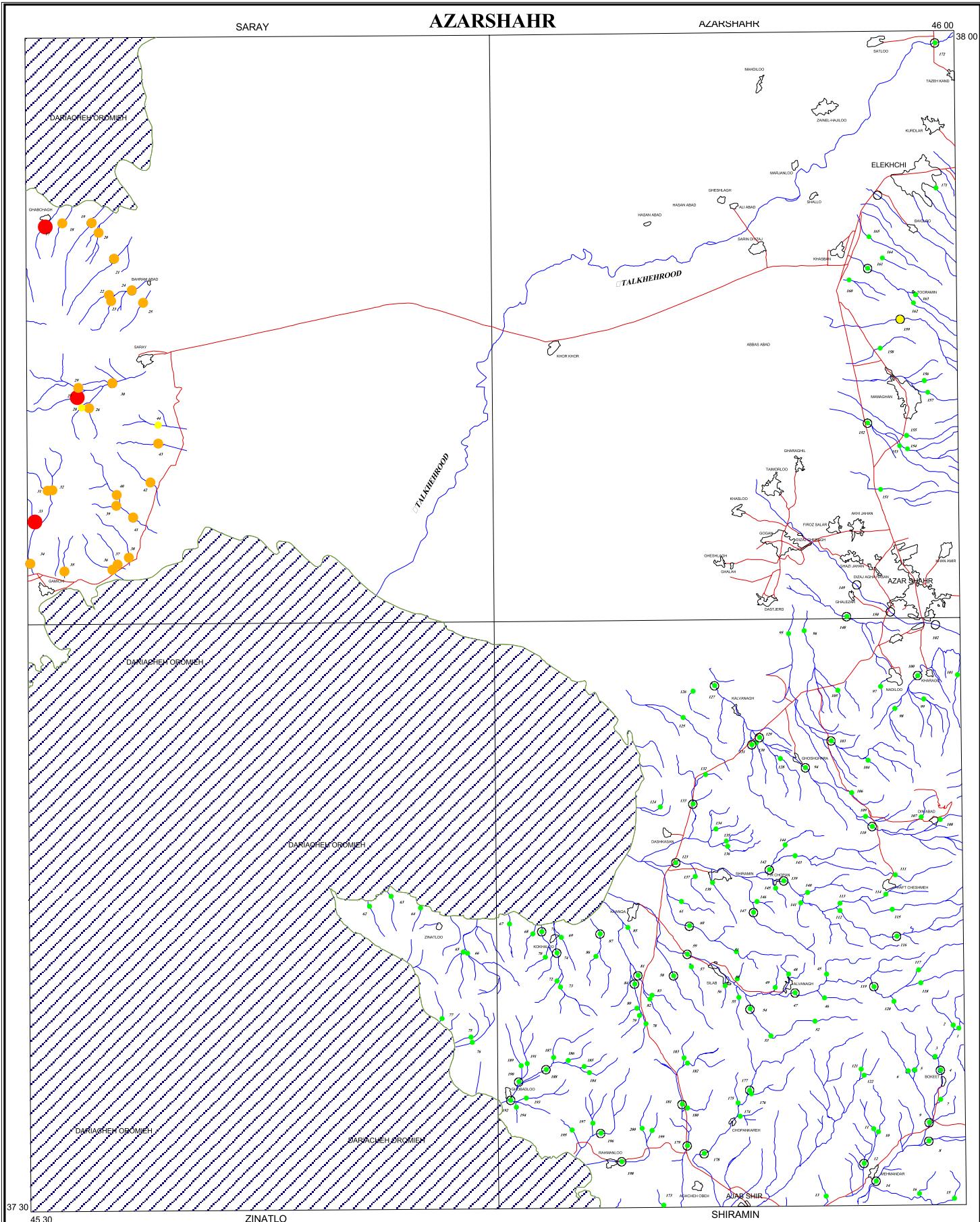
**Symbol Map of
"Nb"**

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 22

AZARSHahr

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	
		Drainage
●	Min - X + 0.5 S	○
●	22.3 - 39.4	
●	39.4 - 69.4	Village & city
●	69.4 - 78.0	Lake
		Road

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Nd"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

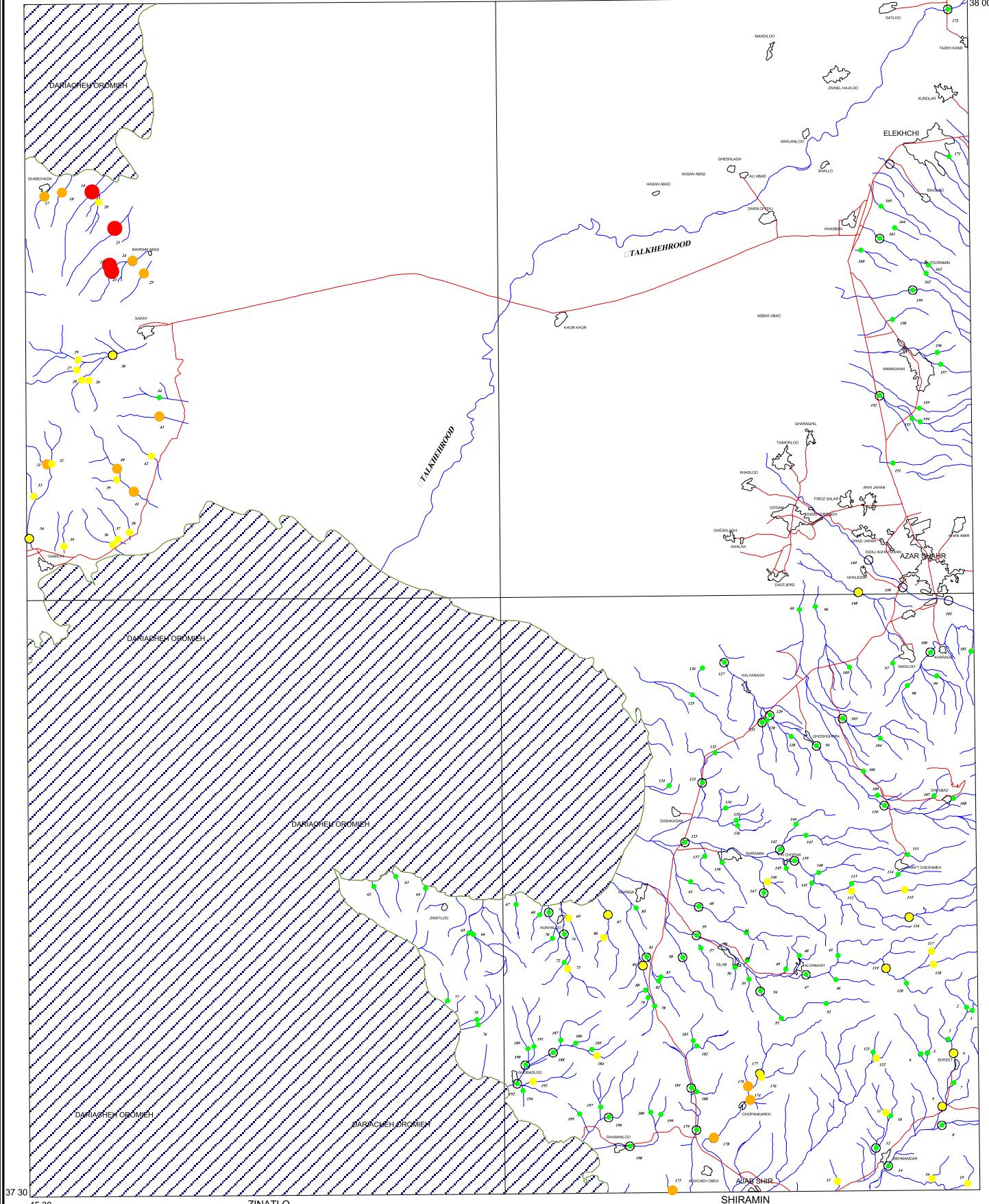
Map No.: 23

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

LEGEND

Range		Heavy Mineral
Color	ppm	Drainage
● Min - X + 0.5 S	1.0 - 14.7	○
● Y + 0.5 S - X + 1.5 S	14.7 - 22.6	Drainage
● X + 1.5 S - X + 2.5 S	22.6 - 34.8	Village & city
● X + 2.5 S - Max	34.8 - 39.0	Lake
		Road

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Symbol Map of
"Se"

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

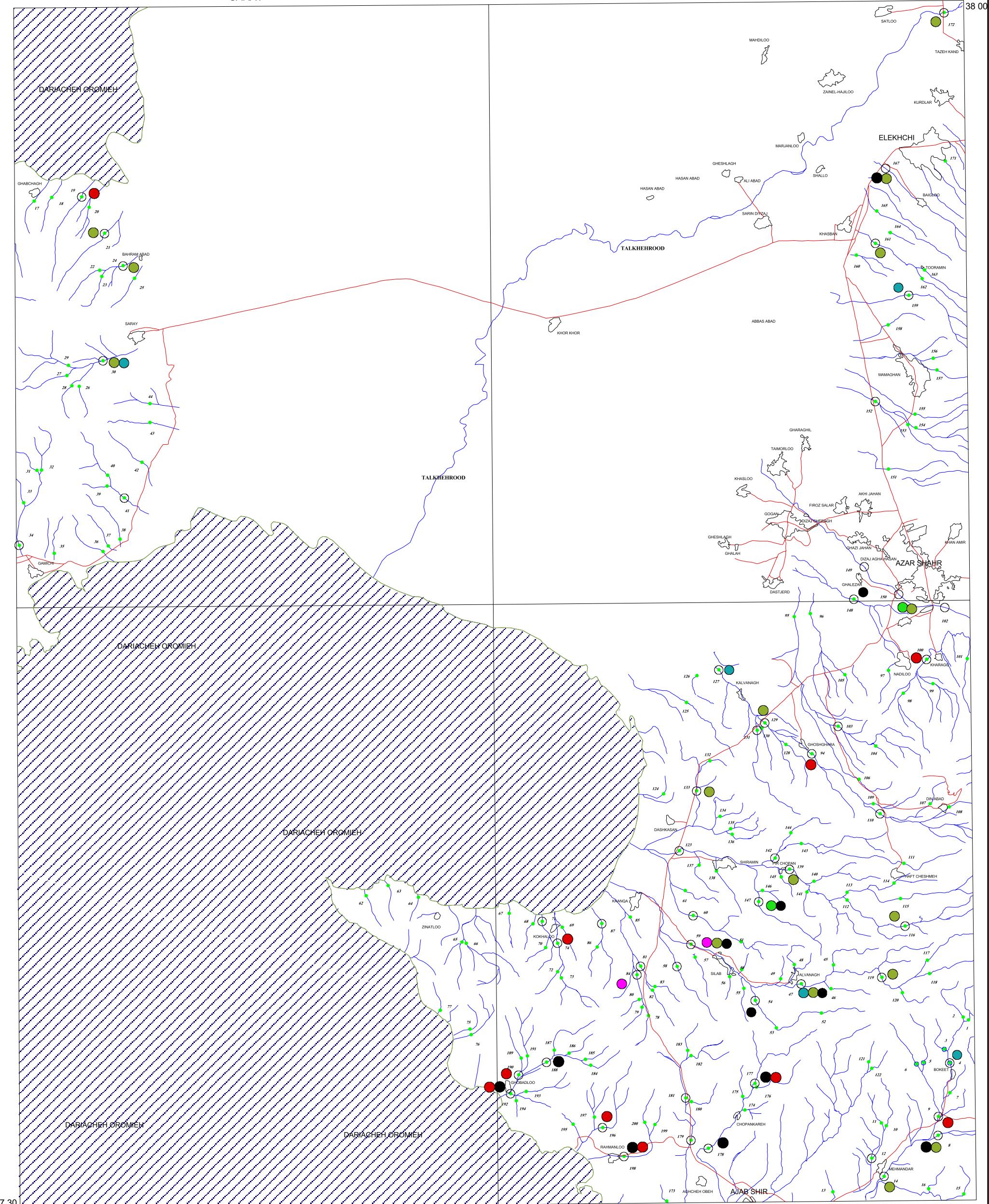
Date: May, 2007

Map No.: 24

AZARSHAHHR

SARAY

AZARSHAHHR

LEGEND

Geochemical sample	●	Copper Grop	●
Heavy mineral sample	○	Galena	●
Drainage	Blue lines	Barite	●
Village & city	Green polygons	Ilmenite	●
Lake	Blue polygon	Garnet	●
Road	Red line	Pyrite Oxide	●

0 2000 6000 10000 m

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

HEAVY MINERALS MAP

Date: May, 2007

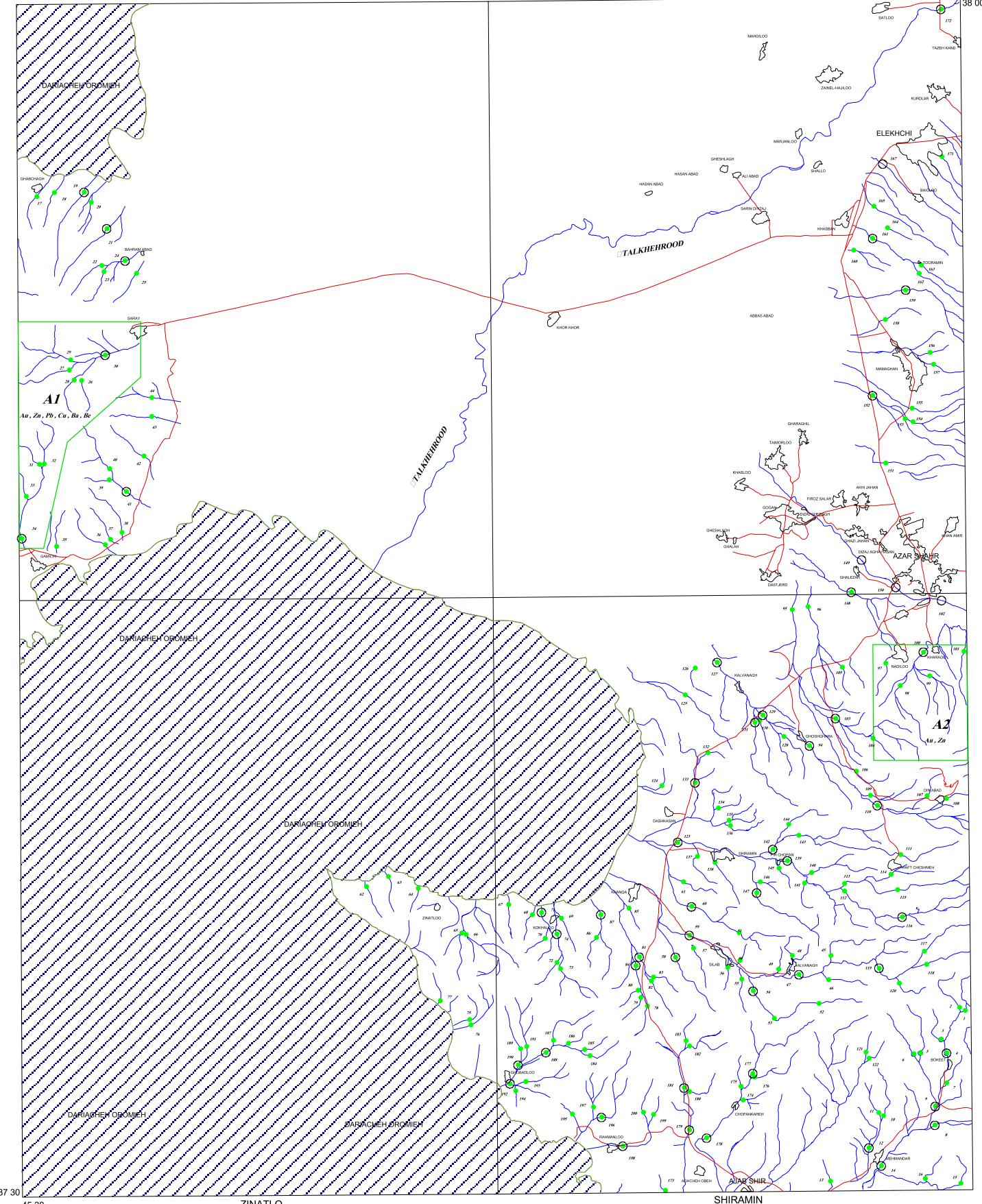
Map No. : 25

AZARSHahr

SARAY

AZARSHahr

46 00
38 00

LEGEND

Heavy Mineral	○
Drainage	
Village & City	
Lake	
Road	
Target Area	

0 2 6 10 Km

MINISTRY OF INDUSTRIES & MINES
GEOLOGICAL SURVEY & MINERAL EXPLORATION OF IRAN

GEOCHEMICAL EXPLORATION DEPARTMENT

Target Areas Map

BY: N. GHOLAMI, A. S. SAEEDI

Date: May, 2007

Map No.: 26